

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TURAN AZİZ BELER’İN ROMANLARI ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

Dilara Karakaş

2501070790

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ali Şükrü ÇORUK

İstanbul 2011

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM** Dalında ders dönemindeki Eğitim - Öğretim Programını başarı ile tamamlayan **2501070790** numaralı **DİLARA KARAKAŞ**'ın hazırladığı **"TURAN AZİZ BELER'İN ROMANLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA"** konulu **YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA-TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **28.02.2011 PAZARTESİ** günü saat **13:00**'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **.....Kabulü'.....**'ne* **OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.KAZIM YETİŞ	Kabulü	
PROF.DR.M.FATİH ANDI	Kabulü	
PROF.DR.MUSTAFA ÇİÇEKLER	Kabulü	
DOÇ.DR.ALİ ŞÜKRÜ ÇORUK	Kabulü	
YRD.DOÇ.DR.NURİ SAĞLAM	Kabulü	

TURAN AZİZ BELER'İN ROMANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dilara Karakaş

ÖZ

Bu tezde Turan Aziz Beler'in hikâye ve romanları yapı ve tema bakımından incelenmiştir. Ayrıca yazarın hayatı, romancılığı ve diğer eserleri ele alınmıştır.

Turan Aziz Beler 1912 yılında İstanbul'da doğmuştur. Yazın hayatına gazetecilikle başlamıştır. İlk romanı Sevda ilgi görmesine rağmen ona asıl ününü getiren ikinci romanı Türedi Ailesi'dir. Bu romanda sosyete olarak adlandırdığı muhitin görgüsüzlüklerini, ahlaksızlıklarını anlatmıştır. Türedi Ailesi, onun iki yıl hapis cezasına çarptırılmasına sebep olmuştur.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Turan Aziz Beler'in hayatı, romancılığı ve eserleri anlatılmıştır. İkinci bölümde Bit Yüzünden, Sevda, Türedi Ailesi, Gecelerin Koynunda, Beyoğlu Piliçleri, Tüylendi Ailesi adlı eserlerinin özeti verilmiş, bu eserler zaman, mekân, kişiler kadrosu, bakış açısı ve anlatıcı başlıkları altında incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Turan Aziz Beler'in hikâye ve romanlarında açığa çıkan temalar üzerinde durulmuştur.

Tezin amacı, Turan Aziz Beler'in romanlarını inceleyerek romanları aracılığı ile dönemin sosyal yaşamına dair açığa çıkan temaları ortaya koymak ve yazarın edebiyat tarihindeki yerini almasını sağlamaktır.

A STUDY OF TURAN AZİZ BELER’S NOVELS

Dilara Karakaş

ABSTRACT

In this thesis, structure and theme of Turan Aziz Beler's stories and novels are investigated. In addition, the author's life, his art as a novelist and other works are discussed.

Turan Aziz Beler was born in Istanbul in 1912. He started his literature career with journalism. His first novel *Sevda* also attract attention but *Türedi Ailesi* has been brought him with fame. This book caused him in jail for two years too.

This study consists of three parts. In the first part Turan Aziz Beler's life and his art as a novelist has been explained. In the second part, his story *Bit Yüzünden* and his novels as named *Sevda*, *Türedi Ailesi*, *Gecelerin Koynunda*, *Beyoğlu Piliçleri*, *Tüylendi Ailesi* has been examined. And inthe last part we were discussed the themes of Beler's stories and novels which had been released.

The aim of this thesis, to examine his novels and through these works point the period of social life which author had been criticized. Also identify the author to take him place in history of literature.

ÖN SÖZ

Bu çalışmada 1912 yılında İstanbul’da doğan ve ilk romanını 1942’de *Sevda* adıyla yayımlayan Turan Aziz Beler’in yedi romanı yapısal ve tematik açıdan incelenmiştir. Üzerinde daha önce çalışma yapılmamış yazarın hayatı ve diğer eserleri de ele alınmıştır.

Üç bölümden oluşan tezimizin birinci bölümünde Turan Aziz Beler’in hayatı, romancılığı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Yazarın eserleri ile ilgili gazetelerde yazılanlar ile *Türedi Ailesi* romanı nedeniyle hakkında açılan davaların müdafaaları da bu bölümde ortaya konulmuştur. Beler; yüksek muhitin yaşamını konu edindiği eserleri ile ünlenmiş, devrinde önemli tartışmalara yol açmıştır. Biz de bu tartışmalara; yazarın yaşamı ve romancılığının bir parçası olarak gördüğümüz için çalışmamızda yer verdik. Tezimizin ikinci ve üçüncü bölümlerinde Beler’in hikâye ve romanlarını önce yapısal sonra tematik açıdan inceledik. Yapısal açıdan incelemede eserlerin özetleri verilmiş ve eserler; kişiler kadrosu, zaman, mekân, bakış açısı ve anlatıcı yönleri ile irdelenmiştir. Eserlerin tematik açıdan ele alındığı üçüncü bölümde ise romanlarda belirgin olarak görülen temalar üzerinde durulmuştur.

Turan Aziz Beler’in yaşamı üzerinde daha önce çalışılmaması bizim için bazı sınırlılıklara sebep olmuştur. Örneğin yazarın hayatı ile ilgili bilgilere; T. C. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nden elde edilen veriler, yazarın eserleri, gazetelerde kendisi ile ilgili yazılanlar, *Türedi Ailesi* romanının mahkeme müdafaaları doğrultusunda ulaşılmıştır. Yazarın romanları ile ilgili olarak ise Doç. Dr. Ali Şükrü Çoruk’un, “Cumhuriyet Devri Türk Romanında Beyoğlu, (1924-1980)” adlı yayımlanmış yüksek lisans tezi dışında bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Tezimizin “Giriş” bölümünde popüler roman, popüler romanın Türk edebiyatındaki izdüşümleri ele alınmıştır. “Sonuç” kısmında ise Turan Aziz Beler’in romancılığı ve romanlarında belirlenen temalar üzerinde durularak yazarın edebiyat tarihindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince benden desteğini esirgemeyen aileme, tez konusu seçiminde ve tezin tamamlanması yolunda sabrını, anlayışını ve yönlendirmelerini esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Ali Şükrü Çoruk’a teşekkürü bir borç bilirim.

Dilara Karakaş

İstanbul-2011

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TURAN AZİZ BELER'İN HAYATI VE ESERLERİ	8
1. 1. Hayatı	8
1. 1. 1. Gazetecilik ve Yazarlık Dışında Yaptığı İşler	15
1. 1. 2. Mahkûmiyeti	16
1. 2. Eserleri.....	22
1. 2. 1. Romanları.....	22
1. 2. 2. Romanları Dışındaki Eserleri.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

2. TURAN AZİZ BELER'İN ROMANLARINDA YAPI	33
2. 1. Bit Yüzünden.....	33

2. 1. 1. Özet	33
2. 1. 2. Kişiler Kadrosu	35
2. 1. 3. Zaman	37
2. 1. 4. Mekân	38
2. 1. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı	38
2. 2. Seveda	39
2. 2. 1. Özet	40
2. 2. 2. Kişiler Kadrosu	43
2. 2. 3. Zaman	48
2. 2. 4. Mekân	51
2. 2. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı	57
2. 3. Türedi Ailesi	59
2. 3. 1. Özet	59
2. 3. 2. Kişiler Kadrosu	61
2. 3. 3. Zaman	66
2. 3. 4. Mekân	67
2. 3. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı	71
2. 4. Gecelerin Koynunda (Monşerler Sosyetesı)	72
2. 4. 1. Özet	72
2. 4. 2. Kişiler Kadrosu	74
2. 4. 3. Zaman	76

2. 4. 4. Mekân	77
2. 4. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı	77
2. 5. Kibar Hırsız	78
2. 5. 1. Özet	78
2. 5. 2. Kişiler Kadrosu	81
2. 5. 3. Zaman	83
2. 5. 4. Mekân	83
2. 5. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı	84
2. 6. Beyoğlu Piliçleri	85
2. 6. 1. Özet	85
2. 6. 2. Kişiler Kadrosu	87
2. 6. 3. Zaman	93
2. 6. 4. Mekân	94
2. 6. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı	95
2. 7. Tüylendi Ailesi	96
2. 7. 1. Özet	97
2. 7. 2. Kişiler Kadrosu	99
2. 7. 3. Zaman	102
2. 7. 4. Mekân	103
2. 7. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TURAN AZİZ BELER’İN ROMANLARINDA TEMALAR.....	106
3. 1. Kadın	106
3. 1. 1. Kadın- Erkek İlişkileri	108
3. 1. 2. Yeni Toplum Düzeninde Kadın	112
3. 1. 3. Düşmüş Kadın.....	116
3. 2. Aşk.....	119
3. 3. Evlilik	120
3. 4. Aile	122
3. 4. 1. Anne.....	122
3. 4. 2. Baba	124
3. 4. 3. Çocuk	126
3. 5. Sosyal Hayat.....	129
3. 5. 1. Eğlence.....	131
3. 5. 2. Şehirde Yaşam	132
3. 5. 3. Anadolu’da Yaşam.....	134
3. 5. 4. Giyim- Kuşam- Moda	135
3. 6. İkinci Dünya Savaşı.....	136
3. 6. 1. Hayat Şartlarının Zorluğu	137
3. 6. 2. Vurgunculuk	138
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA	143

KISALTMALAR

a.e. : aynı eser

age. : adı geçen eser

Bkz. : bakınız

C. : cilt

Çev. : çeviren

Haz. : hazırlayan

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

No: Numara

S. : Sayı

s. : sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

t. y. : Basım tarihi yok

vb. : ve benzeri

y. y. : Basım yeri yok

GİRİŞ

İnsan insanın hikâye anlatıcısıysa roman; o hikâyenin anlatıldığı en uzun, en yaratıcı, en girift süreçtir. Milan Kundera'nın da belirttiği gibi bir romanın varoluşunun tek nedeni yaşamın o zamana kadar bilinmeyen bir yanını keşfetmektir.¹ Yaşamın bilinmeyen yanının keşfinden kasıt insanın gerçek dünya içindeki varlığını, diğer insanlar içindeki yerini anlayabilmesidir çünkü doğduğu andan itibaren her an ölüme yürüdüğünü bilen insanoğlu, kendi varlığını koca bir evren içinde çok küçük ve kalabalıklar içinde çok anlamsız bulabilir. Tüm bu nicel ve nitel büyüklük içinde yaşama; insana dair bilmediğimiz, anlayamadığımız pek çok durum roman yoluyla gözler önüne serilir.

Türk edebiyatında roman, Batılılaşmanın bir parçası olarak çeviriler ve taklitlerle başlamıştır.² Tanzimat döneminde yüzünü Doğudan Batıya çeviren edebiyatçılarımız hikâye, roman, tiyatro gibi “yeni” türlerde eserler vererek “yeni” bir yaşam biçimi de kurgulamak istemişlerdir. Hâlid Ziya'nın “Evet hiç şüphe yok! Hayat romanları değil, romanlar hayatı yapıyor!” sözü bu düşünceyi kanıtlar nitelikte olsa da romanın asıl esin kaynağı hayattır. Yazarın eserine yansıttığı düşünceler ve romanda kurgulamış olduğu gerçeklik eserin reel yaşama dair izdüşümlerini verir. Bu izdüşümler tespit edilerek, romanın yazıldığı dönem hakkında pek çok veriye ulaşılır. “Bizde kâlden önce hâl vardır. Yani sözden önce yaşantı vardır. O yüzden biz sahil edebiyatın varisiyiz”³ diyen Nurullah Çetin de Türk edebiyatının gerçeklik temelinde oluştuğuna dikkat çeker.

Roman değişen bir toplumun anlatılmasıdır. Çok geçmeden de değişme bilinci içinde olan bir toplumun anlatımı olur.⁴ Bu iki yargıya özellikle dikkat edilmelidir. Roman türünün ortaya çıkması ve gelişmesi yeni bir toplum anlayışının ortaya

¹ Milan Kundera, **Roman Sanatı**, çev. İsmail Yerguz, İstanbul, Afa Yayınları, 1989, s. 13.

² Berna Moran, **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s. 9.

³ Nurullah Çetin, **Edebiyat ve Bilinç**, Ankara, Öncü Basımevi, 2010, s. 148.

⁴ Şaban Sağlık “Roman Türünün Yenileşmesinde Zaman Faktörü”, **Hece**, Yıl: 12, Sayı: 134, s.71.

çıkması ve gelişmesiyle paraleldir. Hatta birincisi ikincisinin sonucudur. Değişen ve gelişen toplum ise kendi düşüncelerini anlatacak bir araca ihtiyaç duyduğu için roman “değişme bilinci içinde olan bir toplumun anlatımı” olur. Türk toplumunun; onun değişiminin, en önemli tanıklarından biri de romandır. Edebiyatımıza girdiği andan itibaren romanın, içinden geldiği sosyokültürel yapının ve edebiyat mentalitesinin bir taşıyıcısı sıfatıyla, bir toplumsal dönüştürme aracı vasfı kazanarak geleneksellik-modernlik çatışmasının ve toplumda ilk kıpırtıları başlayalı epey olmuş bulunan Batılılaşma çabalarının önce yansıtıcısı ve hatta zamanla üstlenicisi olmaya doğru yol aldığını iddia edebiliriz.⁵ Türk edebiyatında roman, bir yandan toplumun değişimine tanıklık ederken bir yandan da bu değişime hız kazandırmıştır. Böylece toplum romana **anlatılan** olarak değil **anlatan** olarak ihtiyaç duymuştur.

Toplum değişirken romanı da değiştirir. Klasik romandan romantik, realist ya da natüralist romana ve benzer pek çok akımdan sonra modern ve postmodern romana doğru bir değişimden bahsedebiliyorsak, romantik insandan postmodern insana doğru bir değişimden de bahsedebiliriz. Elbette bu değişimin içine popülizmi de katmamız gerekmektedir. 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış ve burjuva psikolojisine, işsiz bir toplum oluşturan aydınların özenli tavrına karşı, küçümsenen işlerle uğraşan sınıfları tüm özellikleriyle yansıtmayı, halkta iyi ve olumlu ne varsa gözler önüne sermeyi amaçlayan edebi okulun adı olan **popülizm**⁶ aynı zamanda siyaset alanında da etkisini gösteren bir akımdır.⁷

Tezimizin bu bölümünde popülizmin bir ürünü olan popüler roman kavramı, popüler romanın 1950’ye dek Türkiye’deki gelişim süreci üzerinde durulacak, popüler roman yazarı olarak Turan Aziz Beler’in eserlerinin bu ekol içindeki yeri ve niteliğine değinilecektir. Tezimizin kavramsal alanını oluşturmak adına popüler kültür, popüler edebiyat kavramları da ele alınacaktır.

⁵ Fatih Andı, “Türk Edebiyatında Roman: Cumhuriyet Devri”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, İstanbul, 2006, C. 4, S. 8, s. 165.

⁶ Ahmet Cevizci, **Felsefe Terimleri Sözlüğü**, 2. Baskı, İstanbul, Paradigma Yayınları, 2003, s. 323.

⁷ Popülizmin siyaset alanında kullanılan tanımı için Bkz. Ahmet Cevizci, **age**.

Popülizm; sürekli değişen, gelişen, sayısız bilginin üretildiği ve bu bilgilerin aktarımının giderek hız kazandığı günümüz dünyasında, kitleleri peşinden sürükleyen bir akımdır. Bu akımın sonucu yahut ürünü olarak ortaya çıkan popüler kültür ise (popüler edebiyat, popüler roman, popüler müzik) tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Ahmet Oktay “Türkiye’de Popüler Kültür” adlı kitabında popüler kültürü kitle kültürü ve folklordan ayırmak gerekliliğini savunarak şöyle bir tanıma yer verir:

“Popüler kültür gündelik yaşamın kültürüdür. Dar anlamıyla, emeğin gündelik olarak yeniden üretilmesinin bir girdisi olarak eğlenceyi içerir. Geniş anlamıyla, belirli bir yaşam tarzının ideolojik olarak yeniden üretilmesinin önkoşullarını sağlar. Gündelik ideolojinin yaygınlaşma ve onaylanma ortamını yaratır.”⁸

Popüler kültürün 21. yüzyılda sahip olduğu anlam ile daha önceki devirlerde sahip olduğu anlam arasında farklılık bulunmaktadır. Bülent Somay bu durumu açıklarken popüler edebiyatın ortaya çıkışına değinir. Burjuva sınıfının 15 ve 18. yüzyıllar arasında hem ekonomik hem de toplumsal konumunu geliştirdikten sonra gözünü aristokrasinin kültürel ve sanatsal ayrıcalıklarına diktiğini belirtir. 18. yüzyılın sonlarından itibaren ise topluma hâkim sınıf vasfını kazanan burjuva ikili bir yapı kazanarak hem edebi entelijensiyanın edebi eserlerinin dağıtım ve tüketimini (giderek üretimini de) kontrol etmiş hem de mensubu olduğu ezilen sınıfların kültürel varoluşunu da kendi yaşam ortamına yani piyasa mekanizmasına doğru yönlendirmiştir. Somay günümüz popüler edebiyat anlayışında ise ilk akla gelenlerin bilimkurgu, fantazi, polisiye romanları ve “pembe diziler” olduğunu, bunların karşısında ise “yüksek edebiyat” kategorisine giren roman, şiir ve tiyatronun bulunduğunu belirtir. Hâlbuki 18. yüzyıl entelijasyonu daha baştan şiir ve tiyatronun karşısına tüm bir türü yani romanı çıkardığı için popüler edebiyatın başlangıç aşamasındaki algılanışı ile günümüzdeki algılanışı arasında derin bir fark bulunur.⁹

⁸ Veysel Batmaz “Popüler Kültür Üzerine Değişik Kuramsal Yaklaşımlar”, *İletişim*, Sayı 1, AİTİA Yayınları, 1981 s. 163’den aktaran Ahmet Oktay, *age*, s. 13.

⁹ Bülent Somay, *Tarihin Bilinçlisi*, Metis Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 10-12.

Popüler kültürün/popüler edebiyatın her coğrafyada her kültürde farklı gelişim süreçleri olmuştur. Bu gelişim sürecinin o coğrafyanın/kültürün sosyal, siyasal, kültürel hatta ekonomik yapısındaki değişimlerle doğru orantılı olarak değiştiğini söyleyebiliriz. Veli Uğur da popüler edebiyatın modern sanayi üretiminin gelişimine paralel olarak son üç yüz yılda büyük gelişme kaydettiğini belirtir, her alandaki piyasa ilişkileri geliştikçe kitabın mal olarak değerinin de giderek arttığını ve sonunda kendi başına bir endüstri alanı haline geldiğine dikkati çeken Uğur, kitap sektörünün gelişimine en büyük katkıyı sağlayan eserlerin ise şüphesiz milyonları bulan satış rakamları ile popüler edebiyat ürünleri olduğunu söyler. Uğur'un değindiği bir diğer husus ise tüm dünyada üretilen ve tüketilen ürünlerin büyük kısmının popüler edebiyat başlığına dâhil olmasına ve bu geniş tüketimin piyasadaki ağırlığına rağmen; popüler edebiyatın akademik alanda, yakın dönemlere kadar gereken ilgiyi görememiş olmasıdır.¹⁰

Daha önce değindiğimiz gibi popüler romanların ortaya çıkışı ve gelişim süreci hemen her ülkede ayrı bir seyir izler.¹¹ Edebi bir tür olarak roman; Türk edebiyatındaki yerini geç, popüler roman ise erken sayılabilecek bir dönemde almıştır. Bunun sebebini dönemin ideolojilerine uygun yaşam tarzını kurgulama isteğine bağlayabiliriz. Ancak Türk edebiyatındaki ilk roman çevirilerinin popüler olanlarla başladığını ve ilk roman yazarlarının da bu romanlara benzer eserler verdiklerini de unutmamalıyız. Tanpınar da Tanzimat dönemindeki ilk muharrirlerin Batı edebiyatının gelişmiş kültürünü düşünmeden rastladıkları yahut çağdaşları olan örneklerin benzerlerini yaptığını belirtir.¹² Veli Uğur, Türkiye'de popüler roman anlayışında öne çıkan türlerin olduğuna değinirken çevirilerin önemini de vurgular:

“Tanzimat sonrasında Batılı edebiyatın, Türk okur ve yazarlarınca takip edilmeye başlanması orada üretilen eserlerin yerli karşılıklarını üretme ve okuma hevesi uyandırmıştır. Bu amaçla popüler edebiyata dâhil edilebilecek çok sayıda eser yazılmıştır. Ancak Batılı edebiyattaki kategoriler göz önüne alındığında bizim

¹⁰ Veli Uğur, “1980 Sonrası Türk Edebiyatında Popüler Roman”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi. İstanbul. 2009, s. 1.

¹¹ Şaban Sağlık, **Popüler Roman, Estetik Roman**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010, s. 115.

¹² Ahmet Hamdi Tanpınar, **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, 9. Baskı, İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 2001, s. 296.

edebiyatımızda bazı türlerin öne çıktığı, bazı türlerle de neredeyse hiç ilgilenilmediği görülmektedir. Dolayısıyla Türk edebiyatında popüler romanlar incelendiği zaman çoğunluğu aşk, suç edebiyatı ve bizim edebiyatımıza özgü olan popüler tarihi maceralar başlıkları altında toplanabilmektedir.

Türk edebiyatında popüler romanların yazılmaya başlanmasında Batılı dillerden yapılan çevirilerin büyük önemi vardır.”¹³

“Yeni insan” anlayışının hüküm sürdüğü Tanzimat dönemi roman ve hikâye yazarları ile “yeni rejim” anlayışının hüküm sürdüğü Cumhuriyet dönemi roman ve hikâye yazarlarında gördüğümüz ortak bir tavidir popüler kültüre uygun eserler vermek. Böylece yazarlar gündelik ideolojinin yaygınlaşma ve onaylanma ortamını yaratmak için eserlerini kullanırlar. Eğlendirirken bilgi verir, halka; devrin ideolojisine uygun fikirleri benimsetmek için ak ile kara kabilinden tiplere başvururlar. Tanzimat dönemi romancıları için romana dair teknik detaylar elbette detay olarak kalacaktır ancak Cumhuriyet dönemi sanatçılarından çoğu için bu sorun aşılmıştır. Tanzimat dönemi sanatçılarından Ahmet Mithat Efendi romanda iyi ile kötünün bir arada verilmesinden yana olduğunu belirtir çünkü roman gerçek yaşama yakın olmalıdır. İkisini bir arada vermek konusunda realist davranan yazar taraf olma konusunda ise elbette tavrını gizlememekte ve okuyucuya da yol göstermektedir. İyi ile kötüyü eserinde sadece gerçeklik duygusu oluşsun diye vermez aynı zamanda insanın günlük yaşamında karşılaşacağı benzer durumlarda ne gibi davranışlarda bulunacağını göstermek için de verir.¹⁴ Ahmet Mithat’ın birçok edebiyatçı tarafından gerek dili gerek üslubu bakımından eleştirilmesi onun sonraki nesillere olan derin etkisini söylememiştir.¹⁵

Türk edebiyatına, Dünya edebiyatından rastgele seçilmiş popüler eserlerin çevirileri ile başlayan ve Ahmet Mithat Efendi ile seri üretime geçilen popüler roman en çok romans türünde yazılır. Zaman zaman bu romansların içinde erotik öğelere de rastlanır. Mehmet Celal, Saffet Nezihi, Mehmet Rauf, Güzide Sabri, Muazzez Tahsin Berkand, Esat Mahmut Karakurt, Kerime Nadir, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Aka Gündüz, Ahmet Rasim, Burhan Cahit Morkaya, Vedat Örfi Bengü ilk dönem popüler

¹³ Uğur, *age.*, s. 157.

¹⁴ Orhan Okay, **Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Mithat Efendi**, MEB Yayınları, 1991, s. 354.

¹⁵ Uğur, *age.*, s. 158.

romancıları olarak karşımıza çıkarlar. Bu isimler arasından Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Gulyabani* (1913) ve *Mezarından Kalkan Şehit* (1928) ve Sami Aziz, *Hortlayan Cellat* adlı eserleri ile romans türü dışında korku türünde de eserler vermiştir.¹⁶ Ahmet Mithat Efendi'nin "*Haydut Montari*"si ise macera türüne örnek olarak verilebilir.

Popüler edebiyat ürünleri kaleme alan kimi yazarlar takma isimler kullanmışlardır. Peyami Safa ve Kemal Tahir'in polisiye romanlarını takma isimlerle yazmaları yazarlık kariyerlerine leke sürmeme isteğinden kaynaklanmıştır. 1980 öncesi dönemde, popüler romanlar, ikincil, değersiz, geçici görülmüş, çoğunlukla parasal nedenlerle bu türlere yönelen yazarlar da kendilerini gizlemişlerdir.¹⁷

Turan Aziz Beler ismini gizleme kaygısı duymayan bir yazardır. Çünkü popüler romanları dışında çeviriler, incelemeler yapan yazarın iyi bir edip olma düşüncesi olmadığı gibi gazeteci olarak tanınan yazar popüler olmayı kendisi için bir avantaj olarak görür. Beler roman ve hikâye türündeki eserlerini 1942 ile 1946 yılları arasında verir.¹⁸ Bu sürede yazmış olduğu eserlerini popüler edebiyat/popüler roman bağlamında ele almamızın başlıca sebepleri okuyucunun ilgisini çekmek için eserlerinde yüksek muhitin yaşamı ve dedikodularına, Beyoğlu'nun arka sokaklarında yaşanan düşkün hayatlara, gerçekte yaşanmış trajik sergüzeştlere yer vermesi, okuyucuyu yormayacak bir dile ve anlatıma sahip olmasıdır.

Belers'in popüler romanlarıyla tema çeşitliliği ve üslup açısından bu türe bir yenilik getirdiğini söyleyemesek de ele aldığı konular bakımından onu diğer romans yazarlarından ayrı bir yerde tutabiliriz. Bunun sebebi Turan Aziz Belers'in daha ilk romanı *Sevda* (1942) ile başlamış olduğu –ki *Sevda* esasında bir aşk romanıdır– doğru ile yanlış gösterme, ders verme kaygısıdır. Doğru ile yanlıştan kastımız ise

¹⁶ Uğur, *age.*, s. 159-162.

¹⁷ Uğur, *age.*, s. 162.

¹⁸ Mehmet Önal'ın "*popüler edebiyatın tahkiye türü*" olarak adlandırdığı popüler roman ve hikâyeler için yaptığı tanım şu şekildedir: "...geniş halk kitleleri için yazılan, önceleri romantik -sonra realist-yönü ağır basan, kısmen eğitici ama daha çok eğlendirici, tahkiyenin teknik ölçüleri genellikle ihmale uğramış, sanatkarların titizliğinden çok, okuyucunun ilgisi göz önünde bulundurulmuş roman ve hikâye türünde eserlerden meydana gelir." Mehmet Önal, "Popüler Bir Romancı: Mehmet Vecihi Bey", *Türk Kültürü*, Temmuz 1990, Sayı: 327, s. 417'den akt. Şaban Sağlık, 2010, *age.*, s. 118-119.

modernleşmenin ne olup olmadığı konusudur. Beler'in bu konuya ilk olarak *Bit Yüzünden* (1942) adlı hikâyesi ile değindiğini görürüz.¹⁹ Bu hikâyenin ardından ilk romanı *Sevda* (1942) ile yeni kurulan devletin olanaklarını lehine kullanarak varlıklarını arttıran böylece toplumda yeni bir sınıf oluşturan “türedi” zenginlerin aile yaşantıları, evlilik, çocuk yetiştirme ve sosyal yaşam anlayışları gözler önüne serilir. Öyle ki yazarın ikinci romanı *Türedi Ailesi* (1943) devrin önde gelen ailelerini kızdırmış, hatta Sadi Gezdur, eşi Harika Gezdur ve kayınvalidesi Şerife Gemici; Beler'e adı geçen romanda kendilerini anlattığı iddiası ile tazminat davası açarak yazarın hapse girmesine neden olmuştur.²⁰

Turan Aziz Beler eser verdiği yıllarda adeta bir “magazin” muhabiri titizliği ile çevresini gözlemlemiş, gözlemlerinden yola çıkarak yazdığı eserleri büyük ilgi görmüş, *Sevda*, *Türedi Ailesi* romanları neşredildikten birkaç ay sonra ikinci kere basılmıştır. Yukarıda da değindiğimiz gibi yazarın iyi bir romancı olma kaygısından çok gözlemlerini, düşüncelerini aktarma düşüncesi ağır basmaktadır. Bu durumu Voltaire'in “Henüz yaratacak yaşa gelmedim, sadece gerçeği aktarabilirim.” sözlerine atıf yaparak açıklayan yazarın üslubu ise realist roman anlayışının aksine romantik ifadelerle doludur.

¹⁹ Bkz. İkinci Bölüm: “Bit Yüzünden” hikâyesinin özeti s. 32.

²⁰ Bkz. Birinci Bölüm: Turan Aziz Beler'in Mahkûmiyeti, s. 16.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TURAN AZİZ BELER'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Turan Aziz Beler'in tam adı nüfus kayıtlarında Turan Şah Aziz Beler olarak geçmektedir. Yazar, eserlerinde ve özel yaşamında “Şah” ismini kullanmamış, dolayısıyla Turan Aziz Beler olarak tanınmıştır.¹

1912'de İstanbul'da doğmuştur. Kayıtlı olduğu kütük İstanbul, Kadıköy'dür. Annesi Fatma Ferhunde Beler, babası ise uzun yıllar Amerika'da müteahhitlik yapmış Nuri Aziz Beler'dir.² İstanbul'un tanınmış ve mazbut bir ailesine mensuptur.³

Turan Aziz, küçük yaşta Avrupa'nın muhtelif memleketlerini dolaşır ve buralarda eğitim görür. Toplamda on beş seneden fazla yurtdışında kalmış olan Turan Aziz Beler 1932 yılında Amerika'ya gider. Amerika'da aldığı gazetecilik eğitiminden sonra 1936'da Türkiye'ye döner. Türkiye'ye döndükten sonra gazetecilik, çevirmenlik, roman ve hikâye yazarlığı yapar ancak bu mesleklerde umduğunu bulamayan yazar 1953 yılında eşi Trude Beler ile birlikte Şile'de açmış olduğu pansiyonu ölümüne kadar işletir. Resmi kayıtlara göre Turan Aziz Beler 15 Kasım 1988'de İstanbul'da vefat eder.⁴

Eğitime önem veren bir aileden geldiği için küçük yaşta babasının teşviki ile Fransızca, Almanca, İtalyanca öğrenmeye başlayan Turan Aziz Beler'in eserlerinden edindiğimiz bilgilere göre yazar, ilk ve orta öğrenimini Türkiye'de tamamlamış ancak babasının yurtdışında müteahhitlik yapması onun da erken yaşta farklı ülkeler görmesini sağlamıştır. Turan Aziz'in kaç yaşından beri yurt dışına çıktığı yahut

¹ Ankara Nüfus Müdürlüğü ile yapılan görüşmede ulaşılan bilgilerdir. 28. 09. 2009.

² Ankara Nüfus Müdürlüğü ile yapılan görüşmede ulaşılan bilgilerdir. 28. 09. 2009.

³ Suat Tahsin Türk, “**Türedi Ailesi**” **Müdafaası**, yayan: Turan Aziz Beler, İstanbul, Işık Basımevi, 1944, s. 11.

⁴ Ankara Nüfus Müdürlüğü ile yapılan görüşmede ulaşılan bilgilerdir. 28. 09. 2009.

hangi yıllarda hangi okullara gittiği tespit edilememekle birlikte Amerika’da devam ettiği gazetecilik okulunu 1932-1936 yılları arasında bitirdiği bilgisine eserlerinden ulaşılmaktadır.

Eğitim gördüğü okulları Almanca yazmış olduğu ve ölümünden önce yayımlanan son kitabı *War Adam Ein Türke*’de eğitim anlamına gelen “Studium” başlığı altında sıralar. Yazar bu eserinde belirttiğine göre, İtalyanca öğrenmek için İtalya’nın Genoa [Genova] şehrine gider. İstanbul’da Almanca okuluna, Fransa’da ise Fransızca konuşma kursuna katılır. Son olarak Amerika’da Internationales Journalisten College [Uluslararası Gazetecilik Okulu]’a devam eder (1932).⁵ Turan Aziz Beler öğrenmiş olduğu bu dilleri eserlerinde kahramanlarını konuştururken kullanır. Meraklı, araştırmayı seven bir kişiliğe sahip olan yazar sosyal meselelere değindiği yazılarında yabancı dillerde yazılmış kitaplardan alıntılar yapar, bilgiler aktarır.

Turan Aziz Beler, Amerika’da bulunduğu süre boyunca “*Son Posta*” gazetesinin Amerika ve Kanada muhabirliğini yapar, Amerikan radyolarında Türk inkılâbını tanıtıcı mülakatlara katılır, ülkenin çeşitli gazetelerine yazılar yazar. Türkiye’ye döndükten sonra gazeteciliğe devam eden yazar, ilk kitabı *Holivud’a Giden İlk Türk Gazeteci Yıldızlar Arasında*’yı 1938’de yayımlar. Bu, gezi-inceleme türündeki kitabından sonra uzun araştırmalar sonucu yazdığı ilk romanı *Sevda*’yı yayımlamaya hazırlanır ancak Park Otel’de tanıştığı Andreas Gottfried’in pek çok dile çevrilmiş görgü kitabını inceleme fırsatı bulduktan sonra ilk iş olarak bu kitabı çevirmeye karar verir. *Görgü*’ye duyulan yoğun ilgi sonucu ilerleyen yıllarda derleme biçiminde görgü kitapları dizisi yayımlar. Böylece görgü kitapları ile sosyal yaşamın gerekleri üzerinde dururken romanları ile sosyal yaşamda gördüğü aksaklıkları eleştirir.

Los Angeles şehrindeki kayıtlara göre Hollywood’da bulunan ilk Türk gazeteci Turan Aziz Beler’dir ve bu unvanını pek çok mühim yıldızla birkaç dakikalık mülakatlar yapmak için sıklıkla kullanır. Turan Aziz Beler’in tanıştığı ve mülakat

⁵ Turan Aziz Beler, **War Adam Ein Türke**, MET/ER Matbaası, İstanbul, 1988, s. 4.

yaptığı sinema yıldızları arasında Clark Gable, Greta Garbo, Jean Harlow, Ramon Novarro gibi pek çok isim bulunmaktadır. Mülakat yapamadığı bir yıldızla yaşadıkları ise ilgi çekicidir:

Turan Aziz Beler'in "*Holivut matbuat direktörlüğünden*" kendisine verilmiş bir not defteri bulunmakta ve o defterde Hollywood yıldızlarının hususi arabalarının plaka numaraları yazmaktadır. Bir gün kaldığı otelin biraz ilerisindeki *National Bank*'ın önünde park etmiş şoförlü bir *Cadillac* gören meraklı gazeteci bu aracın plakasını kontrol ettiğinde otomobilin Charlie Chaplin'e ait olduğunu anlar. Oteline geri dönerek hususi arabasını alan Beler hiçbir gazeteci ile mülakat yapmayan "Şarlo"yu takip eder ve ufak çapta bir kazaya neden olarak ünlü aktörle konuşma şansı elde etmeye çalışır. Kaza konusunda muvaffak olan Beler hem Charlie Chaplin'in hem de şoförünün tepkisi ile karşılaşır. Olaya bir de polis dâhil olduktan sonra her iki taraf konuyu uzatmamayı seçer ve yoluna devam eder.⁶ Otele döndükten sonrasını Turan Aziz şöyle anlatır:

"...Gazetecilere mülakat vermiyen Şarlo ister istemez birile görüşmüştü.

O gün otelimde yazı makinemin başında oturdum ve bu zoraki görüşmeyi yazarak temsil ettiğim gazetelere gönderdim. Bu reportajı [röportajı] bir Amerikan sinema mecmuasına bile iyi para mukabilinde satmağa muvaffak oldum.

Görüyorsunuz ki Holivutta biraz enerji sahibi olan kimseler birçok işler görebilirler "zoraki" olsa bile."⁷

Turan Aziz Beler'in Amerika'dan Türkiye'ye döndükten sonra yayımladığı ve ilk Türkçe sinema dergisi olarak lanse ettiği *Haftalık Sinema*'nın yayımlanmaya başlama tarihi 1937'dir. *Haftalık Sinema*, resimli, karton kapaklı baskısı ve Hollywood yıldızlarını anlatan ilgi çekici haberleriyle Beler'in gazetecilik adına tek başına attığı ilk adımıdır diyebiliriz.⁸ *Haftalık Sinema*'dan sonra Turan Aziz Beler, *Türedi Ailesi* romanı dolayısıyla hapse girer. Hapisten çıktıktan sonra ise *Turkish*

⁶ Turan Aziz Beler, **Yıldızlar Arasında Holivud'a Giden İlk Türk Gazeteci**, Vakıf Basımevi, İstanbul, 1938, sayfa numarası yok.

⁷ Beler, 1938, **age**, s.27.

⁸ **Haftalık Sinema**, Sinema, Film ve Stüdyolardan Bahseden Türkçe Mecmuadır, yayın yeri yok, İstanbul, Haz. Turan Aziz Beler, 1937.

Times isimli İngilizce, günlük bir gazete çıkarır. Bu gazete ile ülkeye gelen turistlere hitap eder. Turist akımının durması sonucu gazete iflas eder ve Turan Aziz de Şile'ye çekilir.⁹ Yazarın gazetecilikle ilgili yaptığı son iş bu İngilizce gazete çıkarma teşebbüsüdür.

Belir, Amerika'da kaldığı süre boyunca bu ülkeyi tüm yönleri ile tanımaya çalışır. Internationales Journalisten College [Uluslararası Gazetecilik Okulu]'da gazetecilik eğitimi alan yazar, Ahmet Mithat Efendi'nin "*Avrupa'da Bir Cevlan*" adlı eserinde yapmış olduğu gibi yabancı olduğu bu ülkeyi hapishaneleri, sokakları, mezarlıkları, okulları, radyo istasyonları, aile yaşamları ile tanımaya çalışır. Kısaca şarklı bir yabancı olarak gitmiş olduğu bu ülkede akla gelebilecek hemen her yeri gazeteci titizliği ile dolaşır ve mesleğiyle ilgili eğitime katkı sağlayacak tetkiklerde bulunur.

Amerika'da gazeteci kimliği ile sürdürmüş olduğu bu yaşamını ve tetkikleri sonucu oluşan tespitlerini de ilk kitabı "*Holivud'a Giden İlk Türk Gazeteci Yıldızlar Arasında*" ile başlayarak tüm eserlerinde okuyucuya aktarır. Kimi zaman yazar anlatıcı kimi zaman da kahramanlarından birinin ağzı ile yaşamında görüp biriktirdiklerini yazıya döken Belir ilginç anılar ve çoğu ünlü aktrislerden olmak üzere yeni kurulan devlete dair takdir dolu sözlerle ülkesine döner.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin temel konularından birisi de modernliktir. Amerika modern olma yönünde örnek alınan ülkelerin başında gelir. Turan Aziz Belir Amerika'yı bu yönüyle de tetkik etmiş, özellikle bu modern toplumda kadının yerini, davranış, düşünüş biçimini, aldığı eğitimi inceleme fırsatı bularak Türkiye'ye döndüğünde iki ülkenin modernlik anlayışını karşılaştırma imkânı bulmuştur.

Belir, Amerika'dan Türkiye'ye dönünce "...*inkılâbı layıkıyla hazmetmemiş ve karakterleri bozulmuş bir sınıf halkın İstanbul sosyetesinde muzir ve menfi tezahürlerine şahit olur. İstanbul'da ruhunu ve dimağını kamçılaman birçok içtimai*

⁹ Ümit Deniz, "Azizim, Hesap Pusulası Yazmak Roman Yazmaktan Çok Kolay", **Milliyet**, 27. 08. 1969, (Çevrimiçi) <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 29. 09. 2009.

mevzularla temas eder.”¹⁰ Bu temaslar sonucunda da gördüğü sapkınlıkları romanlarına konu edinir, Amerika’da iken Türk inkılâbını ve halkını yücelten yazar döndüğü zaman karşılaştığı durumla hayal kırıklığına uğrar, büyük üzüntü duyar. Bu duyarlılık sonucu “türedi” insanların “türedi” davranışlarını eleştiren eserler yazma yoluna gider.

Fransızca *société*, İngilizce *society* olan ve bu dillerde toplum anlamına gelen sosyete sözcüğü Türkçede, bir topluluktaki gelir düzeyi yüksek ve kendilerine özgü yaşama biçimleri olan topluluğun adı olmuştur.¹¹ Turan Aziz Beler’in romanlarında sosyete sözcüğünün yerine cemiyet, muhit, monşer gibi sözcükler de sık sık kullanılır. Turan Aziz Beler’in romanlarında sosyete, yukarıda belirttiğimiz gibi inkılâpları sindirememiş, Batılılaşmayı yanlış yorumlamış ve çoğunlukla sonradan görme bir kesimdir. Bu kesim her konuda aşırıya kaçır ve eğitimsizdir. Kendisi de varlıklı bir aileden gelmiş olan yazar sosyeteyi giyim kuşamları, sosyal, kültürel yaşamları, aile kurmaları ve aileye bakış açıları gibi yönlerden eleştirir. Nitekim onun bu çevre etrafında yazdığı *Türedi Ailesi* adlı romanı aşağıda göreceğimiz gibi yazarın hapse girmesine sebep olacaktır.

Daha önce değindiğimiz gibi Beler romancılığa ilk adımını 1942 yılında *Sevda* ile atar. Bu romandan bir yıl sonra *Türedi Ailesi* romanını yayımlar ve bu roman nedeniyle hakkında iki ayrı dava açılır. Aynı yıl *Bit Yüzünden* adlı bir hikâyesi daha neşredilir. Hakkında açılan davalar sebebiyle hapse girer ve hapiste inceleme, roman türünde kitaplar yazmaya devam eder. “*Allah Kurtarsın, Beyoğlu Piliçleri, Monşerler Sosyetesini- Gecelerin Koynunda, Tüylendi Ailesi, Kibar Hırsız*” kitapları yazarın hapisteyken yazdığı eserlerdir. Sosyete hayatı etrafında yazdığı *Türedi Ailesi* romanı yüzünden hapse giren ve iki yıldan fazla süreyle önce Paşakapısı Cezaevi’nde sonra da Yalova Cezaevi’nde yatan yazar buradan çıktıktan sonra edebi nitelikte eser yazmaz, görgü kitaplarını gençler, çocuklar ve okul için görgü biçiminde düzenleyip

¹⁰ Suat Tahsin Türk, “**Türedi Ailesi**” Romanı Müdafaası, yayan: Turan Aziz Beler, İstanbul, Işık Basımevi, 1944, s. 11.

¹¹ **Türkçe Sözlük**, Ankara, Türk Dil Kurumu, 2005, s. 1797.

genişletir. 4. baskısı yapılan ilk *Görgü*'den sonra bu kitapları yayımlamaya başlar(1953).

Turan Aziz Beler hapse girmeden önce evlenmiş ve Nur adını verdiği bir kızı olmuştur. Eserlerini kızına ithaf ettiği gibi eserleri yoluyla ona öğütler de verir. Hapishanede yazdığı kitaplardan biri olan *Allah Kurtarsın*'da evlat özleminin ziyaret günü çocuğunun ayakkabısı ile pantolonunda bıraktığı izi silkeleyemeyecek kadar büyük boyutlara vardığından bahseder. Beler, kızı Nur'a duyduğu özlemi dile getirmenin yanı sıra eserlerinde evladına öğütler de verir. Aşağıda yazarın kendi teşebbüsü ile yayımladığı ilk mahkeme müdafaası olan "*Türedi Ailesi Romanı Müdafaası*"nın önsözüne almış olduğu ve kızına hitaben yazdığı mektuba yer verilmiştir:

"Biricik kızım Nur Beler,

<Türedi Ailesi> Romanını sana ithaf etmiştim. Hayat bildiğimiz gibi yürüdü ve bugün bu eser sebebi bir mahkeme beni hicvettiğim bu şehir içinde iki yıl bilmem kaç ay hapse ve bir kaç bin lira da ödemeğe mahkûm etti. <Türedi Ailesi> satışından bu tazminatı ödeyecek kadar kazandığımı bilemiyorum. Fakat hapis cezasını ödeyecek kadar hayatım olduğuna şüphem yoktur.

Davacıların yüzleri muhakkak ki çok gülmüştür. Fakat ben bu karardan onların ümit ettikleri kadar teessür duymadım. Bir kaç yıl sonra cezamı çekerek hapishaneden çıkarken sana koltuğumda bir evrak tomarı getireceğim. Babanın cezadan mütenebbih olmadığını göreceksin.

Hakareti dünyanın her yerinde hakaret olarak kabul ediyorum. Fakat romanın dünyanın hiç bir yerinde hakaret mevzuu olmayacağına dair bulunan kanaatimi değiştirmeyeceğim.

Musolini en büyük mektebin hapishane olduğunu söylemiştir. Cemiyetten tardedilenler arasında boş durmayarak sana mahkûmların –baban da dâhil- hayatından romanlar hazırlayacağım. Realistlikten ayrılacağımı zannetmiyorum. Benim için ŞUNUN veya BUNUN ADI ve HAYATI BENİM ADIM ve HAYATIM mühim değildir. Fakat vak'aları tahlil ederken, şahısları da hayatta olduğu gibi ele almak lazımdır. Çünkü dokümanter ve realist sanat eserleri daha inandırıcı oluyorlar. Bu zihniyetle hazırlayacağım yeni etüdleri –eğer müsadereden kurtulmuş bir <Türedi Ailesi> nüshası – birlikte okumağa muvaffak olarak İstanbul'un bugünkü içtimai hayatının hususiyetleri hakkında sıhhatli bir fikir edinebilirsen, babanın emelleri tahakkuk edecektir.

Büyüdüğün ve bu müdafaayı okuduğun zaman karanlık günlerimde beni yalnız bırakmayarak hasımların yarattığı ağır hava içinde eserimi ve beni aynı kudret ve yürekle müdafa eyleyen ve romanımın içtimai tezini yüksek bir kültürle tahlil eden müdafim Avukat Dr. Suat Tahsin Türk'ün ellerini elbette minnet ve sevgi ile öpeceksin.

Sana bütün olup bitenlerden bihaber ve dünyaya bigâne olarak geçireceğin birkaç yıl için... Elveda yavrucuğum.”¹²

Turan Aziz Beler; kızı Nur Beler’e yazdığı mektubunda belirttiği gibi hapishaneden bir tomar dosya ile ayrılır. Bu dosyaların pek çoğu daha yazar hapisteyken birer kitap olarak basılmıştır. Beler’in hapisteyken yazdığı en mühim eserler ise hapishane hayatını en ince detayına kadar anlattığı, ıslah etme yöntemlerinin önemi üzerinde durduğu, Türkiye’de işlenen suç oranları ve suç işleyenlerin profilinin çıkartıldığı *Allah Kurtarsın* adlı incelemesi ile ilk defa sosyete muhiti dışına çıkarak köy yaşamını, köylü sorunlarını ve töreyi ele aldığı *Tüylendi Ailesi* adlı romanıdır.¹³

1912 yılında İstanbul’da doğan ve 1988’de, 76 yaşında doğduğu şehirde hayata gözlerini yuman Turan Aziz Beler bu uzun yaşamı süresince roman, hikâye, inceleme, çeviri, adaptasyon türlerinde toplam 16 esere imza atmış, kendi teşebbüsü ile “*Haftalık Mecmua*” ve “*Turkish News*” adında iki süreli yayın çıkarmış, kamuoyunun eksik bilgilendirilmesine tepki göstererek iki ayrı mahkeme müdafaasını kendi imkânları ile bastırıp yaymış ve bu sayede iki mühim konunun gündeme gelmesini sağlamıştır. Bu konulardan birincisi bir romancının gerçek yaşamdan esinlenerek roman yazması suç mudur, bu esinlenmenin belli bir ölçütü var mıdır soruları ve yasalara aykırı olduğu halde özellikle belli kesimlerce yaptırılan, yapanın ve yaptıranın herkesçe malum olduğu kürtaj konusu üzerinde neden bir kamuoyu vicdanı oluşmadığı konusudur. Yazar bu soruları soran eseri nedeniyle hapis yatmış ancak iki hususta da önemli tartışmaların yapılmasına neden olmuştur.

¹² Türk, 1944, **age.**, s. 5.

¹³ Yazarın hapishane hayatı, eserleri ve romancılığı ile ilgili ayrıntılara ayrı birer başlık altında değinilmiştir.

1. 1. 1. Gazetecilik ve Yazarlık Dışında Yaptığı İşler

Turan Aziz Beler, daha önce değindiğimiz gibi hapse girmeden önce evlenmiş ve bu evliliğinden Nur adını verdiği bir kızı olmuştur. Yazarın eşi Avusturyalı bir otelci ailesinin kızı olan Trude'dir. İncelemelerimize göre Beler'in ilk romanı *Sevda*'nın kahramanları Erol ile Sevdâ'nın Avusturya'da kaldıkları pansiyon ve pansiyon işletmecileri anlatılırken yazarın eşinin ailesinden esinlenilmiş olabileceği ortaya çıkmaktadır.

Hapisten çıktıktan bir süre sonra Beler; eşi Trude ve kızları Nur ile Şile'nin Kumbaba mıntıkasında pansiyon ve otel işletmeye başlar. “*Çöl Misafirhanesi*” adını verdikleri bu yerin yazları üç ay işletmeciliğini yaparlarken kışları da Avrupa'ya giderek müesseselerinin propagandasını yaparlar. “*Çöl Misafirhanesi*” Avrupa'daki tüm turistik kodlarda yer alır. Beler bu işletmeyi on beş senede yarım milyon metrekarelik bir arazi üzerinde geliştirir:

*“15 yılda buraya tam bir buçuk milyon lira döktüm. Şimdi yarım milyon metrekarelik bir arazim var. Senede benim otel ve motellerim yüzünden memlekete en az 40 bin dolar (yaklaşık olarak 400 bin TL.) döviz girer. Bu her yıl da biraz daha artmaktadır.”*¹⁴

Yukarıdaki sözleri ile yaptığı işi anlatan Beler için artık roman yazma devri kapanmıştır. Bu düşüncesini “*Azizim hesap pusulası yazmak roman yazmaktan hem daha kolay hem daha karlı.*” diyerek belirtir.¹⁵

Turan Aziz Beler'in işlettiği ve resmi kayıtlarda “Motel Kumbaba” olarak geçen “*Çöl Misafirhanesi*” 1953 yılında Şile'de açılan ilk resmi izinli işletmedir. Kendisinden sonra pek çok yeni pansiyonun açıldığı Şile'ye yaptığı katkılardan ötürü Turan Aziz Beler'in ismi Kumbaba'daki bir caddeye verilir. Turan Aziz Beler'in

¹⁴ Ümit Deniz, “Azizim, Hesap Pusulası Yazmak Roman Yazmaktan Çok Kolay”, **Milliyet**, 27. 08. 1969, (Çevrimiçi) <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 29. 09. 2009.

¹⁵ Ümit Deniz, “Azizim, Hesap Pusulası Yazmak Roman Yazmaktan Çok Kolay”, **Milliyet**, 27. 08. 1969, (Çevrimiçi) <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, 29. 09. 2009.

1988'deki ölümünden sonra eşi Trude Beler Motel Kumbaba'yı işletmeye devam eder. 2002 yılına dek Trude Hanım tarafından işletilen motelin akıbeti şu anda bilinmemektedir.

Belers, 1988 yılında işletmesine gelen turistlerin çoğunun Alman olduğunu da hesaba katarak Almanca yazdığı *War Adam Ein Türke* adlı kitabını yayımlar. Bu kitapla pansiyonuna gelen ve Türkler hakkında yanlış bilgilere sahip olan turistlere Türkiye'yi tanıtır. Kitap o güne değin misafirlerinden en çok duyduğu sorulara yazılı bir cevap niteliğindedir. Turan Aziz Beler'in uzun bir aradan sonra yazdığı ilk, ölümünden önce yazdığı son kitaptır.¹⁶ Yazar daha önce belirttiğimiz gibi, 15 Kasım 1988'de İstanbul'da vefat eder.¹⁷

Turan Aziz Beler ve eşinin çalışmaları sayesinde Şile, Türkiye için erken denebilecek bir dönemde kurumsal pansiyonculuk anlayışına sahip bir tatil beldesi olmaya başlamış ve ülkeye turist çeken önemli bir merkez haline gelmiştir.

1.1.2. Mahkûmiyeti

Turan Aziz Beler'in hapse girmesi şöyle gelişmiştir: Turan Aziz Beler, 1943 yılında yayımlanan *Türedi Ailesi* romanı sebebiyle **Doktor Mahmut Ata Bayata**, **Sadi Gezdur**, **Harika Gezdur** ve **Şerife Gemici** tarafından mahkemeye verilir.

Yukarıda adını saydığımız kişiler *Türedi Ailesi* adlı eserde yazarın kendilerini anlattığını iddia etmektedirler. Bu iddialarına göre romanda devletin Anadolu'da yaptırdığı çeşitli inşaat işlerini alıp, malzemeden çalarak zenginleşen hırslı müteahhit **Sadık Gelvur** gerçek hayatta **Sadi Gezdur**'dur. Kendisini daha büyük işler yapabilmesi için sosyeteye sokabilecek bir eş aramaktadır. Muhite yakın olsun, iyi bir izdivaç yapsın diye emekli bir ailenin biricik kızı olarak kolejlerde okutulan **Şehrika Açıkgöz Harika Gezdur**, annesi **Şermin Açıkgöz** ise iddialara göre **Şerife**

¹⁶ Turan Aziz Beler, *War Adam Ein Türke*, MET/ER Matbaası, İstanbul, 1988.

¹⁷ Ankara Nüfus Müdürlüğü ile yapılan görüşmede ulaşılan bilgilerdir. 28. 09. 2009.

Gemici'dir. Romana göre **Şehrika** annesinin baskılarına dayanamayarak kendinden yaşça büyük olan **Sadık Gelvur** ile evlenir. Evlilikleri süresince başka erkeklerle gezip tozan hatta düşüp kalkan **Şehrika** babasını dahi tespit edemediği bir çocuğa hamile kalır. Muhitin bu tür işlerde sır saklayıcılığına çok güvendiği bir doktora başvurarak bu sıkıntısından da kurtulan **Şehrika** düşkün davranışlarına devam eder. İşte kendilerini böyle karakterler ile özdeşleştiren **Gelvur, Gemici** ve **Bayata** yazara maddi ve manevi tazminat davası açarlar.

Davacıların iddialarına göre Turan Aziz Beler adı geçen romanında bu kişilerin yaşamlarına dair herkesin anlayacağı biçimde atıflarda bulunmuş ve onlara hakaret etmiştir. Beler, bu suçlamaları sonuna kadar reddetmiş olsa da dava sonucu 2 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırılmış, romancı kararı temyiz ettirmiştir.

8 Ekim 1944'te temyiz mahkemesinde Beler'e verilen 2 yıl 4 ay hapis cezası ve davacılara ödenecek tazminat onaylanmıştır.¹⁸ Yazar, Üsküdar Paşakapısı Cezaevi'ne gönderilmiştir. Paşakapısı Cezaevi'nde bir süre yattıktan sonra Yalova Cezaevi'ne naklolunmuştur. Turan Aziz Beler kendisini savunmaları adına birkaç avukat tutmuştur. Ancak mahkemeye verilen resmi savunma metninin altında Avukat Dr. Suat Tahsin Türk'ün imzası bulunmaktadır. Yazar temyizde de Türk'ün kendisini müdafa etmesini istemiş ve onun eserlerini yorumlamadaki dehasına hayran kaldığını belirtmiştir.

Turan Aziz Beler'in ifadelerine göre basında duruşmalara dair pek çok konu devrin medyası tarafından sansüre uğramış ve mahkemeye dair bazı hakikatler basında yer almamıştı. Bu durumdan rahatsız olan yazar avukatının karşı çıkmış olmasına rağmen Suat Tahsin Türk'ün yazarın eserlerini tetkik ederek hazırlamış olduğu müdafaaları bizzat bastırarak yayar. Bu müdafaalar mahkemeye hem sözlü olarak sunulmuş hem de yazılı olarak ibraz edilmiştir. Biz de araştırmamız sonucu her iki müdafaaya da Milli Kütüphane'de ulaşarak inceleme imkânı bulduk.

¹⁸ **Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-2000**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002, C. 2, s. 66.

Yukarıda yazarın da belirttiği gibi tenkit ettiği, hicvettiği cemiyet onu İstanbul'da hapse attırır. Yazar ise hapisshanede iken de yazacağına dair ümitlidir. Gerçekten de hapse girdikten sonra *Tüylendi Ailesi*, *Allah Kurtarsın* gibi hacimli kitaplarla hem hapisshane hayatını, hem de mahpusluk üzerine çeşitli düşüncelerini uzun uzadıya anlatır. Turan Aziz Beler, 1946 yılında yayımlanan *Tüylendi Ailesi* romanının sonunda Üsküdar Paşakapısı Cezaevi Koğuş 19 şeklinde bir adres ile Nisan 1945 tarihi yer almaktadır. Aynı biçimde *Allah Kurtarsın* eserinin sonunda da Aralık 1945 tarihi ile Yalova Cezaevi adresi verilmektedir. Buradan yazarın yattığı iki cezaevinde de eser verdiği anlaşılmaktadır.

Yazar özellikle *Allah Kurtarsın* adlı incelemesiyle hem kendi hem de tüm mahkûmların hapisshane yaşamını gözler önüne sermiş, bu eserinin sonunda kendisini yalnız bırakmayan dostlarının isimlerine yer vermiş, mektuplaşmanın hapisshane yaşamı için ne kadar mühim olduğundan bahsetmiştir. Dış dünya ile bağlantısı kopan mahkûmların içten içe çürümeye başladığını vurgulayan yazar kendisini yoklamaya gelmeyen dostlarına da sitem etmiştir.¹⁹

Turan Aziz Beler için hapisshane yaşamına katlanmanın tek yolu yazmaktır. O kimi zaman mahkûmların yaşam öykülerini dinleyerek notlar alır, portreler oluşturur, kimi zaman da bu notlarından esinlenerek roman yazar. *Allah Kurtarsın*'da kendisine “gezdirici” okuyucusuna ise “gezici, gezicim” diyen yazar bu durumu şöyle ifade eder:

“Düşünüyorum, yeryüzünde bizler gelip geçici bir gölgeden başka neyiz? Bugün varız yarın yokuz. Şu halde neden biraz oyalanmıyalım. Yalnız olmuş geçmişle değil, olmakta olanlarla da vakit geçirelim, Anlatan anlatsın. Dinliyen dinler. Maksat günümüzü gün etmek değil mi?”²⁰

Yukarıdaki sözleri ile yaşama dair kimi telakkilerini de gözler önüne seren yazar hapisshanede oyalanmanın tek yolunun kendisi için yazmak, anlatmak olduğunu belirtir.

¹⁹ Turan Aziz Beler, *Allah Kurtarsın*, yay. Rafet Zaimlar, y.y., İstanbul, 1945, s. 285.

²⁰ Turan Aziz Beler, 1945, *age.*, s. 143.

Avukatı Dr. Suat Tahsin Türk'ün mahkeme için hazırladığı, sözlü ve yazılı olarak sunulan “*Türedi Ailesi Romanı Müdafaası*”’nı avukatı karşı çıkmasına rağmen yayımlayan Beler temyizden oldukça ümitlidir. Bu müdafaada Turan Aziz Beler hayatı, kişiliği ve eserleri yönlerinden tanıtılır. Romancının eserinin başında belirttiği “*Bu eser tamamen hayal mahsulüdür. İsim ve karakter benzeyişleri, hiçbir kimse üzerine yöneltilmemiştir.*” ifadesi üzerinde durulur ve hem ahlaksız bir aile olmadıklarını iddia eden hem de ahlaksız bir aile ile kendileri arasında benzerlik bulan davacılar eleştirilir.

Turan Aziz Beler'in hemen hemen tüm eserlerinde bir şekilde belirttiği gibi, *realisttir*. Avukat Dr. Suat Tahsin Türk de *realizmi* mahkemeye uzun uzadıya anlatır ve gerçeklerle benzeme ile gerçekler arasında fark olduğunu savunur. Bu müdafa sonrasını karar temyiz edilir.

Türedi Ailesi davasının en hassas konularından birisi romanın sonunda anlatılan kürtaj sahneleridir. Avukat Dr. Suat Tahsin Türk, bu olayı sadece kürtaj olarak değil “kürtaj cinayeti” olarak adlandırır.

Davacı Harika Gezdur'un, Doktor Mahmut Ata Bayata'ya hangi gerekçe ile kürtaj olduğu dava boyunca konuşulur, tartışılır. Turan Aziz **Türedi Ailesi Davasında Kürtaj Cinayeti** müdafaasını da yayımlar ve kızı Nur Beler'e hitaben şunları yazar:

“Biricik kızım Nur Beler,

Henüz veda etmeden sana güzel bir havadisim var:

Temyizin büyük hâkimleri, kürtajın “lüzumu tıbbiye müstenit olup olmadığını” anlamak gayesile hakkımda verilen mahkûmiyet kararını bozdular. Mahkeme de bu vesile ile mühim bir içtimai derdimiz olan kürtaj facialarının sebeplerini tahlil ve tetkike başladı...”²¹

²¹ Suat Tahsin Türk, **Türedi Ailesi Davasında Kürtaj Cinayeti**, Yayan: Turan Aziz Beler, İstanbul, Işık Basımevi, 1944.

Harika Gezdur başka bir hastaneden gebeliğinin durumu ile ilgili raporu, Doktor Mahmut Ata Bayata'ya ibraz etmiş Dr. Mahmut Ata ise yeniden muayeneye lüzum görmeden işlemi gerçekleştirmiştir. Müdafaa süresince bu konu tartışılmıştır.

Mahkeme sonunda Turan Aziz Beler 2 yıl 4 ay hapis cezası almış ve davacılara tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir.

Her ne kadar romancı mahkûm edilse de toplumda; herkesçe bilinen kürtaj yapan doktorlar ve yaptıran kadınlarla ilgili uzun süreli tartışmaların başlamasına bu dava vesile olmuştur.

Türedi Ailesi adlı romanın mahkemeye konu olması basın da ilgisini çeker ve bu konu etrafında çeşitli yazılar yazılır. Turan Aziz Beler'in *Türedi Ailesi* romanı dolayısıyla hapse düşmesi sadece basında değil edebiyatçılar arasında da çeşitli tartışmaların yapılmasına yol açmıştır. **Peyami Safa** bu duruma *Tasviri Efkar* gazetesinde **Server Bedi** imzalı köşe yazısıyla kendisinden de örnek vererek değinmiştir. Tasviriefkar gazetesinde 6 Şubat 1944 tarihinde yazdığı "Kavanoz Çocukları" başlıklı bu yazısında yukarıda sözünü ettiğimiz kürtaj meselesine şöyle değinmektedir:

"Bu bahis açılmış iken bir noktayı daha kaydetmeden geçemeyeceğim: Üç sene evvel- Tasviri Efkar'da (Kavanoz Çocukları) serlevhasile bir fıkram çıkmıştı. Orada hiç bir isimden bahsetmeksizin, tıbbi bir zaruret olmadığı halde çocuk düşüren doktorlara hücum ediyorum. Mahmut Ata adındaki hekim öfkelenmiş bir akşam gazetesinin muharririne Türk doktorlarının böyle işler yapmadığını iddia eden sözler söylemişti. Ben bu Mahmut Ata'yı tanımam. Fakat kendisini bir yerde görseydim ona tanıdığım birkaç aile ismi sayarak, tıbbi bir lüzum olmadan hangi doktorun bu ailelere kürtaj yaptığını ve aldığı çocukları sobaya attığını anlatacaktım. Kendisi de bu Türk doktorunu hemen tanıyacaktı! Hemen...

Mahut romandaki tipin Mahmut Ataya benzeyip benzemediğini bilmem. Bu hekimin suratını bile görmüş değilim. Onun şahsı ayrı hikâye; fakat pek iyi bildiğim bir şey varsa

<Kavanoz Çocuğu> canilerinin kim olduklarını –Mahmut Ata dâhil – İstanbul’da bilmeyen kalmadıdır.”

İstanbul’un tanınmış muharrirlerinden Refi Cevad Ulunay – mahkemede şahid olarak dinlenirken Hüseyin Rahmi’nin ve Emil Zola’nın eserlerinde yaşatılan kahramanların hayat-ı hakikiyiden alındıklarını anlatır. *Türedi Ailesi*’nde şahısların kast ve tahkir edildiğini “edebi havsalam almaz” diye beyanda bulunur. Bu muharrir *Türedi Ailesi* romanı için 5 Kasım 1943 tarihli *Tan* gazetesinde “Bir Çöp Tenekesi Devrildi” başlığı altında yazdığı makaleyi şöyle bitirir:

“Velhasıl bu eser İstanbul’un meşe ile tutulmaz bir hale gelen süprüntü tenekelerine atılmış balgamlı bir tükürüktür. Dünyanın her memleketinde hırsız, dolandırıcı vardır. Fakat onların çöplükleri hapisane dehlizleri, köprü altları, karakol hücreleridir. Kibar salonları değil. Böyle para için dolandırıcılıktan muhabbet tellallığına kadar her şeyi mübah görenlere el uzatan muhitlerin bu gibi hicivlere de katlanmaları zaruridir.”²²

Yukarıda görüldüğü gibi Turan Aziz Beler’in lehinde düşünen yazarlar bulunmakta ve onun yazdıklarının bir suç olmadığını kendilerinin de bu konulara daha önce değindiklerini belirtmektedirler. Ancak yazarın aleyhinde bulunan yazarlar da mevcuttur ve Avukat Dr. Suat Tahsin Türk bu yazarları şöyle sıralamaktadır:

“İstanbul neşriyatının otoritelerinden sayılan (Va Nu) 6 Teşrinisani 943 tarihli (Akşam) gazetesinde (Sarı Yayın) başlığı altında ve pek egoist bir münekkid olan (Celalettin Ezine) 27 Teşrinisani 943 tarihli (Tanin) de tetkik ve tenkid sütununda (Edebiyatta Edep) başlığı altında (Türedi Ailesi) için birer makale neşrettiler. Gönül çok arzu ederdi ki bu muharrirler bir meslek adının hayatı ve bir romanın karakteri hakkında hüküm verirlerken en tabi icap olarak eseri baştan aşağı dikkatle okumuş bulunsunlar. Fakat her iki muharrir de yazılarının başlarında kitabı görüp okumadıklarını cesaretle ifade etmekten çekinmiyorlar. Tetkik etmeden tenkid etmek manasına gelen bu yazılarını muharrirlerinin nasıl mazur göstereceklerini ve nasıl müdafaa edebileceklerini anlamak cidden meraklıdır.”²³

²² Refi Cevad Ulunay, 5.11.1943, *Tan*.

²³ Avukat Dr. Suat Tahsin Türk, *Türedi Ailesi Romanının Müdafası*, Yayan: Turan Aziz Beler, İstanbul, Işık Basımevi, 1944, s. 26.

Turan Aziz'in adı geçen eserini dahi okumadan yargıya varan bu şahıslar taraf olmak adına böyle bir hamlede bulunmakta ve yazarın popüler olmak için insanların özel yaşamlarına dair detayları not ederek romanlarının içine serpiştirdiğini söyleyerek onu haksız bulmaktadırlar.

Turan Aziz Beler'in -bir bakıma mensubu da olduğu- yüksek muhiti tetkik ederek eserlerine konu etmesi, eserlerinde dedikoduya fazlası ile yer vermesi, bahsi geçen yapma sınıfın tepkisi ile karşılaşmasına neden olmuştur. Yazarın popüler olmak elbette işine yarayacaktır ancak eserleri dikkatle incelendiğinde Beler'in anlatmaya çalıştığı bir derdi olduğu da anlaşılmaktadır.

1.2. Eserleri

1.2.1. Romanları

Pek çok alanda eser vermiş olan Turan Aziz Beler daha çok romanlarıyla tanınmış bir yazarımızdır.

Turan Aziz Beler ilk romanı *Sevda*'yı 1942 yılında yayımlar. Yazar bu eserinin girişinde sonradan hemen hemen tüm eserlerinin girişinde vurgulayacağı gibi realizme vurgu yapar ve Alexandre Dumas'ın "Henüz yaratacak yaşa varmadım. Ancak hakikati nakledebilirim." sözünü okuyucuya hatırlatır.²⁴ Romanda Sevdada adında zengin bir genç kızın bahriyeli bir gence aşık olması ve ailesinin bu ilişkiye onay vermemesi sonucu verem olan genç kızın sevgilisi ile birlikte geçirdiği son ayları anlatılmaktadır. Romanda Sevdada adlı karakter adeta yüceltilmiş bir tip olarak karşımıza çıkar, her meseleyi toplumsal bir iletiye bağlayarak eleştirir.

Sevda 1967 yılında yönetmen Selahattin Burçkin tarafından senaryo yazarı Bülent Oran'ın uyarlaması ile filme de çekilmiştir. Filmde Bahriyeli Erol'u Ediz

²⁴ Turan Aziz Beler, *Sevda*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, Kenan Matbaası, 1943, s. 2.

Hun, Sevda'yı ise Sema Özcan canlandırmıştır. Filmin afişine Milli Kütüphane'nin kayıtlarında mevcut olmasına rağmen ulaşılamamıştır.

Bel'er'in romanlarının başlangıcını ya realizm ile ilgili bir vurguyla ya da olayları “yazar anlatıcı” anlatıcı tipiyle kendi başından geçmiş gibi aktararak yaptığını söylemiştik. Bu durum yazarın, gerçekçilik akımına bağlı eserler verdiğini göstermeye yönelik bir çabasıdır. *Bit Yüzünden* adlı romanının başlangıcında da bir gazete kupüründeki bit salgını haberini veren yazar bir apartman ahalisinin –ki apartmanda yaşamak dönemin yüksek muhitine has bir özelliktir- aşırı titizliği sonucu olanları gülünç bir şekilde anlatır.

Türedi Ailesi(1943), Turan Aziz'e asıl ününü getiren romanı olmakla birlikte yazarın iki yılı aşkın bir süre hapis yatmasına da sebep olmuştur. *Sevda* ve *Bit Yüzünden* ile başlamış olduğu cemiyet eleştirisini bu eseriyle daha da ileriye götürür ve gerçek yaşamda pek çok kişinin bu durumdan rahatsızlık duymasına sebep olur.

Türedi Ailesi'nden sonra hapiste yazdığı ilk roman *Gecelerin Koynunda* (*Monşerler Sosyete*) olmuştur. 1944 yılında yayımlanan bu romanı ile iki kız kardeşin birbirinden zıt yönde giden yaşam çizgileri iki ayrı öykü gibi anlatılır. Kardeşlerden birincisi kumara, içkiye ve paraya düşkün Nüveyre diğeri annesine bakan, okula giden dürüst genç kız Sibel'dir. Sibel'in yaşamı acı tesadüflerle doludur ancak sonunda genç kız hak ettiği mutluluğa ulaşırken Nüveyre en başından beri sahip olduğu zenginlikleri ahlak dışı hareketleri sonucu kaybeder.

1945 yılında yayımladığı *Kibar Hırsız* adlı romanda, küçükken yaramazlık yaptığında hırsızlara verilmekle tehdit edilen bir çocuğun nasıl Muzaffer Aydın adında bir “Kibar Hırsız”a dönüştüğü kahramanın kendi ağzından anlatılır.

Buraya kadar tanıttığımız eserlerine bakacak olursak Turan Aziz Bel'er'in romanlarında iyileri mükâfatlandırdığı, kötülerini ise cezalandırdığı sonucuna varırız.

Yazarın Beyoğlu'nun fuhuş yuvası olan arka sokaklarını ve buraya düşen kadınların ne gibi yollardan geçerek buraya kadar geldiklerini anlatan *Beyoğlu Piliçleri* 1946 yılında yayımlanmıştır. Kitabın sonunda ortaya çıkan idealist doktor sayesinde yazar kadınları fuhşa sürükleyenlerin erkekler olduğu tezini öne sürer.

Turan Aziz Beler'in film olarak çekilen ikinci kitabı olan *Beyoğlu Piliçleri*'dir. Film 1963 yılında sinemaya uyarlanmıştır. Eşref Kolçak ve Filiz Akın filmin başrol oyuncularındır.

Turan Aziz Beler'in tümüyle Anadolu'yu (Karadeniz) anlattığı yegâne eseri Tüylendi Ailesi'dir. 1946 yılında yayımlanan bu eser 1930'lu yıllardan itibaren ortaya çıkan “tütün” krizine değindiği gibi romanın asıl tezi cehaletle ve töre düşüncesi ile körü körüne yaşayan bir genç tütüncünün ibret verici yaşam hikâyesidir.

1.2.2. Roman Dışındaki Eserleri

Turan Aziz Beler'in romanları dışında dokuz eseri daha bulunmaktadır. Bu eserlerin çoğu ya doğrudan çeviridir yahut başka dillerden pek çok kitabın Türk kültürüne ve Türk okuyucusunun zevkine adapte edilmiş halidir.

Dr. Gottfried Andreas'ın Almanca yazdığı ve görgü kurallarını ele aldığı eserini muharrir ile tesadüf eseri tanışarak çeviren Turan Aziz Beler'in “*Görgü*” adını verdiği bu kitabı, Nureddin Artam, Fazıl Ahmet Aykaç, Adnan Ötügen, Sabahaddin Sönmez, Hikmet Münir, Refik Halit Karay, Kemal Salih Sel, Vâ-Nû, Peyami Safa, Doğan Nadi, Şevket Rado gibi köşe yazarları tarafından beğeni ile tavsiye edilmiştir.²⁵

²⁵ Turan Aziz Beler, **Gecelerin Koynunda**, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 1945, sayfa numarası yok, eserin sonundaki tanıtım sayfasından.

Turan Aziz'in ilk yazdığı kitabı *Yıldızlar Arasında* adlı eserinde de görgü üzerinde çok durduğunu, yani buradan yazarın konuya evvelden de hassasiyet gösterdiğini çıkartırız. *Görgü* adıyla yayımlanan bu yarı çeviri yarı telif eserin ortaya çıkış öyküsünü Turan Aziz Beler yine eserin ilk baskısının ön sözünde vermektedir:

“Geçen senenin bir yaz günü Park-Otel’in terasında otururken otelin hatır sayar resepsiyon şefi H. Kazaz yanıma gelerek, eserleri dünyanın her diline çevrilmiş ve baskısı milyonları aşmış Viyanalı sosyolog ve muharrir Dr. Gottfried Andreas ile beni tanıştırmak teklifinde bulununca teşekkür ve memnuniyetle kabul ettim.

Birkaç dakika sonra masamın başındaki boş tarafını muharrir ve edip Dr. Andreas uzun boyu ile doldurmuştu. Viyanalıların sıcak kanlı, güler yüzlü, neş’eli ve nazik insanlar olduğu herkesçe malumdur. Garp adabı muaşeretinin beşiği Viyana olduğundan Viyanalıların nezaket ve inceliği dünyada kabul edilmiş bir hakikattir. Diyebilirim ki, tanıştığım zatta bu hususiyetlerin hepsi mevcuttu.”²⁶

Dr. Andreas, Turan Aziz’e eserlerini gösterirken bunların arasında yazarın ilgisini en çok çeken resimlerle bezenmiş bir adabı muaşeret kitabı olan “*Görgü*”dür. Bu kitabın insanı olgunlaştıracak kadar mükemmel bir eser olduğunu düşünen yazar konuyla ilgili şunları söyler:

“Lisanımızdan başka her dile çevrilmiş olan bu eseri dilimize çevirmek arzusu hemen içimde canlandı. Bu eserin şimdiye kadar aynı mevzuda yazılmış bütün kitaplardan üstün olduğu muhakkaktı. Hemen müellifle baş başa vererek eseri ne şekilde tercüme edeceğimizi görüşmeye koyulduk ve derhal tercümeyi kabul ettim.

Öğretici kitaplar bilhassa bu gibi muaşeret öğretimleri ekseriyetle can sıkırlar. Halbuki bu kitap içindeki 400’e yakın enteresan resim ile ayrı bir alaka uyandırıyor.”²⁷

²⁶ Gottfried Andreas, **Görgü**, çev. Turan Aziz Beler, yayınevi yok, İstanbul, 1943, s. 13.

²⁷ Gottfried Andreas, **Görgü**, çev. Turan Aziz Beler, s. 13.

Turan Aziz daha önce neşredeceğini ilan ettiği romanının da neşrini geriye alır ve bu eseri tercüme etmeye başlar. Bunun sebebini “*Nihayet en güzel roman bile öğretici bir eser kadar mühim değildi.*” sözleriyle açıklar.²⁸

Eserin aslında 400’e yakın resim bulunmaktadır. Turan Aziz bu resimlerden bir kısmını değiştirmiş ve İstanbul’da yenilerini çektirmiştir. Bunun sebebini ise kitabı “adet ve itiyatlarımıza uygun olarak hazırlama” gayesi olarak açıklar. Yazar pek çok kişiden eserin çevirisinden, kapak tasarımına kadar yardım almıştır, sonuçta ise derleme ve tercüme tarzında bir eser ortaya konulmuştur. Eserin önsözüne, Suadiye, Korupark 1942 tarihi düşülmüş olsa da bu kitap ilk olarak 1943’te yayımlanmıştır.

Görgü kitabının gördüğü ilgi sonucu yazar bu kitabı ilk basım yılı 1943’ten 1953 yılına dek tespit edebildiğimiz kadarıyla dört kere bastırmıştır.

Görgü’nün ilk baskısından sonra birkaç kere daha basılması ve eserin büyük ilgi uyandırması Turan Aziz Beler’in bu kitapları çocuklar ve gençler için ayrı ayrı hazırlamasında etkili olmuştur. *Çocuklara Görgü* kitabında anne, babaya saygı, aile ilişkileri, sofraya terbiyesi, kitap sevgisi gibi akla gelebilecek pek çok hususta örnekler ve kısa öykücüklerle küçük yaşta çocukların eserden istifade etmeleri amaçlanır. Bu kitap 1952 yılında yayımlanmıştır, resimli 157 sayfadır.²⁹

Turan Aziz Beler *Gençlere Görgü* kitabını gençlere özgü olarak hazırlamıştır. Eserdeki fotoğraflar ve karikatürler gençlerin ilgisini çekecek biçimde seçilmiştir. Yazar bu kitaba derleyen olarak imzasını atar. Eser 222 sayfadır.³⁰

²⁸ Gottfried Andreas, *Görgü*, çev. Turan Aziz Beler, s. 13.

²⁹ *Çocuklara Görgü*, Tertip Eden ve Derleyen: Turan Aziz Beler, Doğruluk Limited Şirketi, İstanbul, 1952.

³⁰ *Gençlere Görgü*, Derleyen: Turan Aziz Beler, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık, İstanbul, 1958.

Turan Aziz Beler *Görgü*, *Çocuklara Görgü*, *Gençlere Görgü* kitaplarının ardından son olarak 1957’de 152 sayfalık *Okul Görgüsü* kitabını yayımlar. Bu kitapta diğer eserlerinden de almış olduğu bazı bölümleri kullanarak çocuklara okulu sevdirmeyi amaçlar. Kitapta önsöz yerine “Gelin Tanışalım” kısmı bulunmaktadır. Burada yazar çocuklarla sohbet edencesine kendini tanıtır, çocuklara ellerinde tuttukları kitabın ne işe yaradığını, ne anlattığını, bu kitabı nasıl okumaları gerektiğini belirtir:

“Hoş bulduk çocuklar!
Şu satırları okumaya başlarken... Beni tanıdınız mı? Ben Görgü Amcanızım.
Bu ne mi demektir?
Bu şu demektir ki... Ben, sizin bugüne kadar tanıdıklarınızdan biraz farklı bir insanım. Sizi pek seven ve sizinle samimi olan ve konuşan bir ahabanızım. Candan dostunuzum.
Her şeyi açmak isteyen parmaklarınız beni de karıştırırsa, sahifelerim ile beraber kalbim de size açılacaktır. Bu sahifelerim, emin olun size büyük yardım ve faydalara sağlayacak, yaşamanız üzerinde şüphe götürmez başarılar temin edecektir...”³¹

Okul Görgüsü’nün “İçindekiler” bölümüne göz attığımızda pek çok ilgi çekici başlıkla karşılaşırız. Örneğin “Tek Başına Olsaydın” başlığı altında yazar okuyucusuna “Küçük okuyucum, Türkiye’de yapayalnız olsaydın, nasıl bir durumda olurdun hiç düşündün mü?”³² diye sorarak medeniyetin ne kadar önemli olduğunu okuyucusuna duyurmaya çalışır. İnsanların varlığı ile binaların, şehirlerin oluştuğunu belirtir ancak tüm bunlara belli kurallara uyarak sahip olduğumuzu anlatır. Bu kurallar da devletin çıkardığı yasalar ve kanunlardır.

Turan Aziz Beler, *Türedi Ailesi* romanı sonrası hapse girdikten sonra roman yazmaya devam eder ancak 1946 yılından sonra “Görgü” kitaplarıyla uğraşmaya ağırlık verir. Bu kitapların bir kısmı çeviri olduğu gibi son incelediğimiz kitap telif eser özelliğini gerek üslubu gerek ülkemize has sorunları ele alışıyla kazanmıştır.

³¹ Turan Aziz Beler, *Okul Görgüsü*, İstanbul, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık, 1957, s. 5.

³² Beler, *Okul Görgüsü*, s. 10.

Yazar için “görgü” romanları yoluyla da okuyucuya aşlamak istediği medeniyetin olmazsa olmaz kurallar bütünüdür.

Yıldızlar Arasında- Hollywood’a Giden İlk Türk Gazeteci, Turan Aziz Beler’in en önemli eserlerinden birisi olup, bu kitap onun ilk kitabı olma özelliğini de taşır. Tan gazetesinden aldığı bir görevle Amerika’nın California ve Los Angeles kentlerine, oradan da Hollywood’a giden genç gazeteci burada geniş tetkikler yapar. Bir gazetecilik okuluna yazılır böylece burada uzun süreli konaklamasına dair bir sorun çıkmaz. Hollywood’un hemen hemen tüm yıldızları ile tanışan onlarla küçük röportajlar yapan Beler yıldızlarla fotoğraf çekirtmeyi de ihmal etmez.³³

Hollywood’a giden ilk Türk gazeteci unvanıyla pek çok özel yere giriş çıkış sağlar. Kimi zaman çok önemli bir yıldızın süt banyosu sahnesine kimi zaman da büyük bir ailenin sofrasına bu titr ile girer. Setlerin arasına sızmanın başka yolları da vardır tabi. Bunu Turan Aziz Beler oradan birisiymiş gibi davranmalısınız diyerek açıklar. Çünkü kalabalık mekânda kimse kimseye karışmamaktadır.³⁴

Turan Aziz Beler bu eserinde sadece Hollywood’u gezmemiştir. Amerika’nın çeşitli kentleri ile restoranlarını, sıradan Amerikan ailelerini ve varlıklı Amerikan evlerini de gezmiş, tetkik etmiştir. Yazarın Amerika’da yaptığı bir diğer önemli iş ise kimi zaman radyolarda kimi zaman köşe yazılarında Türkiye’nin geçirdiği değişimi anlatmasıdır. Bulunduğu yemeklerde de ondan konuşma yapması istenmekte ve yazar Türkiye’nin savaştan nasıl çıktığını, memleketin her yönüyle nasıl yükseltilmeye çalışıldığını anlatır. Amerika’ya ilk geldiği zaman yapmış olduğu bir konuşmanın şiddetle alkışlanması yazara şunları düşündürür:

“Bu münasebetle şurasını kaydetmek isterim ki, bugün herhangi memlekette olursa olsun, Türk neslinden bulunmak çok kıymetli bir nimettir. Dünya tarihinin şimdiye kadar kaydetmediği devrimler yaratan bir milletin çocuğu olmak başlı başına bir

³³ Turan Aziz Beler, *Yıldızlar Arasında Holivud’a Giden İlk Türk Gazeteci*, İstanbul, Vakıf Basımevi, 1938, sayfa numarası yok.

³⁴ Turan Aziz Beler, 1938, *age*, sayfa numarası yok.

saadettir. Milletimin gösterdiği emsalsiz varlık herkesin gözünü kamaştıran bir nurdur. Bunun için biraz söz söylemeği bilen her Türk, her gittiği yerde, sağ ve şehit, fedakâr ve faziletli önderlerimizin dimağlara nakşetmiş oldukları hayret ve takdirden hissement olur...”³⁵

Yazar devrimlere olan bağlılığını her fırsatta dile getirmekte ve böylesine dirayet gösteren bir milletin mensubu olmaktan gururlanmaktadır.

Turan Aziz Beler kitabın önsözünde kadın dayaağı yemeden, herhangi bir kadınla evlenmeden, kadın entrikalarıyla mahkemelere düşmeden memlekete döndüğü için kendini şanslı bulmaktadır. Böylece Amerika tetkiklerini Türk okuyucu ile paylaşacak, şimdiye kadar hiçbir şey bilinmeyen bu dünyayı yazarın hatıraları sayesinde Türk okuyucusu öğrenecektir.³⁶

Allah Kurtarsın adlı eser çoğu kütüphanede roman olarak kayıt altına alınmışsa da bu kitap romandan çok hapishane portreleri kitabı özelliğı taşımaktadır. Eser her ne kadar bir anlatıcının anlattıkları ile başlayıp sona erse de bu kitapta romanın unsurlarından kişiler kadrosu; kişiler kadrosunun içinde kurgulandığı zaman ve mekândan bahsedemeyiz. Çünkü yüzlerce kişilik hapishanede yaşayan hemen herkes tanıtılmakta, ne gibi suçlarla buraya düştükleri anlatılmakta sonra bir diğerine geçilmektedir. Bu yüzden eser hapishane portreleri- inceleme türünde bir kitap olarak ele alınmalıdır.

Allah Kurtarsın’da dikkatimizi çeken bir husus eserin sonunda “Andıklarım”, “Hapishane Görgüsü” ve “Hapishane Argosu” başlıklı üç bölümün olmasıdır. “Andıklarım” başlığı altında kendisini hapishanede yalnız bırakmayarak ziyaretine gelen, ona teselli veren kişilerin isimlerinin bir listesini verir. “Hapishane Görgüsü”nde hapse giren tanıdığa nasıl davranılmalı, buraya giderken nelere dikkat edilmeli, ziyarette nelerden bahsetmeli gibi konular üzerinde durulur. Hapisteki kişiye daima onu oyalayıcı haberler verilmesi, hapiste olma sebeplerinin

³⁵ Turan Aziz Beler, 1938, *age*. sayfa numarası yok.

³⁶ Turan Aziz Beler, 1938, *age*. s. 32.

sorgulanmaması üzerinde özellikle duran yazar mahpus kişiyi mektupsuz bırakmamanın önemini de vurgular. Kitabın son bölümü ise “Hapishane Argosu”dur. A’dan Z’ye 9 sayfadan oluşan ufak çaplı bir sözlük eklenmiş böylece kitabın içinde geçen konuşmaları anlamamıza yardımcı olunmak istenmiştir.

Eserin sonunda “Aralık 1945 Yalova Cezaevi” yazmaktadır ancak bu kitap yazarın Yalova Cezaevi’ne naklolmadan önce yattığı Paşakapısı Cezaevi’nde şahit olduğu olayları ve kişileri de kapsamaktadır.

Bu eserin kapağında “İnsan Sarrafı, Tahliller” yazmakta ve kitabın tanıtımında “*İnsan Sarrafı- Karakter Anahtarı*” başlığı altında eserle ilgili bilgiler verilmektedir. İnsan sarrafının kimler olduğu, insanların ne şekilde tanındığı gibi hususlar İngiltere ve Amerikan kitaplarından birer derleme ile vücuda getirilen bu kitapta anlatılmaktadır. Kitabı her okuyanın karşısındaki yabancıнын karakterini maskesiz biçimde bulacağı iddia edilmektedir.³⁷

Turan Aziz Beler çok iyi derecede Almanca bilmektedir ve Almanya’da pek çok sefer bulunmuştur. Dönemin hassas bir dönem olması itibarıyla de Türk milletini casuslar konusunda bilgilendirmek isteyen yazar böyle bir eseri çevirmeye karar verir. Eseri Manastırlı Bahaeddin Sobutay ile birlikte çevirmiş ve 1943 yılında yayımlamışlardır.

Kitabın iç kapağında “Suss!.. Düşman Seni Dinliyor! Yerin Kulağı Var!” yazmakta ve bu yazının hemen altında “*Alman.. Baş Kumandanlığı’nın muvafakatiyle “Nazi” teşkilatı, Milli Talim ve Terbiye Birliği tarafından 1938 de tertip ve neşredilmiştir.*” bilgisi yer almaktadır.

³⁷ İnternet üzerinden ve Ankara, İstanbul kütüphanelerinde yapılan araştırmalar sonucu bu esere ulaşılamamıştır. Eserle ilgili bilgiler ise yazarın diğer kitaplarının arka sayfalarında verilen malumat doğrultusunda teze alınmıştır.

Kitapta casusların tuzağına nasıl düşüldüğü, nasıl casus olunduğu, casusların nasıl bilgi topladığı gibi konular örneklerle verilmiştir. Eserin son sayfasında ise “Hülasa” başlığı altında Türk okuyucusuna çevirmenler şöyle seslenir:

“Dost ve dostluk maskesi altında yabancıya, tam bir konuk severlik ve muhabbet gösteren, saf ve temiz yürekli, cömert halkımıza yabancı dilden çevirdiğimiz bu kitapta, ders ve ibret verecek, oldukça istifadeli şeyler yazılıdır. Bunun içindir ki, tercüme ve neşrini, bir vatan borcu bildik!

...

... her ihtimale karşı bütün yabancılarla, içimizde vatan ve milletimize hasım geçinen, ve saadetimizi arzu etmeyenlerle, bizzat kendimizden olup da sütü ve karakteri bozuk dejenerelere hiçbir sebep ve suretle asla boşboğazlık etmeyerek göz ve kulaklarımız çok açık fakat ağzımız tamamen mühürlenmiş gibi kapalı; ketum ve dilsiz olmalıyız! ...”³⁸

Turan Aziz Beler yurtdışında kaldığı süre ve buralarda gördüğü eğitim sonunda İngilizce, Fransızca ve Almancayı çok iyi konuşur hale gelmiştir. Görgü kitaplarına yaptığı yeni baskılar dışında edebi faaliyetlerine devam etmeyen yazar 1988 yılında, ölümünden bir süre önce yazdığı Almanca bir kitap neşreder. Hacimli ve boyutları büyük olan bu kitabın adı “*War Adam Ein Türke*” olarak konulur. Yaptığımız araştırma sonucu kitabın isminin “*Âdem Bir Türk müydü?*” adıyla çevrilebileceği anlaşılmıştır. Eserin girişinde ve kapak yazılarında Türkiye’ye gelen turistlerin Türkiye hakkında bilmediği konulara daha doğrusu yanlış bildiği hususlara açıklık getirmek için yazılmış bir kitap olduğu belirtilir.

Yazar bu eserinde kendi yaşamını anlatır, Amerika’da yayımlanan İngilizce makaleleri eserinin başına koyar ve Almancaya özet bir biçimde çevirir. Diğer ülkelerde Türkiye’de kadınların hala kara çarşaf giydiği, insanların develere bindiği, erkeklerin fes taktığı gibi yanlış kanıların olmasından dem vurarak bu gibi yanlış düşüncelere cevap vermeye çalışır.

³⁸ **Suss! Düşman Seni Dinliyor!**, çev. Turan Aziz Beler, Manastırlı Bahaeddin Sobutay, İstanbul, İbrahim Horoz Basımevi, 1943, s. 105-106.

Turan Aziz Beler, *War Adam ein Türke?* adlı eserinin başına 9 Şubat 1933 tarihli *Los Angeles Times Sunday Magazine*'de çıkan “*Nearly Everything You Believe About My Country Is Wrong*” [Ülkem Hakkında Bildiğiniz Neredeyse Her Şey Yanlış] başlıklı yazısını koyar ve bu yazının Almanca açıklamasını yapar.³⁹ Turan Aziz Beler gazeteciliği bıraktıktan sonra yerleştiği Kumbaba, Şile'deki oteline gelen turistlerin soruları çerçevesinde böyle bir kitap yazmaya karar verir.

³⁹ Turan Aziz Beler, **War Adam Ein Türke**, 1988, MET/ER Matbaası, İstanbul, sayfa numarası belli değil.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TURAN AZİZ BELER'İN ROMANLARINDA YAPI

2. 1. Bit Yüzünden

Turan Aziz Beler, *Bit Yüzünden* (Her acı şeyin bir gülünç tarafı vardır.), İstanbul, Ülkü Basımevi, Hayattan Enstantaneler Serisi No. 1, 1943, 31 sayfa.

2. 1. 1. Özet

1943 senesinin sonbahar aylarında, Ayaspaşa'nın Gümüşsuyu caddesinde denize nazır yükselen modern bir apartmanın 8 numaralı dairesinde Bayan Mürşide Yaprak ve eşi Bay Osman Yaprak muhitlerine uygun bir yaşam sürdürmektedirler. Evlerinde Şadan adlı genç bir hizmetçi kız ile erkek bir aşçıbaşı çalıştırırlar. Kiracı olarak yaşadıkları apartmanın bodrum katında yaşayan bir de kapıcı bulunmaktadır.

Bir öğle üstü Osman Yaprak evlerinin kapı ziline ısrarla basarak eşi de dahil tüm ev ahalisini ayağa kaldırır. Bayan Mürşide eşini karşılamak için kapıya gittiğinde onu bulamaz ve tüm evi baştan sona arar. Sonunda Bay Osman'ı üzerinde yalnızca fanila ve donla balkonda kaşınırken bulur. Giysilerinin tümünü ipe asmış bulunan Bay Osman işe gitmek için bindiği tıklım tıklı tramvayda pejmürde kılıklı birinin yanına oturmuş ve ondan bit kapmıştır. Tramvayda bulunan birinin “İçimizde bitli var!” ihtarıyla kılıksız iki kişi polis çağırılarak hamama gönderilir. Ardından saçları kesilir, vücutlarındaki kıllar yok edilir, elbiseler ütüye (etüv) yollanır, yatıp kalktıkları yerler ise hemen dezenfekte edilmek üzere kontrol altına alınır. Bay Osman tramvayda başlayan tatlı kaşıntının bit yüzünden olduğu fikriyle kendini önce evine sonra balkonlarına dar atar.

Bayan Yaprak eşinin anlattıkları üzerine dehşete kapılır. Hizmetçileri Şadan’a günlerden Salı olduğu ve o günün apartman sakinlerince sıcak su kullanma günü olduğu için sayın bayan banyo alacağını, küveti doldurmasını söyler. Sıcak su diğer apartman sakinlerince kullanılır ve biter. Bayan Yaprak da kapıcıyı çağırarak onunla ağız dalaşına girer bu sırada iki numaranın hanımı Bayan Yaprak’la gidecekleri terzi için hazırlanmış ve onu almaya 8 numaraya gelmiştir. Durumu gören iki numaranın hanımı da panikle evine döner ve giysilerini çıkarır.

Aşçıbaşına gaz ocaklarının üstünde su kaynatması emredilir. Bu esnada evin telefon zili çalar, arayan Bayan Yaprak’ın arkadaşı Jale’dir. Misafirlğe giderek yıkanmalarını salık verir.

Kapıcı Hasan evine döndüğünde kolları ve bacakları kaşınmaya başlar. Karısı Fatma durumu öğrenince hemen soyunmasını söyler bu arada perdelerini örtmeyi unuturlar ve önce postacı sonra bakkal çırağı, elektrik tahsildarı derken bazı kiracılar da Hasan’ın giysilerinde ve vücudunda bit arayan kadını görürler.

Tütüncü Osman Bey saatlerce balkon ayazında bekler, suyun kaynadığını duyunca “aman destur” diyerek koşa koşa suya girer ve başını soluğu dayanıncaya kadar küvetten çıkarmaz. Bu esnada Bayın çıkardığı çamaşırları almak için mecburen banyoya giren Şadan apartmanın en üst katında bulunan çamaşırvhaneye koşar. Burada 5 numaranın hizmetçisi ile karşılaşır ve hizmetçi çamaşır yıkama sırasının kendilerinde olduğunu söyler. Bunun üzerine bitli çamaşırları çoktan kazana atmış olan Şadan 5 numaranın çamaşırlarının üzerine bitli giysileri atmış olduğunu fark eder. 5 numaranın hanımı Bayan Yaprak’a çıkarır, olay çıkartır.

Bay Osman Yaprak’ın balkonda asılı duran pantolonu 7 numaranın havalandırmak için dışarı çıkardığı yorgan ve çarşafın üstüne düşer. 7 numaranın hizmetçisi Nermin pantolonla birlikte tüm eşyaları içeri alır. Şadan’dan pantolonun sahibini öğrenince ne yapacağını şaşırır ve pantolonu bitler dunsun diye buzdolabına atar. Saçlarının uzunluğuyla iftihar eden, saçlarını hizmetçisine uzun uzun taratan evin hanımı çarşafı sermiş olduğunu söyleyerek telefona sarılır ve imtihana giden

oğlu Ali'yi apartmandan çıkmadan yakalamak ister. Ali kendisini durduran kapıcının haline ve annesinin evhamına güler, okulda da bu olayı tüm arkadaşlarına anlatır. Bir süre sonra kendisi de dahil olmak üzere herkesin kaşınması okulda epidemik hal alır, bitlenmekten çekinen hocalar sözlü sınavları kısa tutarak öğrencileri gönderirler.

8 numaranın evlerine çağırdıkları doktor Bay Osman Yaprak'ın dinlenmesini eğer bittten tifüs kapmış ise bunun ancak 4-5 günde anlaşılabilceğini söyler. Bayan Mürşide Yaprak aynı günün akşamüstüne doğru bir çaya davet edildiğinden süslenir ve evden çıkar. Yolda karşılaştığı dilencilerin kendisine yaklaşmaması için onlara bol keseden para dağıtır. Gittiği çaydan dönüşte saçlarını 0 numara kazıtmış olan Hasan'ı bir sürü eşyayı bir otomobile yüklerken gören Bayan Mürşide ne olduğunu sorduğunda eşyaların tebhirhaneye gönderildiğini öğrenir. Eve döndüğündeyse eşinin balkonda yarı çıplak kaldığı için hastalandığı ortaya çıkar.

2. 1. 2. Kişiler Kadrosu

Eserdeki kişi kadrosu; tek boyutlu bir biçimde kurgulanmış şahıslardan oluşmuştur. Bunun nedeni eserin hacim bakımından hikaye biçiminde yazılmış olması ve olayların doğrudan kişiler üzerinden verilmeye çalışılmasıdır. Kişiler üzerinde derine inilmemiştir. Kısaca yazar anlatma yöntemi yerine kişiler üzerinden yola çıkarak gösterme yöntemini seçmiştir.

Romandaki olayların başlangıcından sonuna kadar karşımıza çıkan iki kişi vardır. Bu iki ana kahraman Bay ve Bayan Osman-Mürşide Yaprak'tır. Hikâye ve romanlarda karakter ya da tip dediğimiz, kahramanların sunuluşuna göre ayrılan bir sınıflandırma söz konusudur. Karakter ve tip de kendi içlerinde çeşitli ayrımlara sahiptir. *Bit Yüzünden* adlı romanda ise kişiler herhangi bir derinliğe inilmeden anlatılmış, bu kişilere tipolojik olarak da hiçbir özellik yüklenmemiştir. Eserde *merkezi kişi* diyerek bir ayırım yapabileceğimiz sadece Bay Osman ile Bayan Mürşide Yaprak bulunmaktadır.

Evin hizmetçisi Şadan ve eserde adı verilmeyen aşçıbaşı, Bayan Mürşide'nin gözünden aktarıldığına göre tembel ve çene çalmasını seven kişilerdir.

Şadan; kolalı, dantelli başlıklı, siyah elbiseli ve sakız gibi beyaz önlüklü civelek bir hizmetçidir. Evin aşçıbaşı tarafından hanımının ince, ipekli çoraplarını aşımakla suçlanır. 8 numaranın hizmetçisi bu genç kız 7 numaranın hizmetçisi ile pek sıkı fıkıdır. Birbirlerine camdan ya da balkondan seslenerek konuşurlar.

Aşçıbaşı iri külahlı, kelli felli bir adamdır. Kapıya bakma işi yemek pişirmeye dâhil olmadığı için evin sadece mutfak kısmıyla ilgilenir diğer işlerine metelik vermez. Kitabın sonunda bit salgını yüzünden hamama giderek göğsündeki kılları yok eder. Şadan ile ettiği sohbetler yüzden sürekli hanımından azar işitir.

Eserde anlatılan bu iki kişi aslında bir hizmetçinin ve bir aşçının tipik özelliklerini taşımaktadırlar. Bu tipik özellikse giyim kuşamlarıdır. Dönemin yüksek tabakasında Avrupalı bir etkiyle ev çalışanlarına tek örnek kılık kıyafet giydirmek adet olmuştur.

Bay Osman Yaprak, temizlik hususunda çok titizdir. Eserdeki evhamlı ve son derece panik davranışları ile okuyucunun ilgisini çeker. İşe gitmek için bindiği tramvayda yanında oturduğu kişilerde bit bulunması onun da bu durumdan huylanarak kaşınmasına ve tüm apartman ahalisini aynı paniğe sevk etmesine neden olur. Kendisinde bit olduğuna inanmakla kalmaz bu bitin tifüs mikrobunu ona bulaştırdığı için öleceğine inanır. Apar topar balkona koşarak üzerinde neyi var neyi yoksa balkonda soyunur ve aynı mikrobu eşine bulaştırmak istemez. Kitabın sonunda ise tifüs mikrobuna değil soğuk algınlığına yakalandığı için hastalanır. Üşütmesinin yegâne sebebi de balkonda yarı çıplak halde kalmasıdır.

Eserde bulunan diğer kişilere göz atacak olursak açıkgözlü, apartman kiracılarıyla uğraşmaktan cevvalleşmiş kapıcı Ahmet ile kitapta sadece bir yerde karşılaştığımız eşi Fatma apartmanın giriş katında yaşamaktadırlar.

Apartman sakinlerinden 5 numaranın hanımı ve “şirretliği yüzünden” Şadan’ın selam bile vermediği “ 5 numaralı dairenin şıfıntı hizmetçisi”, saçlarının uzunluğu ve parlaklığıyla iftihar eden, Ali isminde bir oğlu bulunan 7 numaralı dairenin hanımı, Mürşide Hanım’ın telefonla konuştuğu arkadaşı Jale romanda karşılaştığımız diğer kişilerdir.

Eserde arka planı oluşturmak için kullanılan doktor, apartmana bir iş için girip kendi aralarında bit muhaveresine tutuşan bakkal çırağı, postacı ve elektrik tahsildarı, annesinin bit ihtarını alayla karşılayan ve tüm okulunun kaşını tutmasına neden olan Ali ise diğer kişilerdir. Bu kişiler apartmanın içindeki bit paniğini tramvay, okul ve sokağa taşırlar.

2. 1. 3. Zaman

Roman sanatında zaman, romanın gerçeklik düzlemine oturmasında büyük bir önem taşır. Romanda zaman denince akla başlıca iki yön gelir: Eserin yazıldığı gerçek zaman (her zaman romanın yayımlandığı tarihlerle yakın olmaz) ve eserin içinde geçtiği zaman. Eserin zamanı ise pek çok yönden ele alınabilir bunun üzerinde sonraki eser incelemelerinde duracağız.

Bit Yüzünden adlı romanda gerçek zaman yazarın kitabının başına koyduğu şu paragrafla anlaşılmaktadır:

“1943 senesinin Haziran ayındayız. Gazeteler tifüs afetinin yayılışından korkunç bir surette bahsetmekte ve bu hastalığın nâkili bulunan bite karşı halkı savaşa çağırmaktadır.”¹

Eserin yazıldığı vakitteki zaman da eserdeki olayların geçtiği tarih de 1943 yılıdır. Yalnız mevsimlerden sonbahardır çünkü havalar esmekte, insanlar dışarı çıkarken pardesü giymektedir. Bay Osman Yaprak’ın balkonda yarı çıplak halde kalarak üşütmesi de bunun bir kanıtıdır.

¹ Turan Aziz Beler, **Bit Yüzünden**, İstanbul, Ülkü Basımevi, Hayattan Enstantaneler Serisi No. 1, 1943, s. 3.

Romanda olaylar bir öğleüstü başlar ve akşama dek -Mürşide Yaprak çay partisine gidip dönene dek- sürer. Tek bir ana olay çevresinde gelişen roman bir gün içinde son bulur.

2. 1. 4. Mekân

Hikâye ve romanda mekân; zaman unsurunda olduğu gibi eseri gerçeklik zeminine oturtan ana öğelerden biridir. Okuyucunun olayları, kişileri algılamasında önemli role sahiptir. Yeterli ve gerçekçi bir biçimde sunulmuş mekân sadece okuyucunun olayları, kişileri algılamasında değil olayların ve kişilerin doğru konumlandırılıp, kurgulanmasında da mühimdir.

Bit Yüzünden adlı romanda ana mekân, “Ayaspaşa’nın Gümüşsuyu caddesinde denize nazır yükselen modern bir apartman”dır.² Bu apartmanın dördüncü katında 8 numaralı dairede yaşayan Osman ve Mürşide Yaprak’ın evlerinden apartmanın 2, 5, 7 numaralı dairelerine ve kapıcı dairesine dek taşan olaylar silsilesi söz konusudur. Eserde kapalı mekânlar hâkimdir. Tramvay ve okul gibi arka planlar ufak da olsa kitaba mekân açısından çeşitlilik katmıştır.

Eserde kapalı mekânların kullanılması, ana olayın mahrem kalması gereken ve dış dünya tarafından çekinilen bir konu olmasından kaynaklanmaktadır.

2. 1. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Anlatıcı (narrator), romancının hikâyeyi anlattırdığı, romancı ile okuyucu arasında kalan bir ara kişidir.³ Anlatıcı, eseri tüm yönleriyle sunan, romanın olmazsa olmaz öğesidir. Anlatıcı olmadan roman ya da hikâye de olmaz.

² Beler, 1943, *age.*, s. 3.

³ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 2. Baskı, 2004, Öncü Basımevi, Ankara, s. 105.

“Anlatıcı roman denilen anlatı türünün temel unsuru, aynı zamanda en etkili figürüdür. Roman, onun etrafında kurulur, kurgulanır. O olmadan hikâyeyi anlatmak, olayları nakletmek ve olayların akışında rol alan figürleri tanıtmak mümkün olamaz. Çünkü o, anlatı dünyasının hem “yapıcı”, hem de “yansıtıcı” unsurudur.”⁴

Turan Aziz Beler eserlerinde yazar/anlatıcı rolünü üstlense de *Bit Yüziinden* adlı eserinde gözlemci figürün bakış açısını kullanır. Aralara girmez, kendisini gizler. Nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı (O tipi anlatıcı, 3. tekil şahıs anlatıcı) ile de yukarıdaki gerçekçi bakış açısını destekler nitelikte yalnızca görüneni anlatma yolunu seçer. Romancı arada sırada yukarıda bahsettiğimiz bakış açısı ve anlatıcı tipolojisinden ayrılan bir kimliğe de bürünmektedir. Bunu tahminler yürüterek yapmaktadır.

“Telaşla mutfığa girmiş olan Bayan Mürşide elinde yeni bir çift çorap tutuyordu. Sokak kapısı çalınıp açılmayınca yerinden fırlamış olacaktı. Çünkü elindeki çorapların birbirlerine tutturulmuş dikişleri bile henüz tamamıyla koparılmamıştı.”⁵

Yukarıdaki alıntıda gördüğümüz gibi gözlemci figürün bakış açısı ve diliyle anlatan anlatıcı tahmin yürütmekten kaçınmamıştır.

2. 2. Sevda

Turan Aziz Beler, *Sevda*, 2. Basım, İnkılâp Kitabevi, Kenan Matbaası, 1943, İstanbul, 191 sayfa.

⁴ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı (Romanın Unsurları)* 1, 4. Basım, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2004, s. 17.

⁵ Beler, *age.*, s. 5.

2. 2. 1. Özet

1931 yılının ilkbaharında çalıştığı Yurd adlı gemiden izin alan ve annesini görmek için karaya çıkan Erol ağaçlıkların arasında gemisini resmeden Sevda ile karşılaşır. Sevda'nın yere düşürmüş olduğu boya fırçasını bulan ve bunu bir tanışma vesilesine çevirmeye çalışan Erol kızdan yüz bulamaz ve oradan ayrılır.

Aradan haftalar geçer ve Mayıs ayının ilk günlerinde Üsküdar'da yürüyüş yapan Erol'un yanından Sevda'nın doludizgin sürdüğü at geçerken genç adamı toz toprak içinde bırakır. Bu sırada Sevda beresini düşürür ve Erol'dan zorlukla alır. Sevda ve Erol üçüncü olarak yaz mevsiminde Büyükada vapurunda karşılaşırlar. Erol Çamlık adındaki pansiyonuna yerleşirken Sevda'nın müteahhit Ahmet Emin Bey'in kızı olduğunu ve Büyükada'da bir evde yaşadıklarını öğrenir.

Erol'a pansiyon tarafından verilen Mahmut adındaki görevli genç, Sevda'nın arabayla kendisini neredeyse ezeceğinden bahseder ve Erol genç kızla iletişim kurmak için bu olayı kullanmaya karar verir. Aradan geçen zamanda Erol'la Sevda adanın pek çok yerinde karşılaşır ve Sevda'nın arabayla yaptığı tehlikeli hareket sebebiyle emireri Mahmut'tan özür dilemesi ile genç bahriyeli ile kızın arasında bir dostluk başlar. Adada kimi zaman denize giren, kimi zaman çamlıklar arasında uzun uzun dolaşan gençler pek çok yönden anlaşırlar ve birbirlerine âşık olurlar.

Yaz bittiğinde Sevda İstanbul'daki evine Erol ise izni bittiği için gemisine dönmek zorunda kalır. Birbirlerine mektuplaşacaklarına dair söz verirler ve hemen hemen her gün bu sözlerini tutacak aşk mektupları yazarlar. Erol'un gemisi İstanbul'a demirledikçe buluşup Sevda'nın İstanbul'un hiç görmediği yerlerini gezerler. Bu gezilerden birinde Erol Sevda'yı annesiyle tanıştırdığı gibi Sevda da Erol'u kendi arkadaşlarıyla tanıştırır.

Günler gençlerin gizli buluşmalarıyla hızla akıp giderken aradan bir yıl geçer. Ahmet Emin Bey'in hemen her gece sofrasında misafir bulundururarak evinin,

sofrasının muazzam ihtişamını gösterdiği, günün dedikodularını muhitle paylaştığı akşam yemeklerinden birinde Şişli'den Muammer Enis Beyler misafir olarak ağırlanır. Sevda'nın hiç hazzetmediği Süheyla Hanım Sevda'ya evlenip evlenmeyeceğini sorar ve son zamanlarda kendisini bir bahriyeli ile görenlerin olduğunu söyler. Bu bahriyelinin tehlikeli bir Don Juan olduğunu söyleyerek kendisini anne ve babasının önünde uyarmak istediğini belirtir. Bu duruma çok sinirlenen Ahmet Emin Bey Sevda'yı Erol ile görüşmekten men eder. Kızını Erol'dan uzak tutmak için ortağı Şakir Bey'i araya sokar ve ona Sevda ile evlenmesini münasip gördüğünü söyler.

Şakir Bey Sevda'nın Erol'a olan güvenini yıkarsa kendisiyle evleneceğini düşünür ve Erol'u "Garden Bar" adındaki bir gece kulübüne davet eder. Sevda'nın kulüpte çalışan hanımlarla baş başa bıraktığı Erol'u görmesini sağlamak için Ahmet Emin Bey'i de bu düzene ortak eder ve amacına ulaşır.

Gece kulübündeki olay üzerinden haftalar geçer ve 1933 senesine girilir. Sevda'nın çok güvendiği Erol'u gördüğü vaziyet sonucunda dengesi bozulur. Yemek içmekten kesilir. Kesik kesik öksürüklerle birlikte, sabah akşam hafif nöbetler geçirmeye başlar. Sevda'nın sevip güvendiği hizmetçisi Sabahat, Hanımefendiye bu durumdan bahseder ve aile doktorları Ferit Bey Sevda'yı muayeneye gelir. Muayene sonucunda Sevda'nın verem olduğu anlaşılır. Sevda'nın güvendiği tek dostu olan Mualla Erol'a olanları anlatır ve Erol ufak bir pusulayla adını temize çıkarır. Barışan gençler görüşmek için yeni bir yol bulur. Sevda'nın evinin karşısındaki binaya taşınan Erol ve Sevda perdeleri oynatarak kendi aralarında gizli bir dil oluştururlar. Bu gizli dille görüşmeleri bir ay kadar sürdükten sonra Sevda'nın tedavisi için anne ve babası onu İsviçre'ye götürmeye karar verirler. Sevda anne ve babası Türkiye'ye avdet ettikten sonra Erol'un yanına gelmesini ve burada yaşamalarını teklif eder. Erol bu fikri ne kadar beğenmiş olsa da maddi imkansızlıkları yüzünden Sevda'ya söz veremez ancak Sevda bu işin de bir kolayını düşünür. Sabahat, Erol'un annesinin satılığa çıkardığı evi değerinin de üstünde bir ücret ödeyerek satın alır ve Erol gemisinden aldığı izinle İsviçre'ye gitmeye hazırlanır.

Gemiyle önce Venedik'e ardından trenle Davos'a varan Erol'u Sevda karşılamaya gelir. Biraz da olsa sıhhati düzelmiş olan genç kız çocukluğunda anne ve babasıyla kaldığı bir pansiyonda iki oda ayırtır. Burada nişanlı olarak kendilerini tanıtan çift mutlu günler geçirmeye başlar. Sevda haftada bir sanatoryuma giderek ayakta muayene olur ve Erol'un yanına geri döner. Bu düzen birkaç ay devam eder. Sevda sanatoryuma gelen bir telgrafla alt üst olur. Zoraki nişanlısı ve babasının ortağı Şakir Bey kendisini ziyarete gelecektir. Bu durumda tekrar sanatoryuma yatan Sevda Şakir Bey'in ziyaretinin ardından giderek fenalaşır. Erol'la pansiyonlarına geri dönerler ancak artık Sevda yatağından kalkacak gücü bulamamaktadır. Erol'un da ısrarıyla tekrar sanatoryuma giden Sevda'yı doktoru, İsviçre'nin batısındaki Lesen'e yollar. İyileşmekten ümidini kesen ve Erol'la geçireceği her saniyenin hesabını yapan Sevda burada da sağlığına ehemmiyet vermez ve Erol'un tüm çabalarına rağmen giderek kötüleşir.

1934 yılına girildiğinde, Lesen'den ayrılıp Montreux kasabasındaki bir pansiyona yerleşirler. Burada da baş başa geçirdikleri birkaç haftanın ardından doktorların umudu kestiği Sevda'yı memleketine götürmek için Erol yol hazırlıklarına başlar.

Son yolculuklarını İstanbul'a yapan Sevda ile Erol tren yolculuğunun bitmesini hiç istemezler, bir an bile gözlerini birbirlerinden ayıramazlar. Trendeyken İstanbul'da nasıl görüşeceklerini kararlaştırırlar: Erol yine Sevda'nın evinin karşısındaki odayı tutacak ve geceleri herkes uyuduktan sonra Sabahat'ın yardımıyla servis kapısından Sevda'nın odasına gelecektir. İstanbul'a varan trende son defa sarılıp ayrılırlar. Dönüş gününün ertesi sabahı Erol eski odasını tutmaya gider ancak tüm odaların dolu olduğunu öğrenir. Karlı, buz gibi sokakta saatlerce Sevda'nın penceresinden görünmesini bekleyen genç adam saatler sonra birkaç maruf doktorun ve Şakir Bey'in hızlı adımlarla eve girdiğini görür. Bu durum karşısında ne yapacağını şaşırان genç adam, Sevda'nın arkadaşı Mualla'yı Sevda'yı araması için görevlendirir, böylece felaket haberini alır.

Roman Sevda'nın hazin cenaze töreni ile biter.

2. 2. 2. Kişiler Kadrosu

Kişiler kadrosu, romanın en önemli unsurlarından birisidir. Çünkü yazar, hikâyesini anlattığı insanları canlı, gerçekçi, çok boyutlu çizmelidir. Böylece okuyucunun bu kahramanların hikâyelerini merak etmelerini sağlar. Okuyucunun onları sevmesi ya da onlardan nefret etmesi, eserin dünyasına girebilmesi açısından önemlidir. Romanın başından itibaren hoşlanılan ve nefret duyulan karakterler vardır. Bunun sebebi hem iç hem de dış yansıtılışlarının okuyucuyu etkilemesidir.

Sevda romanının iki ana karakteri bulunmaktadır. Karakter diyoruz çünkü bu kişilerin belirgin tipolojik özellikleri bulunmamaktadır. Ana karakterlerden birincisi esere adını da vermiş olan Sevdadır. Sevda birincil karakter olmakla birlikte yazarın söylemek istediklerini onun ağzından vermesi nedeniyle “yüceltilmiş tip” olarak da ele alınabilir. Bu söylediklerimizin ışığında “Sevda” karakterinin iki boyutu olduğunu düşünebiliriz. Birinci boyut bir karakter olan ve kendi yaşamını Erol’a adayan *âşık genç kızdır*. İkinci boyut ise yazarın tipik davranışlar yükleyerek yücelttiği, sosyal meseleler söz konusu olduğunda her zaman yetişmiş olduğu muhitin aksak yönlerini eleştiren, çevresindekilere “nutuk” veren, ahlaki açıdan örnek olan *idealize edilmiş tip* Sevdadır.

Sevda, “Sevda Romanında Sosyal Eleştiri” bölümünde irdedeceğimiz ve yukarıda belirttiğimiz gibi eserin doğru-yanlış terazisi gibidir. Avrupa’yı gezmiş, iyi bir eğitim almış, sevgiyi, şefkati mürebbiyelerinden görmüş bir genç kız olarak her sosyal konuda bir görüşü vardır. Bu görüş her zaman sosyete aleyhinedir.

Turan Aziz Beler, ikinci ana karakter olarak Erol’u anlatmıştır. Erol’un eser içinde Sevda’nınki gibi bir rolü yoktur. Onun muhite dair bir eleştirisini de görmeyiz. Onurlu, dürüst ve Sevda’yı ilk gördüğü andan itibaren seven bir gençtir. Harpte şehit düşen babası, savaşa giderken oğluyla vedalaşmış ve Erol’un annesi Hatice Hanım’a oğullarının o zaman ki-ne olduğunu romanda tespit edemedik- ismini Er-ol; biçiminde değiştirmeyi teklif etmiştir. Babasının vasiyeti olan ismi taşımaya

başlayan Erol, çalıştığı “Yurd” adlı donanma gemisinde arkadaşları ve üstleri tarafından çok sevilmektedir. Erol’un çevresince sevilmesinin sebebi çalışkan olmasıdır. Çalışkanlığı onun ihtiyaç duyduğu yurtdışına çıkış izni için de bir anahtar olmuştur. Sevda’nın hazin cenaze töreni sonrası birkaç hafta kendine gelemeyen, evinde odasına kapanan Erol, işbaşı yapma vakti geldiğinde üniformasını tekrar sırtına geçirir ve annesinin uğurlamasıyla gemisine, vazifesine geri döner.

Romanda karakterlerin başkalarının gözünden sunumuna sıklıkla rastlanır. Böylece yazar ya da anlatıcı kendi yorumundan çok kahramanlardan birinin yorumunu katarak esere farklı bir boyut kazandırır. Uzun boylu, atlet vücutlu, geniş omuzlu, manalı yüzlü genç bir bahriye zabiti olan Erol kendisini Sevda’ya şöyle anlatır:

“Anneciğimden başka yeryüzünde hiçbir kimsem yok. Babam, Balkan Harbi’nde şehit düşen bir yüzbaşısıdır. Maalesef pek az hatırlayabiliyorum. Onun için annem, aynı zamanda babam da olmuştur. Esasen beni yetiştiren odur. Binbir çile ile beni bu hale getirebilmiştir. Üsküdar’da babamdan kalma bir evceğizde oturuyoruz. Romatizmadan rahatsız bulunan annemi her sene Bursa’ya gönderirim. İki haftadır orada. Bilsen ne kadar özledim onu. Kumandanlığın verdiği mezuniyeti annemle Bursa’da geçirmeyi düşünürken bilmem nasıl oldu, yolum bu adaya düşüverdi.”⁶

Erol’un 32 yaşına girdiğini gençler Davos’ta ikamet ederlerken Sevda’nın ona sürpriz bir doğum günü yapmasıyla öğreniriz. Takvim 23 Nisan 1933’ü göstermektedir.

Erol karakterinin kendi ağzından sunumunu yaptıran yazar aynı yöntemi Sevda’da da kullanır. Sevda’nın dış görünüşü atletik olmakla birlikte genç kızın bir de çok güzel gözleri vardır. İki kahramanın da dış görünüşlerinin böyle hoş olması

⁶ Turan Aziz Beler, **Sevda**, 2. Basım, İnkılâp Kitabevi, Kenan Matbaası, 1943, İstanbul s. 27.

yazarın “görenlerin onları kardeş sanacağı” yanılgısına düşüreceği biçiminde yorumlanır. Sevda, Erol’a kendisini şöyle anlatır:

“Zengin bir ailenin biricik kızıyım. Küçüklüğümde beri çok şımartıldım. Yabancı memleketlerden getirilmiş acuze dadılarıma rağmen daima isteklerimi istisnasız yaptırırdım. Sör mektebini bitirdim. Fazla haşarı olduğumdan daima erkekçe oyunlar hoşuma giderdi. Binicilik hevesi bende pek küçükken başlamıştı. Beni çok seven babamın bu, dikkat nazarından kaçmamıştı; hususi muallimlerle binicilik öğrettiler. Avrupa’yı çok gezdiğimiz için, pek çok taraflarını kendi memleketim gibi tanırım. Eskiden babamla Avrupa’dan Türk hududuna girince şapka kutusunu açarak içinden fesini çıkarır, yerine şapkasını yerleştirirdi. Bu, her seyahatimizin sonunda aynen tekrarlanırdı. Hiç unutmam, yine Avrupa seyahatlerinden birini bitiriyorduk. Bulgar hududunu geçip topraklarımıza girdiğimizde babamın hiçbir hareketi yoktu. Başında şapka olduğu gibi duruyordu. Çocukluk bu ya, safiyetle sordum:

-Baba memlekete geldik. Şapka ile nasıl Sirkeci’ye çıkacaksın?

Babam:

-Fes artık kalktı. Bundan sonra hep şapka giyeceğiz. Hatta annen de.

Bu söze hayret etmiştim. Sevinçle hopladığım şimdi gözümün önüne geldi. Çünkü ben de artık serbest serbest istediğim gibi, istediğim şeyi giyebilecektim. Eskiden beri resim yaparım. Mektebi bitirince eli kolu bağlı oturmak bana ağır geldi. Güzel Sanatlar’a devamıma babam muvafakat etti. Günler, aylar, seneler geçti. Ben büyüdüm; Gogo’ya sahip oldum. Birçok tablolar yaptım. Şehrimizin muhtelif semtlerinde atımı oynattım ve nihayet kaybetmek [eşyalarını düşürmek; fırça, eldiven, şapka, resim çantası] hastalığı başlayınca siz imdadıma yetiştiniz.”⁷

Sevda’nın kendini uzun uzadıya anlattığı bu parçada şımartıldığını ifade etmesi dikkat çekicidir. Romanın ilerleyen bölümlerinde bu şımartılmanın yalnızca maddi istekler yönünde olduğunu öğreniriz.

Romanlarda ana karakterlerin yaşayışları hakkında bilgi veren, bu karakterlerin okuyucuya sunuluşlarında sosyal çevreleri ile de ele alınmasını sağlayan ikincil karakterler vardır. İkincil karakterler sadece ana kahramanların kişiliklerini

⁷ Beler, age., s. 28.

zihnimizde canlandırmamıza katkı sağlamazlar. Ara ya da ana olayların vuku bulmasında da rolleri bulunabilir.

Sevda romanının ikincil kişileri, Sevdâ'nın annesi Huriye Hanım, babası Ahmet Emin Bey, babasının ortağı ve sonradan zoraki nişanlısı olan Şakir Bey, Sevdâ'nın evinde güvendiği tek insan olan yardımcı kız Sabiha, en yakın arkadaşı Mualla ve Erol'un annesi Hatice Hanım'dır.

Romanın sadece belli bölümlerinde isimleri zikredilen kişiler ise Erol'un Büyükkada'daki emireri Mahmut, yine aynı yerdeki pansiyon sahibi Keskingöz oğullarından Hüseyin, Sevdâ'nın ailesinin dostları Muammer Enis Bey ve karısı Süheyla Hanım, İsviçre'deki pansiyon sahipleri Volf ailesi ve Sevdâ'nın İsviçre'deki doktorlarıdır. Bu kişiler romanın geri planını oluştururlar ve ufak rollerle okuyucunun karşısına çıkarlar. Şimdi hem bu kişileri romanda ortaya çıktıkları sıraya göre tanıyalım hem de romanda üstlendikleri rolleri inceleyelim.

Keskingöz oğullarından Hüseyin <Çamlık> pansiyonunun kurucusu ve sahibidir. Altı senedir bu pansiyonu işleten geveze biridir. Erol'la aralarında geçen bir konuşmada pansiyonuna kadınlı müşterileri kabul ettiğini, bunlara iki ayrı oda verip geceleri erkenden çekildiğini söyler. Kendisini ilgilendiren gelen her konunun beyannamelerini muntazaman doldurmak ve vaktinde karakola bu kayıtları bildirmek olduğunu belirtir.

Erol'un emirberi [emir eri, nefer anlamına gelmektedir] Mahmut, Erol'la ilk karşılaşmalarında bembeyaz üniforması kırmızı ada toprağına baştanbaşa bulanmış bir vaziyettedir. Bunun sebebi Sevdâ'nın çok hızlı sürdüğü at arabasıyla genç adamı yoldan savurmasıdır. Bağlaması ile memleket havaları çalan saf delikanlıdan özür dileyen Sevdâ, Mahmut'un sayesinde yeniden Erol'la karşılaşır.

Sevda'nın atı Gogo da genç kıza sevgiyle bağlı bir hayvandır. Sevda'nın cenazesinde yeni kapatılan mezarın üstüne atılmış ve toprağı kazmaya çalışmıştır. Erol'u ilk gördüğünde ise onu kıskanmış ve huysuzluk çıkarmıştır.

Erol'un annesi Hatice Hanım ile Sevda'nın kendisiyle tanışmaya gittiği gün tanışırız. Sevda, elli yaşlarında, orta boylu, güler yüzlü bir kadın olan Hatice Hanım'ın elini öper. Hatice Hanım mutfakta tanıştığı genç kıızı burada misafir ağırlanmayacağını söyleyerek misafir odasına alır. Hatice Hanım eserde müşfik anne rolündedir. Oğlunun giyinmesine hala kendisi refakat etmekle birlikte Sevda'ya oğlu evlenirken tek bir söz verdirteceğini onun da, giyinmesine yine kendisinin refakat etmesinin devam etmesi olduğunu söyler. Sevda bu sözleri yadırgamadığı gibi bilakis duygulanır.

Şakir Bey, Ahmet Emin Bey'in iş ortağıdır ve Sevda'yı uzun süredir beğenmektedir. Genç ve güzel kızın kendisiyle asla ilgilenmeyeceğini bildiğı için hiçbir atılımda bulunmaz. Sevda'nın Erol'la olan ilişkisini öğrenen Ahmet Emin Bey maddi durumu yerinde olan Şakir Bey'i kızını nişanlamak için uygun görür. Romanda sadık hizmetli Sebahat'ın gözünden Sevda'nın zoraki nişanlısı Şakir Bey şöyle tarif edilir:

“Şakir Bey, orta boylu, zayıf, dar omuzlu, çehresi uzun, alnı ensiz, saçları seyrek, büyük burunlu ve ağızlı, iri dudaklı, sarımtırak hain gözlü birisiydi. Damat olacak bu adamın gözleri yosun tutmuşa benziyordu ki, bu gibilerden hiçbir iyilik sadir olamazdı.”⁸

Romanda yukarıda da belirttiğimiz gibi sadece adı geçen, olayların akışını etkilemiş ama bunun için bir dekor olarak kullanılmış isimler hakkında teferruat verilmemiştir.

⁸ Beler, **age.**, s. 85.

2. 2. 3. Zaman

Romanda zaman konusu üzerine araştırmacılar pek çok fikir beyan etmiştir. Kimileri zamanı, sadece romandaki vak'aların vuku bulduğu tarihsel zaman olarak ele alır. Kimi eserlerde ise okuyucunun içinde yaşadığı zaman, yazarın içinde yaşadığı zaman, birinci tekil şahıs hikâyecinin içinde yaşadığı zaman, romandaki hikâyenin zamanı, roman kişileriyle özdeşleşme ve zamanda yaklaşma, roman dünyasının içindeki yazar gibi başlıklarla karşılarız.⁹

“Lewis Mumford’a göre en önemli ve en karakteristik modern icat saattir. Bir insan mekanik güce, gelişmiş tıbbi bilgiye ve hatta matbaaya sahip olmayan yaşama şeklini, bize zamanın geçişini keskin bir şekilde hatırlatan saatsiz bir hayat şeklinden daha koyla anlayabilir... Roman modern bir ifade şekli olduğuna göre onun zaman bilincimizin çeşitli şekillerini ifade etmesi kaçınılmaz bir gerçektir. Aynı zamanda roman içinde yaşanan şartların çoğunun etkilediği insan tecrübesini sürekli bir şekilde ortaya serdiğine göre insanın zaman bilincini ayrıntılı bir şekilde ve bu tecrübenin bir parçası olarak vermesi de tabiidir.”¹⁰

Nurullah Çetin, zaman konusunu romanın içeriği bölümünde ele alır ve üç ana başlıkta inceler. Bunlar nesnel zaman, vak’a zamanı ve anlatma zamanıdır. Vak’a zamanında aynen aktarma, özetleme, genişletme; anlatma zamanında ise anında aktarma, sonradan aktarma alt başlıklarına yer verir. Ayrıca “zamanın simgesel değer” üzerine de bir başlık açarak bu konuya değinir.

Sevda, yazarın tesadüf sonucu öğrendiği gerçek bir olaydan esinlenerek yazdığı ilk edebi eseridir. Bu sebeple yazar olayların gerçekten vuk’u bulduğu tarihlere sadık kalmaya çalışmıştır.

Romanın zaman konusunu incelemeyen önce şunu belirtmemiz gerekir ki; Turan Aziz Beler bu olayı öğrendiğinde vak’anın üzerinden üç sene geçmiştir. Buna göre; eserin birinci basımı 1942’dir ancak önsözünün tarihi 1941 olarak *Sevda*’nın üçüncü basımında dahi değiştirilmemiştir. Ayrıca önsözden sonra “Başlamadan Evvel”

⁹ Philip Stevick, **Roman Teorisi**, çev. Sevim Kantarcıoğlu, 2. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004.

¹⁰ Stevick, **Roman Teorisi**, s. 217.

başlıklı bir bölümde olayı öğrendikten sonra “... dört sene gibi oldukça uzun bir zamanda yaptığım araştırmaları olduğu gibi naklederken...” gibi bir ifade geçmektedir. Bu ifadeye istinaden 1941 ya da 1942 senesinde bitirilmiş olan eserden dört sene geriye gidildiğinde 1937 ya da 1938 tarihine ulaşırız. 1938’de yazar “*Holivud’a Giden İlk Türk Yıldızlar Arasında*” adlı eserini yayımlamıştır, yani Amerika’dan Türkiye’ye dönmüştür. Romana göre Sevdâ ile Erol 1931 yılında tanışıp ilişkilerine başlamışlardır. Yaklaşık üç yıl süren ilişkilerinin sonunda 1934’ün Şubat ayının son günlerinde Sevdâ’nın cenaze töreni yapılır. Bu tarihe göre yazar; olayı 1937 ya da 1938 yıllarında öğrenmiş ve dört senelik araştırması sonucu 1941 ya da 1942’de bu eseri kaleme almıştır. Bu tafsilatı vermekteki gayemiz yazarın Sevdâ’nın başında belirttiği “...ben de hayattan aldığım bu parçaya hiç fantezi karıştırmaya cesaret edemedim aynen veriyorum.” ifadesini doğrulamaktır.

Romanda zaman; yıl, ay ve mevsimlerle okuyucuya aktarılmıştır. Kozmik zaman olarak gece, gündüz gibi ifadeleri kullanmıştır. Yazar olayların hangi yılda vuk’u bulduğunu belirtmekten kaçınmamıştır. Romanda zamanı bir telgraf ya da mektubun tarihinden ya da yazarın eserin içine yerleştirdiği bir ifadeden öğreniriz.

Sevdâ romanının başlangıcında vak’ının nasıl son bulduğu verilir ancak olaylara yer verilmez. Buna dayanarak eserin birinci bölümünden son bölümüne kadar olayların gelişiminde kronolojik zaman söz konusudur diyebiliriz. Eserde üzerinde çok durulan sosyal zaman çalışmamız için önemli veriler sağlamıştır çünkü Sevdâ romanındaki sosyal eleştiri, sosyal zamanın getirdikleri üzerine kurgulanmıştır.

Sevdâ romanındaki olaylar 1931 ile 1934 yılları arasında gerçekleşir. Romanda geçmişe dair olayların kısaca sunulması için genişletme yöntemi kullanılmıştır. Eserde vuk’u bulan olayların üç seneye yayılmasından ötürü de gerekli yerlerde özetleme yapılmıştır.

Eserin başlangıcında gemisinden inen Erol evine gitmek için yaylı bir arabaya atlar [at arabası] ve arabanın “...çiçeklerle süslenmiş talika tavanının ortasında

*acemi bir elden çıkmış yaldızlı 1931 rakkamının” parıldamakta olduğunu görür. “Filhakika o senenin ilkbaharı idi.”*¹¹ tafsilatıyla yazar, hem mevsimi hem de yılı vermiş olur.

Romanda bir olayın ardından yeni bir olay olacaksa, öncekini de anımsatmak adına ilk vak’anın üzerinden haftalar ya da aylar geçtiğini belirten yazar bu yolla özetlemeye başvurur. Örnek olarak Sevda ile Erol’un ilk karşılaştıkları zaman 1931 yılının ilkbaharıdır. Bir sonraki karşılaşma zamanını yazar “Fırça bulma hadisesi üzerinden haftalar geçmişti... Mayıs’ın ilk günleri olduğu için Erol’un yepyeni beyaz ve temiz üniforması arkasındaydı.”, “Günler birbirini kovalamış ve artık yaz gelmişti.”¹² gibi ifadelerle belirtir.

Sevda ile Erol ilişkilerinin başlamasının ardından, Büyükağa’dan İstanbul’a dönerler. Döndükten sonra ilişkilerinin nasıl yürüdüğü, gençlerin ne yolla iletişim kurduğu gibi bilgileri yazar, yine özetleme yöntemine başvurarak verir.

Romanın kişiler kadrosunda da kullandığımız bir bölümünde yazar geriye dönük özetleme ile Sevda’nın çocukluğunun nasıl geçtiğini genç kızın ağzından anlattırır. **Tarihsel zaman** açısından önemli olan bu kesitte 25 Kasım 1925’te kabul edilen ve 28 Kasım 1925’te yürürlüğe giren, şapka giyilmesini zorunlu kılan kanunun genç kızın ailesi tarafından uygulanışı, Sevda’nın bu konu hakkındaki görüşleri aktarılır.

“Avrupa’yı çok gezdiğimiz için, pek çok taraflarını kendi memleketim gibi tanırım. Eskiden babamla Avrupa’dan Türk hududuna girince şapka kutusunu açarak içinden fesini çıkarır, yerine şapkasını yerleştirirdi. Bu, her seyahatimizin sonunda aynen tekrarlanırdı. Hiç unutmam, yine Avrupa seyahatlerinden birini bitiriyorduk. Bulgar hududunu geçip topraklarımıza girdiğimizde babamın hiçbir hareketi yoktu. Başında şapka olduğu gibi duruyordu. Çocukluk bu ya, safiyetle sordum:

-Baba memlekete geldik. Şapka ile nasıl Sirkeci’ye çıkacaksın?

Babam:

¹¹ Beler, *age.*, s. 11.

¹² Beler, *age.*, s. 11- 12.

-Fes artık kalktı. Bundan sonra hep şapka giyeceğiz. Hatta annen de.

Bu söze hayret etmiştim. Sevinçle hopladığım şimdi gözümün önüne geldi. Çünkü ben de artık serbest serbest istediğim gibi, istediğim şeyi giyebilecektim. Eskiden beri resim yaparım. Mektebi bitirince eli kolu bağlı oturmak bana ağır geldi. Güzel Sanatlar'a devamıma babam muvafakat etti. Günler, aylar, seneler geçti. Ben büyüdüm; Gogo'ya sahip oldum. Birçok tablolar yaptım.”¹³

Eserde tespit ettiğimiz diğer tarihsel zaman öğeleri ise 1933 yılında Türkiye Güzeli'nin Nazire Hanım olması, Vagon- Li Şirketi'nin camlarının taşlanması, Maksim Gorki'nin İstanbul'u ziyaret etmesidir.¹⁴

Sevda ile Erol Büyükkada'da 1931 yılının yazını geçirirler. İstanbul'da ise 1931'in sonbahar ve kış aylarının ardından 1933 senesinin ilk aylarını. 1933'ün Ocak ayında ailesi Sevda'yı İsviçre'ye sanatoryuma götürür. Sevda'nın ailesi Türkiye'ye döndükten yaklaşık bir ay sonra Erol buraya intikal eder ve genç çift 1934 Şubat ayına kadar burada kalırlar. Daha önce belirttiğimiz ve yukarıda özetlediğimiz gibi eserin zamanı kronolojik zamana uygun olarak kurgulanmıştır.

Sevda romanında, zamanın simgesel değeri yoktur. Yalnız, doğanın uyanışı olan ilkbahar ayları Sevda ile Erol'un ilişkilerine başladıkları zamana denk düşerken, kış ayları gençlerin bir seferinde geçici olarak ikincisinde ise ebediyen ayrıldıkları zamana denk gelmiştir.

2. 2. 4. Mekân

Sevda'da hem dış hem de iç mekânlarda çok çeşitlilik olmakla birlikte, dış mekânlar daha fazla kullanılmıştır. Bunun sebebinin ana kahraman kadrosunun sadece iki kişiden oluşması ve eserdeki olayların büyük kısmının bu iki kişi arasında vuku bulması nedeniyle, romana canlılık katma fikrinden doğduğu kanısındayız.

¹³ Beler, *age.*, s. 28.

¹⁴ Beler, *age.*, s. 152.

Kronolojik olarak İstanbul'dan Büyükada'ya, Büyükada'dan İstanbul'un pek çok semtine uzanan bu mekân çeşitliliği, *Sevda*'nın tedavi için gittiği İsviçre'de de birkaç şehir kullanılarak sürdürülür.

Romanda mekân kişilerin sunumu açısından önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Yalnızca kişilerin değil olayların sunumu ve gelişimi açısından da önemlidir. Eserlerde gerçeklik duygusunun okuyucuya verilmesi önemli bir nokta olduğu için romancı bu noktayı nazardan yola çıkarak mekânlar seçer ve bunları tasvir eder. Hapishaneye düşmüş bir karakterin bu kapalı ve her anlamda kısıtlı mekânda ele alınırken mekândan etkilenmemesi, mekânın bu karaktere bir şeyler yüklememesi mümkün değildir.

Bir mekânın tasviri o romancının üslubu, edebi akımlara bakış açısı, romanda oluşturmak istediği atmosfer gibi pek çok konuda okuyucuya ya da araştırmacıya ipucu verir. Realist bakış açısına sahip romancı duygusal yorumlardan, atmosferlerden arınmış, tabii görüntüyü vermeyi tercih eder. Stendhal'ın *Kırmızı* ile *Siyah* adlı eserinin başında okuyucuya çevreyi tanıtmak için adeta bir ayna gezdirdiğini belirtmesi realist anlayışın ifadesidir. Burada realistlerin her şeyi tüm gerçekliğiyle vermeye çalışmalarına bir yorum getirecek olursak o da aynanın tabiatı sağdan sola, soldan sağa istikametinde ters gösterdiği ve ayna tutan kişinin de görünmesi gerektiğidir. Yani bir aynanın yansıttığı görüntü ile insanın gördüğü arasında mutlak farklar vardır, en basit örneğiyle insanın gözünün alabildiğine gördüğü alanları ancak aynaya gösterirseniz ayna bunu yansıtabilir. Hatta gerçek görüntüyü aynadaki yansımadan görerek aktaran insan hem aynanın hem de aynadan gördüğünün sınırlılıklarına sahip olur. Zihnimizdeki süzgecin ucunu ne kadar daraltırsak daraltalım tabiatı hangi yöntemle –yazı yazmak, resim, heykel yapmak, konuşmak, filme çekmek, fotoğraflamak- anlatırsak anlatalım gördüğümüzü asla tüm reelliğiyle veremeyiz. Çünkü bu reelliği verebilecek kadar hızlı işleyen bir zihnimiz ve gelişkin iletişim kaynağımız mevcut değildir.

Turan Aziz Beler'in, *Sevda* romanında kullandığı iç ve dış, yani kapalı ve açık mekânları ele aldığımızda bu unsurun çoğunlukla bir arka plan malzemesi olarak

kullanıldığını, kişilerin üzerinde belirgin bir tesirinin olmadığını görmekteyiz. Yalnız, Sevda karakterinin İsviçre'deki hastaneden çıkarak Erol'la pansiyonda yaşaması genç kızın sağlığını olumlu etkilerken, mecburi nişanlısı Şakir Bey'in onu ziyarete gelmesi üzerine yeniden sanatoryumda kalmaya başlaması hastalığının ilerlemesine sebep olur. İsviçre'nin Lesen şehrindeki hastane de Sevda'yı olumsuz yönde etkiler. Bu mekânların genç kızı olumsuz etkilemesinde elbette buralarda bulunmayan Erol'un etkisi büyüktür.

Eserde karşımıza çıkan açık ve kapalı mekânları inceleyerek, romanımızın hangi coğrafyalarda geçtiğinin bir haritasını çıkarmaya çalışalım:

Romanda kahramanlarımız Sevda ve Erol'un ilk karşılaştıkları yer İstanbul'dur. Her şeyin başlayıp bittiği yer de bu şehir olacaktır. İki kahraman da İstanbulludur. Erol o dönemde mütevazı bir semt olan Üsküdar'da doğup büyümüştür, evi hala orada bulunmaktadır. Sevda'ysa Erol'un yaşadığı yerin tersi özellikte olan, İstanbul'un lüks addedilen muhitlerinden birinde, bahçeli bir evde oturmaktadır.

Sevda ile Erol arasındaki arkadaşlık Büyükada'da başlar. Yazar Büyükada'yla ilgili teferruatlı bilgi vermemekte, yalnızca çamlıkları, adanın doğasını tasvir etmektedir. Büyükada'nın eşeklerinin meşhur olduğunu, eşek yarışlarını, yaz akşamlarında adada açılan "Luna Park"ı eseri için arka plan olarak kullanır.

Sevda'nın ailesinin adada bir konağı bulunmaktadır. İki genç İstanbul'a dönmeden baş başa bu evin bahçesinde bir gece geçirmişlerdir. Mekân olarak konak bahçesi zengin ve zevkli bir dekorla betimlenmiştir, Sevda sıkıldığı zamanlarda bahçedeki süs havuzunda yüzen kırmızı balıklara baktığını söylemektedir:

"Mesut çift sanatkârane şekiller taşıyan bahçenin çakıllı yolundan köşke doğru kol kola yürüyorlardı... Sevda Erol'u terasta elile hazırladığı küçük bir masa başına götürdü... Yemekten sonra geniş ve salıncaklı bir iskemleye yan yana oturdular."¹⁵

¹⁵ Beler, *age*, s. 14.

Erol'un Büyükkada'da kaldığı pansiyon ise daha mütevazı bir yaşam biçimi sunmakla birlikte Erol'un burada bir emirberinin bulunması, bu emirberinin vesilesiyle gençlerin birbirlerine ısınması bu iki unsuru önemli kılar romanda:

“Çamlık pansiyonu ana caddeden uzak ve adanın ormanında denize nazır bulunan bir bina idi. Araba önünde durunca yolcunun ciğerlerini çam kokuları doldurdu... burası istirahat etmek için biçilmiş bir kaftandı...”

Pansiyon binası iki katlı, eski olmakla beraber çok iyi bakılmış bir yapı olduğundan, hiç bozulmamış ve zaman göre tadil edilmiş bulunuyordu. İspanyol mimarisinde yapılmış olan bu binanın her katında uzun teraslar vardı. Sarmaşıklar her tarafını örtmüştü.”¹⁶

Büyükkada'dan sonra İstanbul'a dönen gençlerin bulundukları mekânlar ismen geçer. Erol “Yurd” adındaki gemisinde çalışırken, Sevda da denize nazır bir konakta penceresinden bu geminin gelişini gözetler durumdadır. Erol'un karaya ayak bastığı vakitler iki genç Sevda'nın İstanbul'da hiç gitmediği, adını dahi duymadığı yerlerde gezip tozmaktadırlar. Galata Kulesi, Tünel'in Beyoğlu tarafı, Kapalıçarşı, Beyazıt Kulesi, üniversite gibi pek çok yerin bu gezmelerde ayrıntılı betimlemeleri olmasa da adları geçer.¹⁷

Erol'un Sevda'yı götürmediği tek yer kendi evi kalınca, genç kızı annesiyle tanıştırmak için buraya getirir. Erol'un evi iki katlı, mütevazı, eski müstakil Türk evlerindendir. Eski olmasına rağmen her tarafı kar gibi beyaz olan dış kaplamalardan, tahtalara, kapı ve pencerelere kadar her yer pırıl pırıl tertemizdir.¹⁸

Erol'un yaşadığı evin, eski düzen evlerinin bir örneği olarak anlatılması Sevda ile Erol arasındaki farkı belirginleştirmek için tercih edilmiştir. Mekânın kişilerin sunumu üzerindeki etkisini göz önünde bulundurursak ev ile Hatice Hanım özdeş olarak okuyucunun zihnine yerleşecek ve Erol'un geldiği aile de böylece mekânla temsil edilecektir. Evin bulunduğu mahalle de zengin muhitin değil gitmek adını dahi

¹⁶ Beler, **age**, s. 14.

¹⁷ Beler, **age**, s. 40-43.

¹⁸ Beler, **age**, s. 37.

anmayacağı semtlerden birinde bulunmaktadır. Evin misafir odası romanda şöyle anlatılmıştır:

“Bu odanın döşeme tarzı tamamen eski şekilde idi. Kırmızı kanepeler, pencerelerde yerlere kadar uzun kadife perdeler bulunuyordu. Köşe minderleri ve sedirleri eksik değildi. Odanın ortasında, masanın üzerinde fanuslu bir çift gaz lambası da –evde elektrik bulunmasına rağmen- odayı süslüyordu. Odanın bir köşesine yerleştirilmiş camlı ceviz bir dolabın içinde birkaç parça antika tabak ve gümüş takımı gözüküyordu. Kapının hemen yanında ayaklı bir mermer sehpanın üzerine yerleştirilmiş tavana kadar uzanan bir endam aynası bulunuyordu. Bir köşede de büyük ve beyaz bir çini soba göze çarpıyordu. Yerlerdeki halılar ise ayaklar gömülecek kadar tüylü idi. Duvarlarda maruf hattatların nadide yazıları da eksik değildi. Pencerenin önünde bir kuş kafesi asılıydı. Bunda neşeli bir kanarya tünekte tüneğe atlıyor ve çapkın odadakileri seyreliyordu.

Sevda’nın gözleri, duvarda büyük ve renkli bir fotoğrafa takılı kaldı. Bu büyük çerçeve, kalpaklı bir zabitin resmiydi. Sevda, bunun Erol’un Balkan harbi’nde şehit düşen babası olduğunu lahza anlamıştı. Ve bu fotoğrafın altında da sırmalı kılıf içinde bir kılıç asılıydı.”¹⁹

İstanbul’da pek çok yeri gezip gören çiftin İsviçre’deki yaşamları da etraflarını etüt ederek geçer. Davos’un köylerinden, çarşılarına, buz pateni pistlerine dek her yeri gezerler.

İki sevgili ilk önce Davos’taki pansiyonları Appenzell’e giderler. İkisinin odasını birleştiren genişçe bir balkona sahip pansiyonun sahipleri Sevda’yı küçüklüğünden de tanımaktadırlar. Odalarında şömine, gardırop, geniş bir yatak, elektrik bulunmaktadır. Pansiyonun yemek salonu ve dinlenme odası da gençlerin diğer sakinlerle vakit geçirdiği yerlerdendir.

Davos’un 1718 metre yüksekliğindeki Şatsalp Sanatoryumu hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Sevda buraya haftada iki defa havai hatla gelir, muayene olur ve gider.

¹⁹ Beler, 1943, ae., s. 38.

Davos'un kasabasında giyim dışında kızakçı dükkânları, buz pateni ve benzeri malzemeleri satan dükkânlar ve pahalı hediyelik eşya butikleri bulunmaktadır. Sevda buralardan Erol'la alış veriş eder.

Erol'la Sevda'nın en ilginç gezileri çingiraklı süt arabasıyla bir köye gitmeleri olur. Köyün içinde mandırası bulunan sütçünün yarenliğinde burayı gezer, küçük çocuklarla tanışıp eğlenirler. Süt sağma, tereyağı ve peynir yapma yerlerini gezerler.

Sevda'nın Şakir Bey geldikten sonra tekrar ağırlaşması, yeniden Şatsalp Sanatoryumu'na yatması ve doktorların Lesen'e gitmelerini salık vermesi sonucu iki gencin İsviçre'deki yeni durakları burası olur. Lesen'le ilgili bilgiyi yazar şöyle vermektedir:

(Lesen), Davos'un bulunduğu yerin tam aksi istikamette, İsviçre'nin garbinde, Montreux civarında (Saint-Maurice)e bitişik bulunuyordu. Aigle istasyonundan inilip dağa funikülerle beş kilometreyi bir saatte tırmanılıyordu. Lesen üç tarafı dağ tepeleriyle sarılmış, ancak cenuba açık bulunan küçük bir yaylacıktır. Yükseklik vaziyeti icabı, güneş burada erken doğar, geç batar. Burası dünyanın en modern ve mükemmel verem hastanesidir. Ağır ve ümitsiz hastalar burada tedavi görürler. Takriben kırk sanatoryum bulunur. En büyüğü olan istasyon binasının üstündeki Grand Hotel'dir. Otel olduğu gibi aynı zamanda da bir sanatoryumdur. Bizimkilerin yeni yuvası olacak yer işte burası idi.”²⁰

Sevda anne ve babasından aldığı ve Lesen'e geleceklerini bildiren telgrafla Erol'dan kendileri için son günlerini geçirebilecekleri yeni bir ikametgâh bulmasını ister. Böylece İsviçre'de son durakları olan ve Lesen'in birkaç saat mesafesinde bulunan Montreux kasabasına giderler. Burada ilanını trende gördükleri rıhtım caddesinde bulunan ve göle nazır küçük bir pansiyona yerleşirler. Bu pansiyondan gölü, gölün üzerinden geçen martılarla göl üzerinde beyaz bir hat bırakan vapurları

²⁰ Beler, 1943, ae., s. 164-165.

seyrederler. İstanbul'a dönmelerinden önceki son günlerini geçirdikleri için durmadan konuşmaktadırlar.

Romanda son mekân olarak İstanbul'da, Sevda'nın gömüldüğü mezarlık anlatılır. Burası hakkında fazla tafsilat verilmemekle birlikte kapısı kilitli bir aile kabristanı olduğu anlaşılmaktadır. Mezarlıkta ağaç olarak ise serviler bulunmaktadır.

2. 2. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Turan Aziz Beler; Sevda, Türedi Ailesi, Tüylendi Ailesi ve Beyoğlu Piliçleri adlı romanlarının başlangıcında eserlerine konu olan olaylara nerede, nasıl şahit olduğunu ya da bu olayları kimden öğrendiğini anlatır. Söz ettiğimiz romanların başlangıcında “yazar anlatıcı” olarak karşımıza çıkıp yukarıdaki bilgileri verdikten sonra sözünü yeni bir anlatıcıya emanet eder. Gerçekçilik akımından etkilendiği için gerçekçi romanlarda çoğunlukla kullanılan anlatıcı tipi ve bakış açısını tercih eder.

Sevda romanının ilk sayfasında, “Tasadüf Nasıl Ayağıma Geldi?” başlıklı bir bölümle yukarıda da söz ettiğimiz bilgileri şöyle verir:

“Sıcak bir Ağustos günü idi. Akrabamdan birinin cenazesine gitmiştim. Henüz hazırlanmakta olan mezarı bekliyordum... Dışarıda vakit bulamadığımız bazı düşünceler burada içimizde canlanır. Ancak hasta olanlar sıhhatin kıymetini bildikleri gibi, mezarlıkta bulunanlar da hayatın değerini işte o zaman hissederler. Birinin ölümü karşısında bir hiç olduğumuzdan adeta ürkeriz.

Beni yaklaşmakta olan bir motorün gürültüsü bu düşüncelerden ayırdı. Civarda bir otomobil gelip durmuştu. Arabadan inen bir kadınla bir erkeğin nereye doğru gittiklerine gayri ihtiyari baktım. Arkalarında soförleri iki büyük sepet beyaz gül taşıyordu.

Yanımda mezarlığın ihtiyar bekçisi bastonuna dayanmış, onlara aşına gözlerle bakıyordu. Bunlar kendisine herhalde yabancı değillerdi.”²¹

²¹ Beler, 1943, ae., s. 5.

Yazar gelenlerin kim olduğunu bekçiye sorar ve onların kızlarını şubat ayının bir cuma gününde kaybeden, bu yüzden üç yıldır her cuma günü kızlarının mezarını ziyaret eden Ahmet Emin Bey ve karısı olduğunu öğrenir.

Ölen kızın genç olup olmadığını soran ve bekçiden “Bey siz onu görmeliydiniz, ne de güzel ata binerdi. Her gün yandaki caddeden geçerdi. İşte onu vakitsiz toprağa sokan şu karşında gördüğün ana ve babadır. Evlat katili oldular.” yanıtını alan yazar, öteden beri vakitsiz ölümleri araştırdığı için “Aman anlat!” diye haykırır. Bekçi o günden yaklaşık üç sene önce şubat ayının karlı bir cuma günü Sevda adlı genç kızın hazin cenaze töreninde olup bitenleri anlatır. Cenazenin bitmesi ve herkesin mezarlıktan ayrılmasının ardından merasimi ağaçların arkasından şaşkınca izlemiş olan perişan görünümlü bir gencin “Sevda, Sevda!” bağırışlarıyla yeni kapatılmış mezarın üstüne nasıl kapaklanıp, toprağı kazmaya çalışıldığını, genç adamın ancak bitkin düştükten sonra kulübesine taşınabildiğini söyler.

Perişan genç, kulübede, yaşlı adamdan istediği her şeyi vermesi karşılığında mezarı açmasını yalvararak ister. Bekçi ise böyle bir şeyin dinen, kanunen uygun olmadığını söyler. O gece isli bir petrol lambasının ışığı altında bağı yanık gençten sabaha kadar dinlediği elim macerayı bekçi Hasan Ağa, Turan Aziz Beler’e böylece anlatmış olur:

“Genç adamın yana yana, o gece bekçi Hasan Ağa’nın kulübesinde, isli bir petrol lambasının ışığı altında anlattığı elim macera işte okuyacağınız bu hikâyedir.”²²

Bu ufak muhavere den sonra yazar romanın ilk bölümünü başlatır. Artık yazar anlatıcı kimliğini bırakmış, “o” anlatıcı olarak kendini gizlemiştir. “O” anlatıcının bakış açısı ise kimi zaman sadece gözlemci iken kimi zaman da kahramanların iç dünyalarında olup bitenleri anlatması, geleceğe dair yaşanacaklara gönderme yapması sebebi ile tanrısal konuma da kaymaktadır. Eserde anlatıcının tanrısal bakış

²² Beler, 1943, *ae.*, s. 7.

açısına başvurmasının bir sebebi elbette hikâyenin sonunun romanın başında açık edilmesi ve anlatıcı tarafından bilinmesi olabilir. Bu durumda yazarın eserin anlatımında yorumdan kaçınmadığını söylememiz yerinde olur.

2. 3. Türedi Ailesi

Turan Aziz Beler, **Türedi Ailesi**, Kenan Matbaası, 1943, İstanbul, 186 sayfa.

2. 3. 1. Özet

İstanbul’da Beyoğlu’nun kenar mahalle semtlerinden birinde oturan emekli denizci Bay Rıfkı Açıkğöz ile ilk mektep öğretmeni Şermin Açıkğöz’ün kızları Şehrika kolejde okutulmuş ve evlilik çağına gelmiş ama evlilik fikrine tamamen uzak genç, güzel bir kızdır.

Yüksek muhite girmek için kendisini bu muhite sokabilecek eli yüzü düzgün bir kısmet arayan Sadık Gelvur bir arkadaşı vasıtasıyla Şehrika’ya talip olur. Şehrika’nın annesi kızını altın yumurtlayan bir tavuk gibi görerek bu evliliğe ikna eder.

Nikahları kısılan çift balayı için Büyükada’ya giderler. Evlilik hakkında hiçbir bilgiye sahip olmayan Şehrika eşinin kendisine yaklaşmasına asla müsaade etmez ve böylece Şehrika ile Sadık Gelvur arasında asla gerçek bir evlilik bağı oluşmaz. Balayılarının ardından Sadık Gelvur’un işi sebebiyle Anadolu’ya giderler. Burada boşluğa düşen Şehrika köyün okul çağındaki çocuklarına okuma yazma öğretmek için derme çatma bir sınıf kurar. Araba kullanmayı da öğrenen genç kadın günlerini öğretmenlik ve şoförlükle geçirir.

Yaz mevsimi yaklaşırken Şehrika annesine Suadiye sahilinden bir yazlık tutmasını söyler. Tam sahil şeridinde gelenin geçenin görebileceği bir muhitten

tutulan bu evde Şehrika çoklukla annesi ile birlikte yalnız kalır ve yaz aylarını cemiyetten dostlar kazanarak geçirir. Şehrika'nın edindiği bu yeni dostlar arasında erkekler de bulunmakla birlikte Tarık adında, İngiltere'de tahsil gören bir gençle Şehrika fazlasıyla yakınlaşır. Bu yakınlaşmanın ardından Anadolu'ya geri dönen Şehrika ertesi yıl kocasının Beyoğlu'ndan aldığı apartmana taşınır. İstanbul'a taşınmış olan Şehrika Tarık'la gittikçe yakınlaşır ancak Şehrika'nın aşırı sert, duygusuz hareketleri ile düşüncesizce davranarak yaptığı bazı dikbaşlılıklar genç adamın güvenini kaybetmesine neden olur.

Tati'den sonra Beyoğlu'nun ünlü fotoğrafçılarından İdris ile arkadaşlık etmeye başlayan Şehrika yavaş yavaş muhite gülünç ve ibretlik haberlerin başkahramanı olarak ün salar. Evli olan İdris Şehrika'nın peşinden bir kukla gibi ayrılmaz. İstanbul'un her yerini arabalarıyla arşınlar, yarış yaparlar. İdris'in karısının büyük tehditleri ve bunun üzerine İdris'in kalp krizi geçirmesi üzerine ayrılırlar.

Yalnız başına kalmaktan hoşlanmayan ve modern bir kadın olduğu için bunun gereğini de duymayan Şehrika'nın bir sonraki aşığı Orhan Canitez adında, Amerika'da, İngiltere'de bulunmuş bir gazetecidir. Orhan Canitez de evlidir ve Şehrika'ya kadar eşini hiç aldatmamıştır. Şehrika ile önce bir restoranda sonra Erzincan depremi ertesi Şehrika yaralıları arabasıyla yardım ederken karşılaşırlar ancak tanışmaları İstanbul'da başka bir tesadüf sonucu olur. Bu tesadüf Şehrika'nın gazetecilik mesleği yüzünden heyecanlı bir yaşamı olduğunu düşündüğü Orhan Canitez'e kanının kaynamasını sağlar. Canitez ailesi, Belvü Apartmanı'nın tam karşısındaki apartmana “tesadüf” eseri taşınırlar.

Orhan Canitez, Şehrika'ya yapılan her sulu davranışın orta büyüklükte bir tokatla ödüllendirildiğini gördükten sonra kadına bir psikologmuş gibi tedavi uygulamaya başlar. Bu tedavide kadın istediği hareketi istediği yerde yapacak, çocukluğunu yaşayacak böylece insanlarla yakın iletişim kuracaktır. Şehrika için onu bebek gibi şımartacak bir bakıcı olması, bulunmaz nimet olduğu için kadın sınırlarını aştıkça aşar ve Orhan Canitez'in kendisine yaklaşmasına izin verir. Hatta kocasının uzun süreli iş seyahatlerinde birlikte Beyoğlu'nda tuttukları evde gecelerini onunla geçirir.

Orhan Canitez'in her şeye müsaade etmesi Şehrika'da başka erkeklerle de görüşme isteği uyandırır. Veli Hamer adında, zengin ve çapkın bir adamın evine girip çıkan Şehrika çok geçmeden Orhan'ı canından bezdirir, Orhan defaten, pek çok yerde kadını tokatlar, en sonunda ayrılırlar. Orhan'ın yaptıklarını kısa sürede çözen karısı onu terk etmiştir ancak Orhan karısıyla barışmaya muvaffak olur.

Şehrika Orhan'dan sonra zıvanadan çıkar. Artık çağırıldığı her eve uğrar, hatta taşınması zor oluyor diye her evde ufak bir tuvalet çantası bırakır. Cinsi isteklerini başka başka garsoniyelerde başka başka erkeklerin kollarında tatmin etmeye çalışır. Bu tam anlamıyla kendini bırakış sonucu hamile kalır. Bebeğin babasının ise kim olduğu bilinmemektedir. Kocakarı ilaçlarına başvuran, atlayıp sıçrayan, ağır eşyalar kaldıran kadın bebeği düşürmeyi başaramaz. Bir arkadaşının tavsiyesi ile bu işi yapacak bir doktor bulur. Para için her şeyi yapan doktor Şehrika'yı hemen kabul eder ve bebeği alır. Güzelliğinin bozulmasından endişe eden Şehrika ne yapması gerektiğini sorar ve o yaz denize girmez.

Şehrika son olaydan itibaren kendine has o saf ve canlı güzelliğini yitirir. Gözleri yılan gibi soğuk bir hal alır. Umumi bir zafiyet vücudunu kaplar. Başı durmadan döner, sürekli nefesi tıkanır. Gözlerinin altı çukurlaşır, sürekli yaptığı sarımsak tedavisi işe yaramadığı için saçları büsbütün dökülür. Alnı, gözleri ve burnunun çevresi de buruşur. Tüm bunları makyajla kapatmaya ve eski yaşamını yaşamaya devam eder. Güzelliğini büsbütün kaybedince de parayı gördüğü her yere erkeklerin hiçbir özelliğine dikkat etmeden koşar adımlarla gider.

2. 3. 2. Kişiler Kadrosu

Türedi Ailesi romanı, kişiler kadrosu bakımından epey kalabalıktır çünkü Şehrika Gelvur evlilik dışı, pek çok erkekle ilişki yaşamıştır.

Romanın birincil karakteri Şehrika Açıkgoz, Sadık Gelvur’la evlenerek Şehrika Gelvur olur. Roman boyunca çok karmaşık bir karakter yapısıyla anlatılan bu kadın yirmi bir yaşlarında, orta boylu, mütesanip vücutlu, mavi gözlü ve kumraldır. Hafif uçuk bir teni, kansız fakat biçimli dudakları, dünyaya metelik vermeyen biraz kalkık bir burnu, bu genç kadının hususiyetini teşkil ederken kişiliğine dair de ipuçları verir.²³ Adet sancıları çeken, o günler için özel siyah giysiler diktiren Şehrika’nın eşi ise eserin girişinde şöyle tasvir edilir:

“Sadık Gelvur 38 yaşlarında, kısaca boylu, sevimsiz yüzlü bir adamdı. Zürafa boynu gibi ince ve uzun bir boynu, yosun renkli gözlerinin diken gibi batan bir hali, balta gibi bir burnu vardı. Şapkasını elinde tuttuğu zamanlar kabak kafası meydana çıktığı gibi, bıyık erkeğin şanıdır diye de burun gölgesi bıyık bırakmıştı.”²⁴

Sadık Gelvur, sonradan görme bir müteahhittir. Yüksek monda girmek için ona türlü iş kapılarını açması için eli yüzü düzgün bir eşe ihtiyaç duymaktadır. Şehrika’nın kolejde okumuş olması, mütenasip bir vücutta, surata sahip olması onunla bu evliliği yapması için yeterli olmuştur. Anadolu’da çeşitli inşaatlarda malzemedan çalarak kendi cebini dolduran bu vurguncu zat, akşamları eşinden dans dersleri alır çünkü İstanbul’a döndüklerinde rezil olmak istemez. Asri olmak adına eşinin kontrolsüz bir hanım haline gelmesine göz yuman Bay Gelvur, Beyoğlu terzilerine diktirdiği takım elbise ve gömleklerinin görünür yerlerinde marka ve fiyat kupürünün olmamasına hayıflanır. Yine de eşinin giyip kuşandığından, takıp takıştırdığından o da bir pay çıkartır.

Şehrika’nın ilk evlilik dışı ilişkisi Tati adında İngiltere’de okul okuyan bir gençle olur. Suadiye’deki sayfiyede peşine takılan bu genç çeşitli karşılaşmalar hazırlayarak onunla görüşmeye çalışır ve bu düşüncesine ablasını da dâhil edilerek ulaşır. Şehrika’nın pek sevimli bularak anlaştığı bu genç romanda şöyle tanıtılır:

²³ Turan Aziz Beler, **Türedi Ailesi**, Kenan Matbaası, 1943, İstanbul, s. 10.

²⁴ Beler, 1943, **ae.**, s. 10.

“22 yaşlarında görünen fazla geniş omuzlu ve uzun boylu bu genç adamın yüzü, güneşten ve denizden bronzlaşmıştı. Zaman zaman değiştirdiği elbiseler, biçimleriyle yabancı memleketin malıolduğunu ne kadar da belli ediyordu. Kravatını bağlayışı, ceketinin düğmelerini ilikleyişi, ellerini cebine koyuşu tahsil için Avrupa’da dirsek çürüttüğünü nasıl da bağııyordu. Düşük çoraplarından jartiyer aleyhtarı mutaassıp bir sporcu olduğu anlaşılıyordu. Tarık adındaki bu gence Tati diyorlar. Kardeşi Selma sayesinde tanışrlar.”²⁵

Tati ile İngilizce konuşan Şehrika bu heyecanlı delikanlıyla uzun süre mektup yoluyla da görüşür. Genç adamın Şehrika’ya kocasından boşanarak İngiltere’ye yerleşmelerini ısrar etmesinden dolayı böyle baskılardan hoşlanmayan genç kadın Tati’den ayrılır. Tati romanın sonunda radyo haberleri spikeri olarak karşımıza çıkar.

İso 35 yaşlarında kumral, orta boylu, şık giyinmesini bilhassa seven hali vakti yerinde ünlü bir fotoğrafçıdır. Şehrika onunla ünlü bir fotoğrafçı aranırken tanışmış ve İdris’e poz vermiştir. “İdris ismi Şehrika’nın hoşuna hiç de gitmemiştir. Buluşmalarının ikinci günü arkadaşını “İso” ismiyle vaftiz ediverdi.”²⁶ İso, karısını daha önce de aldatmış meşhur bir Beyoğlu fotoğrafçısı olarak arabasıyla bir süre Şehrika’nın peşinden ayrılmaz sonunda arkadaş olmaya muvaffak olurlar. Kalbinden rahatsız olan adam karısına geri dönmek mecburiyetinde kalır.

Şehrika’nın aldatma ağına düşen bir diğer erkek Orhan Canitez’dir. Şehrika’ya pek çok yerde tesadüf etmiş onun gözlerinin hüznü bakışlarından çok etkilenmiştir. Romanda Şehrika ile gerçek bir gönül bağı kurmaya çalışan tek kişi Orhan Canitez’dir. Kıvrak zekâlı, işinin ehli bir gazeteci olarak romanda şöyle tasvir edilir:

“Amerika’da gazetecilik tahsilini bitirip hayat üniversitesinde tez vererek doktorasını yapan, dünyanın beş kıtasını gezip tozduktan sonra da İstanbul’a gelip demir atan Orhan Canitez adındaki genç birçok İngiliz ve Amerikan gazetelerinin Türkiye

²⁵ Beler, 1943, **ae.**, s. 67.

²⁶ Beler, 1943, **ae.**, s. 97.

muhabiri olmuştu. Otuz yaşlarında bulunuyordu. Bu delikanlı cana yakın hali ve güler yüzlülüğü ile bütün İst esnafını gazino garson ve müstahdemlerini bol bahşış vermekten ziyade çenesiyle adamakıllı tavlamiştı.”²⁷

Orhan Canitez Şehrika uğruna eşinden boşanır. Şehrika’yı bir psikolog edasıyla tedavi etmeye çalışır. Kadının kendine yaklaşmasında muvaffak olur ancak bu sefer başkalarına da yaklaşmasına mani olamaz. Sonunda Şehrika’yı defaten hem evde hem de dışarıda döver ve karısına geri döner. Şehrika’yı sokaklarda gördükçe de ona hakaret eder, onu gittiği yolun yol olmadığı konusunda uyarır.

Veli Hamer, 30- 35 yaşlarında bulunan, varlıklı ve Şehrika’nın peşinden ayrılmayan bir adamdır. Orhan Canitez’le Şehrika’nın arasının açılmasının sebeplerinden biridir. Çok kibar ve cömerttir. Şehrika’yı apartman dairesinde içkiler, müzikler özel sipariş edilen restoran yemekleri ile ağırlar. Şehrika Orhan’dan ayrıldıktan sonra Veli Hamer’in ismi de eserde özel olarak geçmemektedir.

Şermin Açıkgöz, Şehrika’nın annesidir ve çocuklarının iyi bir evlilik yapması sonucu kendilerinin de rahata ereceği düşüncesiyle tam bir diktatör edasıyla bu kararları kendisi verir. Romanda kocası ile Şermin Hanım birlikte tanıtılır:

“Bir emekli denizci olan Bay Rıfkı Açıkgöz aynı zamanda da elinden birçok iş gelen bir sanatkârdı ki Şehzadebaşı’nda minimini bir dükkân edinmişti. Bu zat ne kadar munis ise, bir ilk mekteb öğretmeni olan karısı Şermin Açıkgöz de o kadar şirret ve fettandı. Zayıf ve kısa boylu, ince yüzlü, patlak gözlerinin üstünde beyaz maden gözlüklü Karamürsel sepeti gibi biçimsiz, eli bayraklı bir kadındı. Mahallede başına ilk şapka oturtanlardan olduğu şöhreti asalat unvanı verilmiş gibi onun kollarını kabartıyordu. Karı koca karakteri arasındaki fark dağlar kadar büyüktü. Deniz işinden tekaüt olan yıpranmış erkeğini evde boş oturtmamak için, haşın yaratılışlı kadın, onu çalıştırmağa zorlamıştı. Her ikisinin de dünya evine girişleri ikinci defasıydı ... Evlendikleri gece ayağın üstüne ilk basan Bayan Şermin olmuş olacak ki ailenin dizginini bir ilk mektep öğretmeni olan bu kadın tamamıyla eline dolamıştı.”²⁸

²⁷ Beler, 1943, **ae.**, s. 104.

²⁸ Beler, 1943, **ae.**, s. 11-12.

Şermin Hanım, hiçbir çöpünü asla ziyan etmez adeta “Tabiatta hiçbir şey ne kaybolur ne de yeniden yaratılır.” düsturuyla hareket eder. Eski ayakkabıdan bahçe terliği, ekmek kırıntısından binbir türlü yemek yapar. Kızı Şehrika’ya çıkan kismete önce kendisi balıklama atlar. Kızını bu evliliğe maddi açıdan ne kadar rahat bir yaşam süreceğini anlatarak ikna eder. Şehrika’ya kadınlığa dair hiçbir terbiye verememiştir. Onun kocasıyla gerçek bir eş-hanım olamaması Şermin Hanım’ın kızına hiçbir şey öğretmemesinden kaynaklanır. Romanın sonunda Sadık Gelvur’un kızını kapı dışarı etmesinden korktuğu için Belvü Apartmanı’nda bulunan değerli ne varsa -kalorifer peteklerine kadar- kendi evine gizli gizli naklettirir. Romanın başında dominant bir karakter olarak karşımıza çıksa da sonradan silikleşir, okuyucu tarafından unutulur.

Türedi Ailesi, romanının ana karakterleri yukarıda anlattığımız kişilerdir. Romanda sadece varlığından haberdar olduğumuz ancak kurguya hiçbir katkıda bulunmayan kişiler de bulunmaktadır. Şehrika’nın babası ve sosyeteden bir kızla evlenen erkek kardeşi, Sadık Gelvur’un akıl hastası annesi, Belvü Apatmanı’nın kapıcısı bu kişilerdendir.

Romanda Şehrika ve Orhan Canıtez’in kişilikleri üzerinde durulmuş diğer kişilerin içtimai dünyaları anlatılmamıştır. Karakter olarak ele alınan Şehrika’ya tipolojik özellikler de yükleyen yazar böylece bu kahramanın üzerinden sosyal eleştiri yapmaya muvaffak olur. Örneğin romanın pek çok yerinde Şehrika’nın ağzından duyduğumuz “Modern kadını, asri kadını...” sözleri yazarın Şehrika nezdinde modern kadınların tümüne getirdiği eleştirileri içerir.

Sadık Gelvur’un romanın gidişatına sadece başlarda katkısı bulunmaktadır. Turan Aziz Beler, Birinci Dünya Savaşı’nın ülkemizde yarattığı vurguncularını Sadık Gelvur kişiliğinde tipleştirir. Vurgundan kazandığı paralarla sosyeteye girmeye çalışan Anadolu türedilerin hepsi Sadık Gelvur adı altında eleştiriye uğrar.

2. 3. 3. Zaman

Türedi Ailesi romanında zaman *kronolojik* olarak ilerlemektedir. Olaylar oluş sırasına göre verilir ancak gerektiği yerde özetleme ve genişletmelere yer verilir. Zamanı genişletme karakterler yoluyla değil anlatıcı yoluyla *tarihsel zamanı* vermek için kullanılır. Roman kahramanlarından hiçbiri geriye dönük genişletmenin yapılacağı kadar deruni kurgulanmamıştır. Aşağıda tarihsel zamanın sonucu olan bir olay anlatılmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'na katılmayan Türkiye savaşa dahil olan ülkeler kadar yokluk çekmekte, bu yüzden hükümetçe bazı kararlar alınmaktadır:

“Ahvalın gösterdiği iktisadi buhran neticesi ve Koordinasyon heyetinin kararı ile İstanbul'da bulunan 800 hususi otomobilin kullanılması menediliyordu. Şehirde bulunan 1250 taksi de bir gün tek bir gün çift numaralar olmak üzere münavebe ile çalıştırılıyordu. Burunları kaf dağına çıkan şoförler ise birer nazlı gelin olmuşlardı.”²⁹

Yukarıda anlatılan durum sonucu arabasından olan Şehrika artık sokakları yaya olarak arşınlamakta böylece daha fazla göze batmaktadır. Tarihsel zamana dair bir diğer örnek Sadık Gelvur'un savaştan nasıl çıkar elde ettiğini gözler önüne serer:

“... İkinci dünya harbinin her tarafı saran maddi ve manevi ıstırapları onlara vız geliyor. Türlü türlü dalavereler neticesinde Gelvur'un elde ettiği gayritabii kazançlarla etrafın gözlerini kamaştıran lüks içinde yuvarlanıp gidiyorlardı. Gün geçtikçe etraftaki harbin şiddeti artıyor, arttıkça da onların gösteriş hırsı da kabarıyordu.”³⁰

Türedi Ailesi romanının ilk basım tarihi 1943'tür. Aynı yıl yeni baskıları da yapılır. Romanda vak'a zamanı olarak 1938 yılından 1942-1943 yılına kadar bir süreç anlatılmıştır. Bu süreç içerisinde her an çıkması beklenen İkinci Dünya Savaşı

²⁹ Beler, 1943, **ae.**, s. 111.

³⁰ Beler, 1943, **ae.**, 101.

patlak verir ve devam eder. Bu verilere romanın başında Büyükkada'da balayında bulunan Şehrika-Sadık Gelvur çiftinin ettikleri kavga sonucu otel sakinlerinin deprem olduğunu sanarak paniğe kapılmaları ve anlatıcının “hala günlük gazetelerin ilan ettikleri büyük zelzelenin tesiri”³¹ ifadesi ile ulaşıyoruz. Erzincan'da 1938 ve 1939 yıllarında iki büyük deprem olmuştur. 1938 yılında Kırşehir de büyük bir deprem yaşamıştır. 1939 yılında olan depremde Şehrika ve Orhan Canitez de Erzincan'da bulunduklarına göre romanın başlangıç tarihini 1938 olarak alabiliriz. Anadolu'da en az iki yıl kalan Gelvur çifti İstanbul'a döndüklerinde 1940 yılına girilmiştir. Şehrika'nın İstanbul'a döndükten sonraki hayatının verdiği bilgiler doğrultusunda iki yıllık bir İstanbul sürecinden bahsedebiliriz.

Romanda kozmik zaman olarak gece ve gündüz özellikle belirtilir. Gündüzleri cemiyet içinde gösteriş yapan Şehrika'nın geceleri de çok sosyal geçer. Mevsimlerin değişiminde romancı farklı bir anlatım tarzına ve ifadelere yer verir:

“Tabiatın mayestro [maestro] yaz senfonisine başlamak üzere sihirli çubuğuyla çalgıcılara işaret vermiş, her tarafta ilahi bir ahenkle minicikler seslerini yükselterek etrafı çınlatıyordu.

Bütün tabiat, varlığını tattırmakla meşguldü. Sema lambası ışığını parlatırken hararetini de artırdıkça artırıyordu.

Sahne ramp ışığında pırıl pırıl pırıldıyordu. Makyajlarını bitiren artist ve figüranlar konduvistin idaresi altında sıra ile sahneye girerek rollerini suflör olmadığı halde falsosuz oynuyorlardı. ...”³²

Türedi Ailesi, romanında mevsimlerin değişimini doğanın bir senfonisi ve tiyatro oyunu gibi anlatan yazar eserin bölümleri arasında kopukluk olmasına neden olduğu gibi gerçekçi roman yazma anlayışını bu hususta gösterememiştir.

2. 3. 4. Mekân

Türedi Ailesi romanında, kapalı ve açık mekânlar kullanılmış, mekânların simgesel değeri modern semtlerde olup olmamalarına bağlı olarak kullanılmıştır.

³¹ Beler, 1943, *ae.*, s. 29.

³² Beler, 1943, *ae.*, s. 55.

İstanbul, Büyükada, İzmir, Erzincan romandaki olayların vuk'u bulduğu merkezlerdir. Gelvur çiftinin Amerika seyahati de bu mekânlar arasına eklenmelidir.

Romanda Beyoğlu ve çevresinde bulunan apartman ve apartman daireleri dönemin modern hayat algısına göre asri bulunur. Sosyete kesimi buralarda oturma, apartman diktirme, satın alma yarışına girerler.

Her apartmanda bir kapıcı her dairede birer ikişer hizmetçi bulunan bu evlerde sıcak su, kalorifer, elektrik ve telefon hattı o evin olmazsa olmazlarıdır. Evlerin dekorları ailelerin sonradan görmeliği arttıkça garip bir hal alır. “Geldiği Caddesi, Belvü Apartmanı, No. 5, Taksim” adresli apartman Sadık Gelvur’a aittir. Sadık Gelvur bu apartmanı alacak parayı Anadolu’da yaptığı inşaatların harçlarından çaldığı malzeme parasından biriktirir. Şehrika ve Sadık Gelvur çifti yeni apartmanlarına Anadolu’dan getirdikleri zevksiz karyola takımları ile taşınır. Kısa süre sonra ise en pahalı yatak odası ve salon takımlarını alırlar. Eskişini ise Şermin Açıkgöz’ün açıkgözlülüğü sebebi ile kırdırıp kömür niyetine yaktırırlar. Yazar Gelvur çiftinin evi ile ilgili geniş bir tasvire yer verir:

“İnsanların yaşadığı evler kendilerinin aynasıdır. Buralardaki eşya durumu karakterleri, hatta ruhları bile okutturur. Orhan ilk defa girdiği bu evin köşe bucağına göz gezdiriyordu. Birkaç güzel ve ağır eşya vardı ama hiçbir yerli yerinde değildi... Bütün eşyalar, komşular tarafından iyice görülebilmesi için, bir mağaza vitrinine benzetilen pencerelerin yakınına askervari dizilmişti.

Ev öyle bir suretle döşenmişti ki hiç kimse şöyle rahatça karşı karşıya oturamazdı. Tavandaki avizeler şelale biçiminde camlar veya abajurlu şamdanvari dikilmiş elektrik ampulleri idi. Bu ampullerin ziyalarıyla her bir şeyi dışarıya aksettirebilmek için, odanın dört bir tarafına büyük büyük aynalar rapt edilmişti.”³³

Yukarıda verdiğimiz örnekte görüldüğü üzere tam anlamıyla ahenksizlik adına döşenmiş bu ev yazarın da belirttiği gibi ev sahiplerinin karakter ve ruhlarında da aynı ahenksizlik, rahatsızlık ve gösteriş meraklılığı bulunduğunu kanıtlar niteliktedir.

³³ Beler, 1943, ae., s. 161-162.

Sadık ve Şehrika Gelvur çifti evlerine aldıkları en ufak eşyayı dahi ifşa etmek adına hemen çevrelerinden kendileri gibi insanları misafir ederler. Gelenlerin gözlerine batacak şekilde yeni aldıkları objeleri sergilerlerdi. Evin her odasına hatta banyoya bile birer telefon “jakı” koydurtmaları ise bu daire ile ilgili bir diğer ayrıntıdır.

Şehrika’nın baba evi izbe ve yıkık döküktür. Şermin Açıkgöz, Sadık Gelvur ‘un kızını istemeye geleceği zaman bu evi konu komşudan aldığı paspaslarla, saksılarla güzelleştirmeye çalışır.

“Açıkgöz ailesi Beyoğlu’nun ahşap bir kenar mahallesinin denize nazır semtinde oturuyordu. Bulundukları ev Şermin’in annesinden kalma bir meskendi. Hafif bel vermiş ve direklerle de yandan desteklenmiş bu eski evde aile zar zor geçinmekteydi.”³⁴

Yeni evli Sadık-Şehrika Gelvur çifti Büyükada’daki balayından sonra romanda adı belirtilmeyen bir Anadolu kasabasına doğru yola çıkarlar. Bu adı belirtilmeyen Anadolu kasabasında iki senesini geçiren Şehrika araba kullanmayı öğrendikten sonra dağ bayır demeden dolaşır. Anadolu’nun tasviri eserde ilk olarak aşağıdaki gibi verilir:

“Anadolu’da müteahhitlik elde eden Sadık Gelvur eşiyle “Haydarpaşa’dan kalkan trenle yaptıkları iki günlük yolculuğun sonucunda, zifiri karanlık bir gecede, ekseri evleri kerpiçten yapılmış, kasaba ile köy arası hissini veren bir noktaya vardılar.”³⁵

Buradaki yaşamlarına alıştıktan ve araba kullanmayı öğrendikten sonra Şehrika doğa gezintilerine çıkar. Bu gezintilerinden birinde bir ayı yavrusu bulur ve evinin önüne yaptırdığı küçük kulübede onu beslemeye başlar. Köyün çocuklarının ayıya duydukları ilgi sonucu Şehrika’da çocuklara ilgi duymaya başlar ve onlara okuma yazma öğretmek için bir açık hava dershanesi kurdurur. Yağışlı havalarda dersler evin içinde devam etmektedir. Kısaca Şehrika için bu Anadolu kasabası, buradaki evi İstanbul’daki sosyeteye katılmak için katlanması gereken bir mecburiyettir,

³⁴ Beler, 1943, *ae.*, 13.

³⁵ Beler, 1943, *ae.*, s. 35.

sıkılmamak adına da özel dersler, ayı ile meşgul olmak, araba gezintisi yapmak gibi işler icat etmektedir.

Orhan Canitez, Şehrika ile rahatça görüşmek, kimseye yakalanmamak adına Beyoğlu'nda, Haliç'e kuşbakışı bir manzarası olan üç odalı mini mini bir apartımında bir garsoniyer temin etmişti.³⁶ Şehrika için bu evin önemi -kendi evinde uyuyamadığı kadar- bu evde rahatça uyuyabilmesidir.

Romanda sosyal ve kültürel yaşamdan da bahsedilmektedir. Sosyete mensuplarının gittikleri bar ve pastanelerin yanı sıra arada uğrayıp kalanı, gideni gözlemledikleri otel lobileri, pastaneleri de vardır. Gazeteci Orhan Canitez'in de mesleği gereği uğradığı bazı mekânlar bulunmaktadır:

“Her gazetecinin devam ettiği bir yer vardır. Kimi Babıâli'de meserret kahvesinde bulunur. Kimi Beyoğlu'nda degustasiondan çıkmaz kimi de Tokatlıyan ve Perapalas gibi otellerde sürter. Gazetecimizin müdavim bulunduğu yer Beyoğlu'nun göbeğindeki Ak Otel'di.³⁷

Açık hava mekânı olarak Büyükkada, Suadiye plajları, Anadolu'nun kırları anlatılırken Sevda'nın Tati ile arkadaşlığına ilk başladığı vakitlerde Boğaziçi tepelerindeki manzaralar da dönemin gençlerini göstermesi adına dikkat çekicidir.

“Yeni dünyanın zihniyetini hakkıyla hazmedip kavrayamıyan bu Amerikan kolejinin zıpchıktı mezunları, Boğaz'a hâkim en güzel tepeleri sevişme yurdu haline koymuşlardı. Kendi fikirlerine uygun olmayan kimseleri, tıpkı çıplaklar cemiyetinde olduğu gibi katiyen içlerine almazlar, hatta bu hususi yurdların kapısı önünden bile geçirtmezlerdi. Bu gibi eğlencelerde taşkınlıklar o kadar aşırı o kadar aşırı olurdu ki, bilhassa bu hali yaşını başını almış ihtiyarlar görseydi <aman Allah'ım başımıza taş yağmadığına çok şükür> diye tövbe ve istiğfar edeceklerine şüphe yoktu.”³⁸

³⁶ Beler, 1943, **ae.**, s. 143.

³⁷ Beler, 1943, **ae.**, s. 144.

³⁸ Beler, 1943, **ae.**, s. 12.

Türedilik göstergesi olarak gidilen “New York Dünya Sergisi” seyahatinde gezip görülen yerlerin tasvirinden çok Gelvur ailesinin orada yiyip içmeleri mesele olarak anlatılmış olsa da kısaca nereleri gezdiklerine dair tafsilatı şu cümlede buluruz:

“New-York’un Manhattan, Brooklyn, Harlem, Broadway, 5th Avenue, 42nd Street, New Jersey ismindeki meşhur yerlerini, serginin pavyonlarını ve Türkiye’de pek tanınmış Niyagara şelalesini en ince teferrüatına kadar gezdikten sonra Avrupa’ya doğru harekete hazırlanıldı...”³⁹

Kısaca *Türedi Ailesi* romanında kapalı ve açık olmak üzere pek çok mekân kullanılmıştır. Bu mekânlardan kapalı olanlar karakterlerin sunumu açısından da önemli olduğu için ayrıntılı biçimde anlatılmıştır.

2. 3. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Türedi Ailesi romanının başlangıcında diğer eserlerinde olduğu gibi yazar Turan Aziz Beler; anlatıcı olarak kimliğini belli eder. Gerçek hayatta şahit olduğu bir olayı etüt ederek romanını yazar. Bu yönüyle Ahmet Mithat Efendi’nin “Müşahadat”ındaki gibi bir tutum sergiler. Şahit olduğu olayın takipçisi olur.

Romanın girişinde Stendhal’ın Kırmızı ve Siyah’ının başlangıcına benzer üslupta bir başlangıç söz konusudur. “Siz” hitabıyla sanki anlatılanları yaşayan okuyucuymuş gibi bir hitaptır bu ve ilk cümlesi “İstanbul şehrinin telefon rehberini bir karıştırarak olursanız “S” harfinde Sadık Gelvur ismine rastlarsınız. ... Merak ederek bu apartmanın önüne gidip durur ve onu *incelerseniz, göreceğiniz* şudur...”⁴⁰ ifadesi ile başlar. Bu ifadeyle yapılan girişin ardından üç yıldız simgesi ile yapılan bölüm ayrımıyla yeni bir anlatıcı karşımıza çıkar.

³⁹ Beler, 1943, *ae.*, s. 88.

⁴⁰ Beler, 1943, *ae.*, s. 7.

İlk bölümünden itibaren “o” anlatıcısı yani 3. tekil kişi gözlemci anlatıcısı tercih eden yazar *Türedi Ailesi* romanında *Sevda*’da yapmadığı bir değişiklik yapar ve bölümler arasında mevsim geçişlerini, farklı kahraman tanıtımlarını “yazar anlatıcı”yı öne çıkararak yapar. Bu, araya giriş olarak nitelendireceğimiz kısımlar okuyucunun eserden uzaklaşmasına neden olur.

“O” anlatıcısının, nesnel tutumu romanın sonuna kadar değişmemekte ancak arada sırada yazar yorum yapmaktan çekinmemektedir. Örneğin Şehrika’nın kürtajından sonra güzelliğinin bozulmasını anlatıcı, doğa kanunlarına karşı çıkanların cezalandırılması biçiminde yorumlar.

2. 4. Gecelerin Koynunda (Monşerler Sosyetesı)

Turan Aziz Beler, **Gecelerin Koynunda (Monşerler Sosyetesı)**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, Gün Basımevi, İstanbul, 1944, 147 sayfa.

2. 4. 1. Özet

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul’un kibar semtlerinden Beyoğlu ve Şişli’de oturan dönemin yüksek muhit mensuplarının evliliklerinin, birbirleri ile olan ilişkilerinin ve yaşam tarzlarının yanı sıra var olmak için mücadele veren mütevazı bir çiftin hikâyesinin anlatıldığı bir romandır. Romanın iki ana karakteri kız kardeş olan Nüveyre ve Sibel’dir.

Nüveyre Hanım, iki yıldır evli olduğu eşiyle ilk olarak Ankara tren istasyonunda sonra da ikisinde de kumar merakı olduğundan İstanbul’da bir briç partisinde karşılaşır ve burada yakınlaşırlar. Nüveyre Hanım, her gün alışverişi, dişçisi, terzi, kunduracısı, kuaförü olan asri bir kadın olduğu için sabahları eşiyle öğlen yemeği için sözleşir ve işe giden eşinin ardından kendini sokaklara atar. Evlerinde yemek

için buluşan çift akşamüstü için de planlar yaparak ayrılırlar. Nüveyre öğleden sonra kimi zaman alış verişe, terziye kimi zamansa kuaföre gittiği gibi çoğunlukla kumara gider.

Nüveyre'nin kendisi gibi yüksek muhitten olan arkadaşları Fevziye, Behice ve Melek onun yegâne oyun partnerleridir. Behice'ye karşı sık sık yenilen genç kadın, oyun masasına her seferinde onu yenmek üzere oturur, hatta bu oyun masalarına dördüncü olmak için apartman merdivenlerini koşarak çıkar. Oyun masalarından uzak kalmak İstanbul'daki dedikoduları en iyi bilen kişilerden de uzak kalmak anlamına gelir. Dedikodu sadece oyun masalarının değil akşamüstleri buluşulan pastanelerin, nikâh merasimlerinin hatta cenazelerin dahi vazgeçilmez unsurudur.

Sibel ablası Nüveyre'nin aksine sakin bir genç kızdır. Lise son sınıf öğrencisidir. Annesi ile küçük iki katlı köşklerinde yaşarlar. Bir gece annesinin apandisit rahatsızlığı geçirmesi üzerine apar topar sokağa araba bulmaya çıkan genç kız o gece çalışmayan Hikmet ile karşılaşır. Hikmet genç kızın annesini hastaneye götürür böylece aralarında bir dostluk başlar. Bu dostluğun ilerlemesinden bir süre sonra Sibel genç adamın izini kaybeder, onun hasta olduğunu ve öldüğünü düşünmeye başlar. Bunun sonucunda ise genç adamdan ümidini kesmiş bir biçimde bir başkası ile evlenir. Evlendiği kişinin adı Kadir Kuruyemiş'tir. Kadir gösteriş budalası kızlardan hoşlanmaz ve Sibel'in sadeliğinden çok hoşlanır. Yine de Sibel'e pahalı giysiler almaktan geri kalmaz. Tren ile Kadir'in kuruyemişliklerini görmeye Anadolu'ya giden çift trende biletleri kontrol eden kondüktör Hikmet'le karşılaşır. İki de neye uğradıklarını şaşırırlar. Sibel genç adamın sağ salim olmasına rağmen kendisini hiçbir zaman yoklamaya gelmemesine aşırı hiddetlenir. Bu karşılaşmadan iki gün sonra Hikmet'ten bir mektup alır. Mektuba göre Hikmet'in ailesi bir süre önce işlerini yürütmesi için vekalet verdikleri ahabları tarafından dolandırılır, bunun üzerine Hikmet'in babası felç geçirir annesi ise eşinin bu halini görünce aklını kaybeder. Annesini hastaneye kaldıran Hikmet ise dönüş yolunda kaza yapar, iki ay bilinçsiz bir biçimde yatar. Kendine gelince Sibel'in evlenmiş olduğunu öğrenir, ne yapacağını bilemez halde memur arayan yataklı vagonlar şirketine başvurur, şehir şehir gezerek acısını unutmaya çalışır. Sibel mektubu okuduktan sonra hemen

babasının eski bir dostu olan avukat V....'yi görmeye gider. Üç dört aylık evli kadına avukat kavga çıkarmasını ve annesinin evine gitmesini söyler. Bir süre sonra bu senaryoda başarılı olurlar ve Hikmet'le önce nişan ardından tren vagonlarının arasında nikah merasimi yaparlar. Birlikte mutlu günler geçirmeye başlayan çiftin Koç adını verdikleri bir de oğulları olur ancak bu çocuk Hikmet'in ailesini dolandıran adamın arabası altında ezilerek ölür. Aradan geçen vakit acılarını hala dindirememiştir, bir gece bir kompartımandan gelen işaret üzerine giden Hikmet doktor çağırması için yalvaran o adamla karşılaşır. Hikmet doktor için yalvaran adamdan alacaklarını alır ve doktor çağırır ancak menhus adam ölür.

Aradan geçen sürede babasının dolandırılan parasını geri alan Hikmet bir iş kurar, Bağdat Caddesi'nden bir ev alır ve iyileşen Sibel de yeniden hamile kalır. Onlar için artık yaşam yoluna girer ancak Sibel'in ablası Nüveyre bir doktorla basılarak boşanır, doktorun kendisinden sıkılması üzerine bir süre daha yalpalar sonunda kötü yola düşer, dedikodu malzemelerinden birisi olur.

2. 4. 2. Kişiler Kadrosu

Romanın kahramanlarından Nüveyre Hanım İkinci Dünya Savaşı sırasında zengin olmuş iş adamlarından Ahmet Bali'nin karısıdır. Kocasını ile Beyoğlu'nda oturan Nüveyre Hanım “her gün alışverişi, dişçisi, terzisi, kunduracısı, kuaförü olan asrı” bir kadındır. Romanda Beyoğlu'nda oturdukları söylenmekle beraber, evlerinin hangi sokakta olduğu belirtilmez. Ev hakkında da ayrıntılı bir tasvir yoktur. Günlerini çoğunlukla alışverişte geçiren Nüveyre Hanım, ikinci çayını Beyoğlu'nun ünlü kahvelerinden Lebon'da içmektedir. Nüveyre Hanım her gün saat altıda, günün her saatinde tıklım tıklım olan bu kahveye devam eder.⁴¹ Kumara olan düşkünlüğü onu ailesinden uzaklaştırır. Evlendikten sonra kız kardeşi ve annesi ile olan tüm bağlarını koparır, rahatça gezmek tozmak, karışanı görüşeni olmaması adına yapılan bir davranıştır bu. Kitabın başlarında eşini aldatmaya sıcak bakmayan Nüveyre eserin

⁴¹ Turan Aziz Beler, **Gecelerin Koynunda (Monşerler Sosyetes)**, İstanbul, İstanbul Maarif Kitaphanesi, Gün Basımevi, 1944, s. 79.

sonunda ise bir doktorla basıldığı için boşanır sonunda da, maruf kötü kadınlardan biriyle gezerken görülür.

Nüveyre Hanım'ın kocası Ahmet Bali, romanda silik bir karakter olarak karşımıza çıkar. Turan Aziz Beler'in romanlarında eşler çoklukla geri planda kalırlar. Bir iş adamı olan Ahmet Bali, İkinci Dünya Savaşı sırasında stok ettiği malları halka yüksek fiyatlarla satarak zengin olmuştur.

Romanın asli kahramanları Sibel ve Hikmet'tir. Yazar bir mukayese yapmamız için Sibel'in sosyeteye girmiş ablasının yaşamı ile Sibel'inkini verir. Sosyete de sadece gösteriş ve dedikodu üzerine kurulan güvensiz yaşamlar yıkılırken çok çileler çeken Hikmet ile Sibel varlıklı bir aile olurlar ama birbirlerine sıkı sıkıya bağılıdırlar.

Sibel lise son sınıfa geçmiş, güzel bir kızdır. Gösteriş budalası Ahmet adında bir gençle nişan bozan genç kızın tek varlığı annesidir. Hikmet ile tesadüf eseri tanışır ama o dakikadan itibaren iki genç de birbirlerinden ayrılmak istemez. Sibel'in isminin anlamı "meçhul afet"tir. Fransızcadan gelen bu sözcüğü Hikmet Savar da pek beğenir.⁴²

Sibel Hikmet'ten aylarca haber alamayınca umutsuzlukla evlenir. Evliliğinin ilk aylarında Hikmet'i trende görünce tüm hisleri açığa çıkar ve genç adamın kendisine olan biteni anlattığı mektup sonucu kocası Kadir Kuruyemiş'ten boşanarak Hikmet'le evlenir. Çocuğunu gözlerinin önünde olan bir trafik kazası sonucu kaybeden genç kadın bir süre akli dengesini yitirse de Hikmet'in desteğı ile iyileşir ve yeniden hamile kalır.

Eserde Sibel ideal bir genç kız tipi olarak çizilir. Gerektiğı zaman cesaretli ve mert olması, kocasını aldatmamak adına hemen boşanmak istemesi, annesinin yanında kalması ona bakması, giyime kuşama, gösterişe hiç merakının olmaması gibi hususlarla genç kadının karakteri idealize edilmiştir.

⁴² Beler, 1944, **age.**, s. 60.

Hikmet Savar eserde ana kahramanlardan biri olsa da içtimai açılardan çok da ayrıntılı anlatılmamıştır. Eserin başında arkadaşları ile eğlenmeye giden genç bu eğlenceden sıkılır ve tesadüf eseri Sibel’le karşılaşır. Genç kadına yardım ettikten sonra onu takibe alan Hikmet başına gelen felaket ve geçirdiği kaza sonrası trende kondüktör olarak çalışmaya başlar. Tesadüflerin sıkça yer verildiği romanda Sevdâ ile karşılaşmaları, evlenmeleri ardından çocuklarının ölümü Hikmet’i derinden etkiler. Yine tesadüf sonucu başına gelen her kötülüğün müsebbibinden maddi zararını alır ve bu adam kalp rahatsızlığı nedeniyle ölür. Geri aldığı parası ile iş kuran Hikmet eşiyle rahatça yaşayacakları Bağdat Caddesi’nden bir ev alır ve bir bebekleri olmasını heyecanla beklemeye başlarlar.⁴³

Gecelerin Koynunda romanı iki kulvarda yol alan bir eser olmakla birlikte ana karakterleri kadın olan ve birbirine hiç benzemeyen iki kardeşin anlatılması ilgi çekicidir. İlgi çekici olan bir diğer husus ise bu iki kardeşin eserde hiç karşı karşıya getirilmemiş olmasıdır. Yazarın diğer romanlarında olduğu gibi karakterlerin iç dünyalarına inilmez, kahramanlar çok boyutlu birer kişilik olarak sunulmaz.

2. 4. 3. Zaman

Eserin vak’a zamanı İkinci Dünya Savaşı’nın sürmekte olduğu yıllar ile devamında özetleme tekniği ile verilen birkaç yıldır. Vak’alar kronolojik olarak anlatılır, yeri geldiğinde geçmişe dönük genişletmeler yapılır.

Romanda tarihsel zamana sıklıkla rastlanır. Savaşta olunmasa dahi pek çok sıkıntı çeken ülkede ekmek karne ile dağıtılmakta zengin muhit bu işi kapıcılarına

⁴³ Beler, 1944, **age.**, s. 142.

yaptırmaktadır.⁴⁴ Bir de özel araçların yasaklanması hususu vardır ki bu karar sosyeteı derinden etkiler.

Kozmik zaman olarak “gece” yazarın özellikle üzerinde durduğu bir kavramdır. Sosyetenin aydınlık suretli kadınlarının gecelerin koynunda kimlerle ne yaptığı yazarın eleştirilerine maruz kalan bir konudur.

2. 4. 4. Mekân

Eserde kapalı ve açık mekân kullanılmış olsa da romancının diğer yapıtlarında olduğu gibi burada da sadece birer arka plan olma görevindedirler. Ayrıntılı tasvirlerle yalnızca Nüveyre Hanım’ın ve Sibel’in annesi ile oturduğu evde rastlarız.

Mekânın simgesel değeri kullanılmamakla birlikte kahramanlardan Sibel ve Hikmet Savar için bir simge haline gelen vagonlar çiftin nikâh merasimlerine de mekân olur.

2. 4. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Turan Aziz Beler bu eserinde 3. tekil kişi gözlemci anlatıcıyı kullanır. Eserine nesnel bakış açısına sahip nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı ile başlar. Eser boyunca kendisini gizlemeyi başarır.

Gecelerin Koynunda romanında yazar diğer eserlerindeki gibi araya girmez, bunu yapmaktan ekseriyetle kaçınır. Yalnız romanın bir yerinde, romancı arka

⁴⁴ Beler, 1944, **age.**, s. 20.

plandaki kişilere kendi aralarında Turan Aziz Beler'in eserlerinin yaptığı tesirleri konuşturur ve Nüveyre de buna kulak misafiri olur.⁴⁵

2. 5. Kibar Hırsız

Turan Aziz Beler, **Kibar Hırsız**, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul, 1945, 151 sayfa.

2. 5. 1. Özet

Küçükken yaramazlık yaptığında hırsızlara verilmekle tehdit edilen Muzaffer Aydın adındaki çocuğun nasıl “Kibar Hırsız”a dönüştüğü kahramanın kendi ağzından anlatılır.

Varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Muzaffer'in anne ve babası o daha çok küçük yaşta ayrılırlar. Boşanma sonrası varlıklı olan babasının sorumluluğunda kalan ve annesi sürekli olarak kötölenen, korkunç biri olarak anlatılan Muzaffer babasının sevgisinden de yoksun büyümüştür.

Küçük yaşlardan itibaren yüksek ücretli bakıcıların gözetiminde ve onların vicdanen verdikleri sevgi ile yetişen Muzaffer'e babası hiçbir sevgi gösterisinde bulunmamış, okul çağına geldiğinde ise onu yatılı okula yollamıştır.

Yatılı okulda varlık içinde yokluk çeken, babası tarafından harçlık asla gönderilmeyen Muzaffer arkadaşları sayesinde geçinir. Eğitim hayatında ise başarı gösteremeyen bir çocuktur. Bu sebeple babası tarafından aşağılanan küçük çocuk tatil zamanları eve döndüğünde hizmetlilerle aynı katta oturur, yemek yer, bulaşık yıkar ve çocuğun salonlara girmesine izin verilmez.

⁴⁵ Beler, 1944, **age.**, s. 41.

Muzaffer'in babası pek çok hanımla arkadaşlık eden ve onlara pahalı hediyeler almaktan çekinmeyen bir adamdır. Bir gün babası tarafından çağırılan genç Muzaffer'e bir adres verilir. Bu adresten alacağı paketi eve getirmesi gerekmektedir. Söylenen yere gidince eline bir elbise paketi ve yirmi beş kuruşluk bahşiş tutuşturulur. Ömründe bu kadar parayı cebinde görmeyen genç çocuk mutluluk içinde evinin yolunu tutmuşken sinemanın önünde oyalanır ve hoşuna giden bir filme girer. Filmin ardından eve döndüğünde kendisini kapıda karşılayan hizmetçilerin kendisini uyarmasına fırsat kalmadan babası genç Muzaffer'i sille tokat dövmeye başlar.

Genç adamın hiçbir işe yaramadığı konusunda hakaretler savuran baba onu kilerde bir odaya kilitler. Su ve kuru ekmek dışında bir şey verilmeyen çocuğa hizmetçilerin acıyarak çorba verdiğini öğrenen baba şehir dışına çıkarken suyu ve ekmeği çocuğun yanına bırakıp anahtarı yanında götürecektir kadar canidir.

Cezalı olarak geçirdiği böyle günlerin sonunda tekrar yatılı okula dönen Muzaffer bahar aylarında tatil için evine döner. Babası yeni bir kotra aldığı için deniz kenarına yardıma gitmesi istenir. Kotranın kantağında çıkan bir kıvılcım sonucu ilk günkü sefer yangınla son bulur. Babası tarafından bu olayın sebebi olarak gösterilen Muzaffer'e babası uğursuz der. Yangında yaralanan Muzaffer kaçmaya ve babasını reddetmeye karar verir. Önce saatini satar. Trene atlayıp Ankara'ya gider. Ankara'da hamallık yaparak geçinmeye başlar ancak çok geçmeden babası tarafından bulunur, kaçmaya devam eder.

Geçici pek çok işte çalıştıktan sonra iyi bir müessesede kâtiplik işi bulan Muzaffer'i babası telefonla arar ve Muzaffer babasının ölmüş olduğunu yanlış kişiyi aradığını belirtir. Bu olayın üzerinden çok geçmeden gazetede babasının ölüm ilanını gören genç Muzaffer cenaze törenine katılır. Cenazeden sonra kendisine de mirastan bir pay bırakıldığını öğrenir. Yakın bir akrabasının küçük kızına, çocuk büyüyünce verilmek üzere bu parayı devreder. Bu büyük bağıştan kimse haberdar olmaz böylece hırsızlık sonucu kazandığı paralar onun mirastan kalan serveti olduğu düşünülür.

Paraya sıkıştığı bir gün Ankara’da çalışan bir arkadaşına verdiği borç parayı geri isteyen Muzaffer arkadaşının kendisini evine davet etmesi sonucu hasta olduğu halde bu eve gider. Daha önce geldiği evin kapısı açılmayınca sinirle kapıyı tekmeleyen Muzaffer kapının açıldığını görür ve içeri girer. Arkadaşına kızmış olduğundan evde bulduğu bir bavula değerli eşyaları koyar. Çaldığı eşyaları satarak bir süre gizlenir. Gazetelerde çıkan haber sonucunda girmiş olduğu evin arkadaşına ait olmadığını öğrenir ancak bu durumdan herhangi bir vicdan azabı da duymaz.

Yaptığı hırsızlık sonucu vicdan azabı çekmediğini gören genç adam yaz aylarını geçirmek için İstanbul’a giden pek çok Ankaralının evini soyar. Elde ettiği ufak çaplı servetle İstanbul’a döner ve babasının aile dostları ile mirasyedi sıfatı ile yakın ilişkilere girerek bu ailelerin de evlerini soyar. Kendisinden şüphelenilmesi sonucu tutuklanır. Karakoldan kaçarak trenle Adapazarı’na gider. Bundan sonraki amacı trenle Mardin’e oradan da Suriye’ye gitmektir. Bu amacı uğruna ufak tefek oyunlara başvurur ve sonunda Hacı Abdul Gazarra adıyla sınırı geçmeyi başarır. Arapça bilmediği için bir süre sıkıntı yaşar ancak tanışmış olduğu Zeliha adında bir sınır polisi hanımla yakınlaşması sonucu önce Tiripoli sonra Beyrut’a kadar gider.

Zeliha ile yaşadıklarının ciddileşmesi ve hırsız olarak Türkiye’de aranıyor olması genç adamın bu ilişkiden kaçma isteğini körükler. Beyrut’ta tanıştığı Türkçe bilen Halim adındaki gençle özel araba işletmeye başlayan Muzaffer Aydın burada da Gönül adında bir Türk kızı ile gönül ilişkisi yaşar. Şam’a gitmeye karar verince onunla olan ilişkisini de bitirir. Şam trenine pasaportu olmadığı için kaçak binen Muzaffer Aydın burada yakalanır ve Türkiye’ye iade edilir. Türkiye’ye dönüş yolunda tekrar firar eden ve İstanbul’un kibar semtlerini yeniden soymaya başlayan kibar hırsız çalmış olduğu beş karatlık bir pırlanta yüzüğün tanınmasından dolayı bir kez daha yakalanır. Elleri kelepçeli bir halde vapura bindirilen Muzaffer Aydın ilk defa olarak kendisini tanıyan bir genç kızın gözyaşlarından utanır ve yaptıklarından pişmanlık duyar.

2. 5. 2. Kişiler Kadrosu

Romanın ana kahramanı ya da başkişisi Turan Aziz Beler'in hapiste tanıştığı Muzaffer Aydın'dır. Muzaffer Aydın'ın iddiasına göre o tarihlerde hemen hemen tüm akrabaları hayatta olduğu için onlarla ilgili herhangi bir tafsilat vermez. Bu sebeple romanda gerek ana karakter gerekse çevresi hakkında sınırlı bilgilere ulaşırız.

Kibar Hırsız'ın anlatıcı kişisi Muzaffer Aydın'ın kendisi olduğu için kahraman kendi dış görünüşü ile ilgili bilgi vermez. Ancak kılık değiştirdiği zaman nasıl olduğunu, ne gibi malzemeler kullandığını anlatır.

Eserin kişiler kadrosu kalabalık değildir. Muzaffer Aydın dışında onun hayatına giren kadınlar ve bir de birlikte iş yaptığı Halim adında bir genç adam anlatılır. Kibar hırsızın hayatına giren kadınların da romandaki olayların akışına büyük bir etkisi olmaz. Sadece Muzaffer Aydın'ın hayatından geçmiş, onunla vakit geçirmiş kadınlar olarak yansıtılmışlardır. Öyle ki bu kadınların bazılarının isimleri dahi verilmez dış görünümlerinde ilgiyi çeken bir sıfatla anılırlar.

Beyrutlu sınır polisi Zeliha, Mısır'da ticaret yapan babasını bekleyen Türk kızı Gönül, İstanbul sosyetesinden “güzel parmaklı” ve plajda tanışmış olduğu genç kız; nam-ı diğer “inci dişli” Muzaffer Aydın'ın hayatına giren kadınlardır. Bu kadınlar yukarıda da söz ettiğimiz gibi romandaki vak'aların gidişatına etki etmezler, yani yardımcı kişilerdir.

Muzaffer Aydın'ın hayatına giren ilk kadın trende tanışmış olduğu Zeliha adlı babası Türkiyeli annesi Beyrutlu olan genç bir sınır polisidir. Muzaffer Aydın'ın hırsız olduğunu anlamış olmasına rağmen ona trende müdahale etmemiş hatta evine almıştır. Zeliha siyah saçlı, bembeyaz bir tene sahip çok güzel bir kadındır. Romanda Zeliha şöyle tarif edilir:

“Zeliha beyaz, üstü baklava şeklinde kapitone bir sabahlık giymişti. Siyah saçlarını omuzlarına dökmüş sabahlığın az açık yerinde dantelli gecelik görünüyordu. Sabahlığın burmalı ve uçları püsküllü kemeri karşımdaki kızın dar belini belirtiyordu. Ayaklarında tüylü arkası açık terlikler vardı.

İlk gördüğüm çarşafı kadın nerede. Şimdiki asri hayatın mondeni nerede...”⁴⁶

Bu dışarıda kara çarşafı dolaşıp polislik yapan genç kadın ev hayatında modern, rahat tavırlı bir kadına dönüşüyordu.

Zeliha; Muzaffer’le temiz bir sayfa açıp, evlenme hayalleri kurar ancak kibar hırsız genç kadına, mesleğine zarar vermemek düşüncesi ile ilk aşkını geride bırakarak kaçak olarak Beyrut’a geçer.

Beyrut’ta tanıştığı ilk kişi Türk kahvesi işleten Halim adlı gençtir. Halim pek çok Beyrutlu gibi Türkçe konuşur. Kısa sürede Muzafferle çok yakın iki dost olurlar. Romanda Halim dürüstlüğü ve yardımseverliği ile Muzaffer’in takdirini toplar. İkisi birlikte bir ticari taksi tutarlar ve buradan kazandıkları ile idare ederler.

Muzaffer Aydın’ın Beyrut’ta alın teri ile yaptığı iş fellah oğlanlığı yapmaktı. “...Maşlah ve agelli, ayağımda kırmızı yemeniler, pantolon yerine belinden aşağı sarkan düz beyaz bir entari, omzumda da uzun eski bir caket.” giyerek tren garlarında Halim ile beraber taksicilik yapıyorlardı.

Sarı saçlı, mavi gözlü, pembe beyaz yanaklı güzel kızı yani Gönül’ü Haydarpaşa’dan gelen Beyrut treninde görmüş ve kılık değiştirerek bir gazeteci kisvesi ile onunla da uzun süre gönül eğlendirmişti.

Zeliha ve Gönül’den sonra İstanbul’a dönmek zorunda kalan Kibar hırsız sosyete tarafından tanınan, her yerde karşılaşılan –bu yüzden ismini vermemektedir– ünlü güzel parmaklı ile ilişki yaşarken bir yandan da inci dişli ile görüşmektedir. Bu kadınlar ile ilgili başka tafsilat verilmemiştir.

⁴⁶ Beler, Kibar Hırsız, 1945, s. 52.

2. 5. 3. Zaman

Romandaki vak'aların anlatılma zamanı ile vuk'u bulma zamanları arasında bir ya da iki sene bulunmaktadır. Bu yorumu romanın 1945 yılında yayımlanmış olmasına ve anlatıcı yani başkahraman Muzaffer Aydın'ın İkinci Dünya Savaşı çıktığında hırsızlığa henüz başlamış olacağını tespit etmiş bulunuyoruz.

Romanda kozmik zaman gündüz ve gece biçiminde kullanılır. Mevsimlerden hemen hiç bahsedilmemiştir. Olaylar kronolojik olarak aktarılmakta yeri geldiğinde özetlemeye yahut genişletmeye başvurulmaktadır.

2. 5. 4. Mekân

Kibar Hırsız; İstanbul, Ankara, Adana, Sakarya, Mardin, Şam, Beyrut, Tiripoli gibi çok geniş coğrafyadaki şehirlerde vuk'u bulur. Ancak bu şehirler hakkında tafsilat verilmez. Yalnızca şehirlerin sıcak ya da soğuk olduğu, lüks otellerinin nasıl hizmetler sunduğu gibi detaylar verilir.

Açık mekânlarda olduğu gibi kapalı mekânlarda da anlatım sınırlı kalır. Yalnızca Zeliha'nın evi ile ilgili ayrıntılar okuyucu ile paylaşılır:

“...Taşlığın etrafında bulunan odaları teker teker açtım. Işıkları yaktım. Ağır takımlı bir salon bütün nazarı dikkatimi çekti. Duvarlarda büyük çerçeveli eski resimler birbirini kovalıyordu. Her yaşta kadınlar, erkekler bu şecere galerisinde yer almışlardı. Kalabalık duvarda Türk üniformasıyla bir adam merakımı çekti. Harbi Umumi kıyafeti ile bulunan bu subaya dalmışken birden arkamda:

-Babamdır!

Kelimesi ile sıçradım...”⁴⁷

Tarif edilen bu salonda kanepeler, Çin lambaları, yumuşak tüylü halılar bulunmaktadır. Kısaca modern bir şark evi tarif edilmektedir.

⁴⁷ Beler, Kibar Hırsız, 1945, s. 55.

2. 5. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Kibar Hırsız romanının kapağında “Muzaffer Aydın’ın ağzından alıp yazan” ibaresi yer almaktadır. Ayrıca kitabın tanıtımlarında da reel roman, gerçek bir yaşam öyküsü gibi ifadelerle yaşanmış bir olayın, gerçek bir kişinin ağzından aktarıldığı bilgisi verilmektedir. Yaptığımız araştırma sonucu Muzaffer Aydın adında milyonlar çalan bir hırsızın bilgisine ulaşamamış olsa da takma isim kullanılmış olabileceği akla gelmektedir.

Anlatıcı kahramanın kendisidir. “Ben” hitabı ile başından geçen olayların tamamını anlatır. Turan Aziz Beler’in diğer romanlarına göre gözlemci ve olaylara müdahale etmeyen bir bakış açısına sahiptir.

Birinci tekil kişi anlatıcının romanın gidişatına tek müdahalesi pişmanlığını bildirdiği vakitlerde olmaktadır. Romanın başlangıcı ve sonunda bu durum yoğunlaşmıştır:

“... Bazan ayna karşısına geçiyor, uzun uzun kendime bakıyorum. Çok defa şehadet parmağımla endam aynasında karşıma çıkan ikinci beni kendi kendime gösteriyorum:

- Bak kibar hırsız! Kibar hırsız işte şu kaşındaki sen!.. Olmaz olsaydın!..

Evet bir hırsızım: Milyon hırsız!

Fakat sanmayın ki bu paranın hayrını gördüm. Haram paranın tek bir kuruşunun bile bana uğuru olmadı...”⁴⁸

Yukarıdaki gibi örnekler romanın sonunda da mevcut olmakla birlikte vak’aların anlatımında böyle yargılardan kaçınıldığı görülmektedir.

⁴⁸ Beler, a.e., 1945, s. 3.

2. 6. Beyoğlu Piliçleri

Turan Aziz Beler, **Beyoğlu Piliçleri**, Akay Kitabevi, Ankara-İstanbul, 1946, 293 sayfa.

2. 6. 1. Özet

Beyoğlu Piliçleri, Turan Aziz Beler'in en dramatik ve kişiler kadrosu en kalabalık romanlarından birisidir. İstanbul'a iş için gelen dört Anadolu gencinin bu şehirde başlarından geçen ve tamamen cahilliğin sebep olduğu trajik olayların anlatıldığı romanda bazılarıyla bu Anadolu gençlerinin de yolunun kesiştiği beş düşkün kadının yaşamları, onların çektikleri çileler ve uğradıkları felaketler ayrıntılı bir biçimde kaleme alınmıştır.

Ahmet, Mehmet, Ali ve Hasan köylerinde çiftçilik yapan, evli ve çocuklu aile babalarıdır. Hepsi de iş için İstanbul'a gitmektedirler. Seyahat ettikleri ikinci mevki kompartımanında hemen ahabap olurlar. Kendi aralarında ettikleri sohbet sonucu Ahmet daha önce de İstanbul'a gelmiş olduğunu, buradaki kadınların unutulmaz olduğunu söyler. Bu sözü duyan diğer üç adam köylerinden İstanbul'a daha önce gitmiş tanıdıklarından da benzeri sözler işitmişlerdir. İstanbul'a vardıklarında vapurla karşıya geçerler, Ahmet'in önderliğinde Sirkeci'deki Toros Palas adlı otele yerleşirler.

İstanbul'a vardıkları gün, Ahmet yanına Mehmet'i de alarak İstiklal Caddesi'nin yan sokaklarında bulunan meraklılarınca mahut bir evin kapısını çalar. Bu evin işletmecisi Melek adında menfur bir kadındır. Kendisini namuslu bir tüccar olarak görür, evinde uygunsuz bir hale asla müsaade etmez, nadide çiçeklerini evde yalnızca teşhir eder, beğenilenleri ise harice ertesi gün öğlen 12'ye kadar kiralar. Ahmet ile Mehmet bu eve adımlarını atar ve hoşlandıkları kadınlarla çıkarlar.

Ali ve Hasan birkaç ay Galata, Kemeraltı gibi İstanbul'un meşhur yerlerini gezerler. Bir akşam tavla oynarlarken, oyunu kaybedenin alafranga kadınlarla Beyoğlu'nda geçirilecek felekten bir gecenin parasını ödemesi üzerine iddiaya tutuşurlar. Oyunun sonunda Ali kaybeder. Ali, Hasan'ı daha önce methini duyduğu bir yere götürmeye karar verir. Önce Galatasaray'da bir meyhanede içki içer sonra da buranın yan sokaklarından birine saparak aradıkları yeri bulmaya çalışırlar. Bu arada bir evin kapısı açılır ve evden çıkan kadınlar apar topar ikisini eve alırlar. Hasan burada takma adı Lila olan Leyla ile tanışır. Geçirdikleri gecenin ardından Leyla ona dostu olmasını, ona bakacağını karşılığında ise sadece yalnızlığını paylaşmasını istediğini söyler. Hasan bir süre düşündükten sonra bu teklifi kabul eder. Leyla ile Beyoğlu'nun arka sokaklarında Leyla'nın kiraladığı bir evde yaşamaya başlar. Bir süre sonra bu yaşantıya alışan Hasan işini, gücünü, memleketini unuttur, içkiye, kumara alışır.

Leyla kötü yola düşmeden önce kocasından çok eziyet gören bu yüzden çocuğunu bırakarak kaçmak zorunda kalan bir kadındır. Kızı Nihal onun Ankara'da yaşadığını sanmaktadır ve o da babasından eziyet çektiği için annesinin yanına taşınmak ister. Leyla, Hasan'la birlikte kendilerince düzenli bir yaşam kurduktan sonra başka çaresi kalmadığı için kızı Nihal'i yanına alır. Hasan'ın Nihal'in gençliğine, saflığına tutulmaya başladığını anlayan kadın zührevi bir hastalığa yakalandığı için hastaneye yatar. Üvey baba yerine koyduğu Hasan'la baş başa kalan ve bir süre sonra ona karşı koyamayan Nihal büyük bir vicdan azabı ve üzüntüyle annesinin iyileşmesini bekler, onu sık sık görmeye gider. Leyla ise hastaneye ziyarete gelen kızının davranışlarından olan biteni anlamıştır. Hastalığı iyiye gitmek yerine daha da kötüleşir. Hasan'a karşı büyük bir nefret duyan deneyimli kadın kızına eşiğinde durduğu yolun kendisine benzemesine yol açacak bir yol olduğunu söyler, kendisi gibi olmamasını vasiyet ederek son nefesini verir.

Hasan, kendisine Leyla baktığı için tembelliğe alışmıştır. Parasız kalır ve bu yüzden Toros Palas'ta bulunan arkadaşlarından birinden para bulacağı umuduyla buraya gider. Otelde Mehmet'i bulur ve ondan borç para alır. Mehmet sık sık

Hasan’la Nihal’in evine girip çıkmaya başlar, bir içki sofrasında genç kıza sarkıntılık etmesi sonucu Hasan tarafından vurularak öldürölür. Hasan kaçır ancak yakalanarak hapse atılır.

Nihal vurulma olayının ardından her şeyden habersiz olarak Mehmet’in kaldırıldığı hastaneye koşar. Eğer Mehmet ölmemişse Hasan hapisten çıkacak ve genç kız da her şeye rağmen onun koruması altında kötü yola düşmekten kurtulacaktır. Hastanede, birkaç ay önce annesinin ölümü sonrasında tanıştığı Doktor Yakup’la karşılaşır ve başına gelen yeni felaketi anlatır. Doktor Yakup genç kıza acıyarak onu güvendiğı bir kadının evine yollar ve bir arkadaşının laboratuvarında iş bulmasına yardımcı olur. Aradan bir süre geçtikten sonra genç kıza karşı bazı duygular beslemeye başlar. Uygun bir dille ondan kendisi ile evlenmesini ister ve önce nişanlanır sonra evlenirler. Böylece Nihal annesinin vasiyetini yerine getirmiş olur.

2. 6. 2. Kişiler Kadrosu

Ali Şükrü Çoruk, **Cumhuriyet Devri Türk Romanında Beyoğlu** adlı kitabında *Beyoğlu Piliçleri*’nde ortak bir isimle adlandırılan “Hacıağalar”ı ele alır. Kitapta aynı isim altında bir başlık açarak dönemin bu “Hacıağalar” sorununa dikkat çeker. Biz de aynı konuya dördüncü bölümde değinmeyi uygun bulduk.

Romanda genel olarak 1940’lardan sonra İstanbul’a mal almaya gelen Anadolu’lu tacirlerin Beyoğlu maceraları anlatılır. Çoğu ilk defa İstanbul’a gelen ve adına Hacıağa denilen bu kişiler, arkadaşlarından mehdini işittikleri Beyoğlu’na uğramadan memleketlerine dönmezler. Beyoğlu’nda bulunan randevuhaneler ve eğlence yerleri için bir kazanç kapısı olan bu kişiler, büyük paralar karşılığında eğlenirler. Çoğu bütün parasını kendilerinin “Piliç” adı verdikleri düşmüş kadınlar uğruna, zevk sefa âlemlerinde bitirir ve beş parasız memleketlerine, ailelerinin

yanına dönerler. Turan Aziz Beler *Beyoğlu Piliçleri* romanında “Hacıağalar” örneğini dört erkek kahraman nezdinde somutlaştırır.

Beyoğlu’ndaki fuhuş ticaretinin canlı kalmasında büyük tesiri olan bu kişilerin dış görünüşlerine bakıldığında hiçbir varlık umulmaz. Hatta Haydarpaşa’dan vapur bileti aldıklarında kendilerinin belirtmemesine rağmen ikinci mevki bilet verilen dört adam birinci mevkiye yerleşirler ve bu duruma çok bozularak biletlerinin farkını öderler.

Anadolu’dan İstanbul’a iş amacıyla gelip bu amacı para yemeye çeviren, kulaktan kulağa duydukları âlemleri bizzat yaşamak isteyen, hatta İstanbul’da kalmayı göze alan **Hacıağalar** kendileriyle birlikte geride bıraktıkları ailelerinin de felaketi olurlar.

“Her türlü vurguncular bu taşradan gelenlere türlü türlü tuzaklar kurdular. Ağaların İstanbul’a para yemeye gelişi, kadın ticaretiyle meşgul olanları şiddetli bir hırs ile düşündürüyordu. Kadına ve kıza istek arttıkça kadın ayartan avcılar da patronlara sermaye bulmak işine alabildiğine hız veriyorlardı.

İşten el çekmiş kartaloz kadın müteahhitleri paçaları sıvayarak yeni baştan kadrolarını diriltiyorlardı. Para karşısında ahlak akideleri eriyip dururken gece hayatlarındaki şehvet alevleri de parlıyor cehalet yüzünden sürü sürü masum kızcağızlar ve kadınlar birbiri arkasından felaket çöplüğüne düşüyorlardı.”⁴⁹

Beyoğlu Piliçleri romanının kişiler kadrosu kalabalık olmakla birlikte, yaşamlarından kesitler sunulan karakterler aynı kaderi paylaşan ve birbirleri ile bir şekilde ortak noktaları bulunan belli başlı kadın ve erkeklerdir. Bu kadınlar Nermin, Leyla, Nihal, Zerren, Feride ve Jülide, erkekler ise Anadolu’dan gelen Hasan, Mehmet, Ali ve Ahmet’tir.

⁴⁹ Turan Aziz Beler, **Beyoğlu Piliçleri**, Akay Kitabevi, Ankara-İstanbul, 1946, s. 33.

Ali; Ömer Çizer adındaki bir dolandırıcıyla birkaç yasadışı iş çevirir, gece âlemlerinden belsoğukluğu kaparak memleketine döner, ancak polisler peşindedir. Ahmet ise tüm parasını harcattığı Aysel adındaki kadını bıçaklayarak öldürür ve hapse düşer. Hasan ise Mehmet’i Nihal’e saldırdığı için vurur, o da hapse düşer. Böylece Anadolu’dan İstanbul’a, Beyoğlu piliçlerinin koynuna atılan bu dört adam da yaptıklarının bedelini öderler.

Romanın kişiler kadrosuna bakacak olursak fiziksel ve ruhsal açıdan derinlemesine anlatılan herhangi bir karaktere rastlamayız. Yazar “Hacıağalar” adı altında birkaç kahraman yaratmıştır. Bu kahramanlara sosyal açıdan bakacak olursak bazı tipolojik özellikler görebiliriz. Örneğin paralarıyla hava atmaları, “erkek adam” söyleminin ışığında içkiye, kumara ve kadına dair yorumlarda bulunmaları aşağıda örnekleyeceğimiz ve tip olarak ele alabileceğimiz dikkatlerdendir.

Aşağıda romanda nasıl kötü yola düştükleri anlatılan Nermin, Leyla, Zerren, Feride ve Jülide ile mutlu sona ulaşan Nihal’i incelerken eserde karşımıza çıkan diğer –yardımcı- kişileri de vereceğiz. Anadolu’dan gelen ve felakete uğrayan Hasan ile Mehmet de burada ele alınacaktır.

Koko, ellili yaşlarında kır saçlı kısa boylu ve tıknazca bir kadındır. Laubaliliği çok fazla olduğu için en dayanıklı mideyi bile bulandıran bu kadın birilerinin kendisini vesikasız kadın çalıştırdığına dair ihbar etmesi üzerine hapse düşmüş, birkaç sene yatmış ve hapisten çıkmıştır. Mahkeme esnasında çalıştırdığı kızlarla bir anlaşma yaparak onların namuslu olduğunu söylediği takdirde hapiste yardım alacağına, bakılacağına dair söz almış ancak Koko’dan kurtulan kadınlar onu hiç arayıp sormamıştır. Hapisten çıkar çıkmaz ilk işi yeni sermayeler bulmak olduğu gibi eski sermayelerinden de geri döndürebileceğini düşündüklerini şantaj, tehdit gibi yollarla tekrar ağına düşürmüştür.

Koko’nun hapisten çıkar çıkmaz ziyaret ettiği ve ağına tekrar düşürdüğü kadınlardan biri de Nermin’dir. Nermin o hapisteyken yılbaşı gecesi tanıştığı, Malik adında biriyle nerede çalıştığını gizleyerek, evlenmiş bir de çocuk doğurmuştur. İlk

zamanlar çok mesuttur. Ancak aylar ilerledikçe kocası tuhaflaşır, akşamları eve gelmemeye geldiğindeyse Nermin'e zulmetmeye başlar. Bu adamla yaşayamayacağını anladığında Nermin anne olmak üzeredir, çocuğun eşini eve bağlayacağını da ummaktadır. Ancak hiç de umduğu gibi olmaz ve Malik içkiye, kumara müptela olur, evini büsbütün sıkıntıya sokar. Böyle günler geçirirken Koko yeni sermayeler bulana kadar, geçici bir süre kendisiyle çalışmak zorunda olduğunu söyler ve genç kadını tehdit eder. Bu tehditler sonucu geçmişinde yaptığı cahillikleri ve günahları unutmak isteyen kadın mecburen yine aynı batağa saplanır. Koko'nun ziyaretinden birkaç gün sonra Beyoğlu'ndan ipekli iç çamaşırları, sabahlık ve bir çift terlik alır, bu eşyalar Koko'nun evinde kalacak çocuğuna ise tuttuğu bir bakıcı göz kulak olacaktır.

Aradan geçen birkaç sene içinde Nermin polislerce basılmış ve vesikalanmıştır. Eşi bunu öğrendiğinde aralarında zaten bir rabita kalmadığı için boşanırlar. Eşiyle, çocuğunun babasıyla tanıştığı yılbaşı gecesinden birkaç sene sonra Nermin randevu evindedir. Tuvalete gider ve burada tek başına ışıkları yakıp söndürür:

“Benim gibi bir kadın için yılbaşını kutlayacak yer ancak burasıdır... Şimdi... Bu yılbaşı gecesini Tanrı'dan tek bir dileği vardı... O da artık bir an evvel gebermesi idi.”⁵⁰

Bu dileği diledikten sonra aşağıdan yeni mamasının sesini işitir. Nermin'e, randevu evindeki ismiyle İnci'ye, meftun olan Davut adındaki bir adamın geldiğini haber vermektedir bu ses. Nermin her ne kadar Davut'a gelmemesini söylese de Davut ısrarla Nermin'i bir odaya çeker, Nermin son defa olarak katiyetle Davut'a onu niçin istemediğini şöyle anlatır:

“Bana bak Davut. Sana kaç defa söyledim. Elimden gelmiyor. Seninle dostluk edemem. Karın var. İki tane nur topu gibi çocuğun var da ondan. Benim de yavrucuğum var, aile saadetinin ne olduğunu tattım. Bir tanecik yavrumun selameti uğruna evli ve çocuk sahibi erkeklerin yuvasını bozamam... Sana iyilikle

⁵⁰ Beler, 1946, **age**, s. 217.

söyledim, yalvardım söyledim, her türlü söyledim. Şimdi de artık katiyetle söylüyorum Davut git, beni bırak, yapamam.”⁵¹

Nermin’in bu sözleri üzerine Davut hem ailesine hem de kendisine bakabileceğini söyler, Nermin ya kendisinin dostu olacaktır ya da kimsenin. Yanında getirmiş olduğu kezzap dolu şişeyi Nermin’in bütün vücuduna, suratına serper. Nermin “Yandım, yandım!” diyerek Davut’a saldırır ve Davut belindeki ucu sivri Sürmene bıçağıyla Nermin’i defalarca bıçaklar, kanlar içinde yere düşen Nermin’in son sözleri “Çocuk... çocuk... larını... evini... düşün...” olur.⁵²

Beyoğlu Piliçleri adlı eserde ayrıntılı portresi verilen düşmüş kadınlardan diğeri ise Lila’dır. Lila’nın gerçek ismi Leyla’dır. Güzelliğini oldukça muhafaza edebilmiş açık iri ela gözlü kumral ve beyaz tenli, etine dolgun bir kadındır. Gençken evlenmiş ve kocasıyla yaşaması çok ızdıraplı olmuş ve kısa sürmüştür:

“ Tanrı’nın günü içip ve şurada burada sızıp küfelik eve gelen adamla yaşamaya ve geçinmeye imkân bulamadığından üç yaşında kız çocuğunu alarak ayrılmışlardı. Bir müddet kendi varidatı ile ve kızını da okula göndererek yaşadı. Sonra kendi de anlayamadan nasıl olduğunu bilmeden, kötü yola düştü. Düşünce de vesikalandı. Vesikasını aldığı gün on yaşına gelen kızını Boğaz’da hala içip içip sızmakta olan babasına gönderdi... Ne kadar olsa erkeğin mide suistimali kadının ahlak suistimalinden üstündü. Artık kızını pek seyrek ve ayda yılda bir görüyordu.”⁵³

Kendisini Ankara’da evli bildirerek bu bahane ile kızından kaçan Leyla kızını görmek istediğinde ona yazdığı bir mektubu Ankara’dan postaya attırır ve İstanbul’a geleceği günü bildirir. Bu düzen senelerce sürdükten sonra Leyla’nın kızı Nihal babasının getirdiği üvey annesine katlanamaz. Bunun sonucunda Leyla onu yanına almak zorunda kalır ve dost olarak tuttuğu Anadolu’lu Hasan’ın Leyla ile yaşaması yeni sıkıntıların doğmasına sebep olur.

⁵¹ Beler, 1946, **age**, s. 218.

⁵² Beler, 1946, **age**, s. 219.

⁵³ Beler, 1946, **age**, s. 78-79.

Beyoğlu Piliçleri romanında kalabalık bir kadro ile pek çok erkek ve kadının felakete sürüklenen yaşamlarını veren Turan Aziz Beler bunu Zerren adındaki genç hizmetçi kızla devam ettirir.

Zerren, on dokuz yaşında, köyünden İstanbul'a çocuk iken getirilip hizmetçiliğe verilen eli ayağı düzgün bir kızdır. Genç kız, artık bir nevi esir hayatı olan hizmetçilikten bıkmıştır. Çalıştığı son eve gireli beş altı ay olduğu ve bir aşağı bir yukarı koşturduğu halde tek bir gün rahat yüzü görmemiştir. Genç kız ellerinin derileri aşınıncaya kadar çamaşır yıkamakta sonra ütü masası başında ayakta kolları kopuncaya kadar ütü yapmaktadır. Bunların üzerine hoş görülmemesi ve ev sahibi bayanın ona “hizmetçi parçası” demesi fazlasıyla ağırına gitmektedir. Zerren'in çalıştığı lüks evde odası dahi bulunmadığı için herkes yattıktan sonra sofaya yatağını yapar ve uyur.⁵⁴

Zerren, lüks hududunda yaşadıkça her gün biraz daha bu yaşayış biçimine özenir. Aynaya baktığında kendini beğenen genç kız çalıştığı hanımlar gibi olmak istemektedir. Evde bazı tamirat işleri için gelen Rum terzi Anastasya ile baş başa kalan Zerren hanımının bazı kıyafetlerini giyer ve makyaj yapar bu sırada kapı çalar ve genç bir ressam olan “Ömer Çizer” ile evin hanımıymış gibi tanışır. Ömer Çizer'in onun bir portresini yapma teklifini kabul eder ve Ömer'in adresini alır. Hile ile hanımının kıyafetlerini üzerine geçiren genç kız Ömer'in atölyesine gider ve Ömer genç kıza içki içirerek onu iğfal eder.

Zerren'in komşu evden hizmetçi arkadaşı Feride, fıkırdak iyi yürekli bir kızdır. Çalıştığı evin beyi genç kızı uzun süredir taciz etmektedir. Bir gün evde yalnız kalmalarını sağlayan adam genç kızı arkadaşı Zerren'in kader ortağı yapar ve iğfal eder. Bu durumu uzun süre devam ettiren adam kıza paralar, elbiseler verir, onunla evleneceği vaadinde bulunur. Sonunda ise Feride'ye frengi hastalığını bulaştırır.

⁵⁴ Beler, 1946, *age*, s. 85, 86.

Tedavi olduğu hekim adamı polise şikâyet eder ama olan zavallı Feride'ye olur, bir randevu evine düşer.

Zerren ise bir süre Beyoğlu'nun sokaklarında tek başına vücudunu satarak geçinmeye çalışır. Bu sırada köyden ablaları Zerren'i ziyarete iki kız kardeşi gelir. Bu kızlar dergilerde gördükleri, çevrelerinden duydukları göz boyayan giyim kuşama hayran, İstanbul'da kalmak isteğiyle ablalarının yanına yerleşirler. Zerren kardeşlerinin niyetini öğrenince sinir krizleri geçirir ve onları köye dönmeye ikna eder. İki günlük yolculuğun ardından vapur limana yanaşacağı sırada güverteden çığlıklar duyulur. Zerren kız kardeşlerini memleketleri hududuna getirmiş ve kendini denize atarak intihar etmiştir.⁵⁵

Turan Aziz Beler, *Türedi Ailesi* dışındaki tüm romanlarında bir *yüceltilmiş tip* kullanır. Bu yüceltilmiş tip sayesinde okuyucuya iletmek istediği mesajları verir. Her eserinde, seçmiş olduğu ve yoğun olarak araştırdığı temalar hakkında kimi zaman kuramsal olan bilgiler de yine bu kahramanın ağzından okuyucuya sunulur. *Beyoğlu Piliçleri* romanında ise doktor kimliği ve ahlaklı kişiliği ile Yakup Sümer yüceltilmiş tip olarak eserin son bölümlerinde karşımıza çıkar. Yakup Sümer'in kendisi gibi doktor arkadaşı Bedri ile aralarında geçen muhavereler sayesinde fuhuş, fuhuşa itilen kadınlar gibi konuları ele alan kitapların isimleri, içerikleri hakkında bilgi verilir.

2. 6. 3. Zaman

Kitabın ilk cümlesi "1941 senesi yağışlı bir günün gecesiydi." biçiminde başlar ve olayların geçtiği zamanı verir. Romanın geçtiği zaman bu yıl ve devamındaki birkaç yıldır.

Beyoğlu Piliçleri romanında vak'alar kronolojik olarak verilir ancak karakterlerin sık sık geçmişlerine dönük genişletmeler yapılır. Örneğin Nermin,

⁵⁵ Beler, *Beyoğlu Piliçleri*, s. 277.

Koko onu ziyarete geldiğinde çocuklu ve evlidir. Koko'nun ziyaretinden sonra evini terk eden ve İnci adını alan genç kadın bir yılbaşı gecesini eski kocası ile tanıştığı yılbaşı gecesini anımsar, romancı anımsanan bu geceyi ayrıntılı olarak anlatır. Benzer biçimde Leyla'nın kötü yola düşmeden önce kocası ile yaşadığı sorunlara dair bir geriye dönüş yapılır. Doktor Yakup'un Doktor Bedri'ye Nihal ile ilk karşılaşmalarını anlatması da geriye dönük genişletmeye ve bu sürecin özetleme ile anlatılmasına örnektir.

Kozmik zaman bu eser için üzerinde durulmamış bir ayrıntıdır. Eserde zamanın geçişi gün, ay ve yıl cinsinden ifade edilir, tarih verilmez. Gece ve gündüz belirtilirken, mevsimlerin ise romanda nadir olarak geçtiğini görürüz. Bunun sebebini ise *Beyoğlu Piliçleri* romanında geçen olayların büyük çoğunluğunun kapalı mekânlarda vuk'u bulmasına bağlayabiliriz. Tarihsel zamana eserde rastlanmamıştır.

2. 6. 4. Mekân

Beyoğlu Piliçleri romanında ana mekân Beyoğlu'nda bulunan randevuevleri, meyhaneler ve düşmüş kadınların kendileri için tuttukları evlerdir. Romanda, karanlık sokaklarında bulunan randevuhaneleriyle ve kaldırımlarıyla anlatılan Beyoğlu “insanların sağlığında geçtikleri sırat köprüsüdür”. Lüks ve asri hayat merakı yüzünden bu “gayya kuyusuna” düşen, çoğu taşralı genç kızlar, kadın avcılarının ağlarına takılınca acı gerçeklerle karşı karşıya kalırlar. Çoğunun gideceği yer, patronları olan “mamalar” tarafından bir eşya gibi görüldükleri randevuhanelerdir. Bu randevuhanelere devam eden müşteriler ise çoğu Anadolu'dan gelmiş tacirlerdir.

Romanın başlangıcında Galatasaray'dan Taksim'e doğru gelen yazar Ağacamisi'nin biraz ilerisinde kavga eden insanlar görür. Kavgayı ayırdıktan sonra Adana şivesi ile konuşan bir adamın onu Beyoğlu gecelerine sürüklemesi ile bu muhitin ışıltılı vitrinlerinin arka sokaklarında olup biteni tetkik etme şansı bulur.

Eserde açık mekânların sadece ismi geçer. Tasvirlerle yer verilmez. Kapalı mekânlar çoğunluktadır. Bu mekânların tasviri ise ayrıntılı değildir. Bunun sebebi ise romanda mekânın arka plan olarak kullanılmış olmasıdır.

Beyoğlu Piliçleri romanında mekânın simgesel olarak kullanıldığı tek yer Nermin'in yılbaşını randevuevinin pislik içindeki tuvaletinde ışıkları yakıp söndürerek kutladığı sahnedir. Burada Nermin, gelmiş olduğu nokta itibarıyla yılbaşını geçirmek için kendisine layık gördüğü tek yerin tuvalet olduğunu belirtir. Yaşamın, yeni bir senenin onun nezdinde pek bir anlamı kalmamış olması, kendini içinden çıkamayacağı bir pislik çukurunun içinde hissetmesi ile tuvalette tek başına yaptığı kutlama ironiktir.⁵⁶

2. 6. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Turan Aziz Beler, eserlerine şahit olduğu bir olay vesilesi ile başlamayı adet edinmiştir. Bu onun için adeta realist eser yazmanın şartlarından biridir:

“1941 senesi yağışlı bir günün gecesiydi. Saat on raddelerinde Galatasaray'dan Taksim'e doğru gelirken Ağacamisi'nin biraz ilerisinde kulağıma şiddetli ağız kavgası ve bağırışmalar geldi. Gayri ihtiyari İmam sokağının köşesinde bir şoförün birisini yumruklamakta olduğunu gördüm. Küfürleri savurarak birbirine giriyorlardı.

Her döğüşme gibi bu da merakımı uyandırdı. Aksiliğe bakın ki daima kalabalık olan Beyoğlu'nun bu ana caddesi bu sırada تنها idi. Görünürde hiçbir polis yoktu. Kollarımı sıvadım, insanlık namına yallah diyerek şimdilik bundan daha iyi yapacak bir işim de olmadığından ayırmak için döğüşenlerin arasına atıldım. Onları ayırmaya muvaffak oldum amma bende şiddetle savrulan yumruklardan birkaç tanesini cabadan yedim. O yumrukları helal ettiğimi bugün burada ilan ediyorum. Eğer onlar sırtımda

⁵⁶ Beler, *age*, s. 217.

gümlememiş olsaydı ben de bu kitabı muhakkak yazmamış olacaktım.”⁵⁷

Yukarıdaki parçada görüldüğü gibi yazar, romana şahit olduğu bir olayı anlatarak başlar. Bu birkaç sayfalık girişin ardından “3. tekil kişi anlatıcı” olarak eserin çoğunluğunda yazar-anlatıcı kimliğini gizler, gözlemci bakış açısı ile anlatımına devam eder. Ancak arada sırada -Turan Aziz Beler’in romancılığı başlığı altında da değindiğimiz gibi- araya girmeleri olur hatta kahramanlarının da kimi yerlerde araya girdiğini görürüz:

“...
- Memnun oldum... Ben Feri. Bu kitabın okuyucularına da Feride bendeleri, evvelce tanışmıştık ya... Şu hizmetçi Zerren’in arkadaşı ve hastanede ölen Lila’nın hizmetçisi. Şimdi de evet karşınızda dansözüm ben.
Kızın kendisini takdim ederken Feri’den sonraki sözleri senaryo harici olduğundan tüccar Ömer Biçer duymadı, bunları sadece sizler ve ben işitmiş olduk. Devam ediyoruz...”⁵⁸

Yukarıda yer verdiğimiz örnek parçada görüldüğü gibi Ömer Biçer ile Feride tanışır. Feride kendini tanıtır sonra geçmişi ile ilgili başka şeyler de söyler ve yazar; okuyucuya bunları sadece kendisi ile okuyanların işittiğini belirtir. “Devam edelim” der. Sanki bir an için anlatıcılık onun elinden alınmış Feride’ye geçmiş ve tekrar eski sahibine geri dönmüştür. Benzeri bir örneğe eserin başka taraflarında rastlamadığımız gibi diğer eserlerinde de bulunmadığını söyleyebiliriz.

2. 7. Tüylendi Ailesi

Turan Aziz Beler, **Tüylendi Ailesi**, Yayınlayan Refet Zaimlar, Kenan Matbaası, İstanbul, 1946, 211 sayfa.

⁵⁷ Beler, **age.**, s. 5.

⁵⁸ Beler, **age.**, s. 252.

2. 7. 1. Özet

Samsun'dan gelen ve katil namıyla hapse giren kuşlu adam hapishaneye gireceği ilk gün elindeki kuş kafesini vapurdan suya düşürür ve kuşunun ölmesinden korktuğu için tüm özeniyle bu mahlûku yaşatmaya çalışır.

Memleketi, Rize'nin şarkından Pazar olan ve roman boyunca ismi Kuşlu adam olarak geçen bu kişi aynı zamanda romanın başkışisi ve anlatıcısıdır. Hapishanede yaşam öyküsünü anlatarak derdini paylaşabileceği bir ağabey olarak gördüğü Turan Aziz Beler'e gelir ve aklına geldikçe ailesinden başlayarak hapishaneye düşmesine dek tüm yaşamını anlatır. Bu anlatılanlara göre biz de özeti vermeye çalıştık.

Savaş yıllarıdır. Tüm millet tek bilek olmuş Milli mücadelesini vermektedir. Yetişkin erkeklerin tamamına yakını düğüne gider gibi savaşa gitmektedir ve bunun dışında seyahat etmeleri yasaktır. Samsun'da tütün vakti geldiği için Rize'den Samsun'a tütün dikmek için götürülen ve evine para yollamak için çalışan küçük çocuklardan birisi de romanın kahramanı Kuşlu adam'dır.

Tütün, çalışmasını bilene altındır. Tütüncülük işinin pek çok ayağı vardır. Toplaması, yaprakları seçmesi, dizmesi, kurutması, denkleme... Her bir adımın da incelikleri vardır. Çocuklara önce nasıl toplanacağını öğretirler. Kuşlu adam çocukluktan genç bir erkek olma yoluna doğru ilerlerken tütün işinin inceliklerini de öğrenmeye başlar. Bu işin her adımında çalışarak, ustalarını izleyerek püf noktalarını öğrenir, şaşırtıcı biçimde genç yaşta başarılı olur.

İşte başarı kazandıktan, para sahibi olmaya başladıktan sonra genç adamın tütünden sonra ilgisini çeken başka bir konu açığa çıkar; kadınlar. Önce Silviya adında cilveli bir Rum kızından hoşlanır. Bu kızdan gönlü çabuk geçer. Pazar'dan Samsun'a misafir gelmiş uzaktan akrabası olan orta yaşlı bir kadın kendisine bir kız bulacağını, evlenmesi gerektiğini söyler. Çocukluk arkadaşı Fadime'den söz eder, onu ballandıra ballandıra anlatır. Fadime'nin kuşlar yetiştirdiğini, ipek böceklerinin ipeklerinden mendiller dokuduğunu söyler. Bunun üzerine genç adam bu kadın vasıtasıyla Fadime'ye nişan için hediyeler yollar. Memleketinden haber beklediği bir

sırada kazara ayağından vurulur ve bir süre aksak gezmek zorunda kalır. Bunu öğrenen Fadime'nin ailesi nişanı bozar. Topala kız vermek istemezler. Kuşlu adam böylece ilk yeminini Fadime'yi alacağına dair eder.

Yanında çalıştığı Mehmet Efendi'nin kızı Elif ile genç adamın hakkında çekemeyenler tarafından dedikodu çıkarılır. Babası gibi sevdiği Mehmet Efendi'nin kendisinden yüz çevirmesi delikanlıyı üzer ve kızdırır. Her şeyini Mehmet Efendi'ye satıp savar ve tam Tatarlı köyünden çıkarken Mehmet Efendi'nin kızını kaçırmazsa bıyıklarını kazıyacağı sözünü verir. Böylece ikinci büyük yeminini etmiş olur.

Samsun'a giden genç adam birkaç ay burada vakit geçirir. Cumhuriyetin ilanı ile şehirde değişiklikler olmuştur, bunları takip eder, dans dersleri dahi alır. Sonra tekrar tütüncülüğe başlar bir yandan da Tatarlı köyünden haber alacağı dört arkadaş edinir. Ekim ayı dolaylarında Elif'i kaçırmaya karar verir. Kızı büyük bir cesaretle evinden kaçıırır, dağa çıkar. Hem hükümetçe hem de Mehmet Efendi ve adamlarınca takip edilen kaçaklar açlık ve soğukla mücadele etmektedirler. Bu mücadele sonucu köy köy gezerler. Kendilerine her köyde bir destekçi bulurlar. Kuşlu adam ise kız kaçırmamanın ne menem bir iş olduğunu görmüş ve kızın ailesi ile barışmak için yol aramaya başlamıştır. Sonunda silahla kayın pederinin karşısına çıkar zorla da olsa anlaşır, barışır ve aynı evde yaşamaya başlarlar. Böylece ilk yemini yerine getiren genç adam bir süre kayın pederinin tarlalarında tütüncülük yapar, bir çocuğu olur, ikinci yeminini rafa kaldırır.

Tütüncülüğten iyi para kazanan, tütüncülükle ilgili kitaplar okuyarak kendini geliştiren genç adam bir gün tütün tüccarlarından Pazarlı Kemal ile Samsun'da karşılaşır. Tüccarın, yeğeni Fadime'yi beklediğini duyunca irkilir. Vapurdan inen Fadime ile tanıştıktan sonra tek fikri onu kaçırmak olan genç adam uzun süren bir plan yapar. Fadime Pazar'a gittikten birkaç ay sonra o da ardından gider ve başkasıyla nişanlanmış, evlenmek üzere olan Fadime'yi silahlı çatışmaya girerek kaçıırır. Fadime başlarda çok dirense de, Kuşlu adamın sevgisine karşılık verir. Rize'ye gitmek, burada resmi nikâh kıydırmak için yola çıkan genç çiftin yanında akrabası olan bir çift daha vardır. Gece, şafak sökmeden hemen önce yolda silahlı

saldırıya uğrarlar. Çatışma sırasında Fadime Kuşlu adamın silahından çıkan kurşunla vurulur. Kuşlu adam çıldırmış bir halde yakındaki köye yardım almaya gider, geri döndüğünde Fadime'nin kan izlerini bulur. Diğer köyden birileri gelip ağır yaralı genç kızı köye götürür ancak kız burada ölür.

Fadime'nin ailesi Kuşlu adamdan şikâyetçi olur. Rize'de görülen kalabalık mahkemenin sonucunda, genç kızın ailesine dönmeye çalışırken öldürüldüğü hükmüne varılır ve genç adam on yıl ağır hapis cezasına çarptırılır. Fadime'nin eski nişanlısının ölümünü de onun üzerine yıkarlar böylece sekiz sene daha mahkûmiyet cezası alır.

O günden beri hapiste yatan genç adama bir ahababı Fadime'nin son yetiştirdiği kuşu getirir. Böylece Fadime'den yadigâr olarak kalan ve onun tek dayanağı olan bu yaratık genç adamın Kuşlu adam olarak anılmasına sebep olur.

2. 7. 2. Kişiler Kadrosu

Yazar bu eserinde şahısların ailelerini tanıtarak, yaşadıkları mekânları ayrıntılı biçimde tarif ederek eserine gerçeklik kazandırmak istemiştir. Ancak çevresel ayrıntılara bu kadar önem veren romancı hiçbir karakterine duygusal özellikler yüklemeyiz. Romanda tek bir karakter vardır o da Kuşlu adamdır, geriye kalan kadro ise yardımcı rollerdedir diyebiliriz.

Turan Aziz Beler, hapishanede yazdığı bu eserinde ayrıntılara büyük yer vermiştir. Köy yaşantısı iğneden ipliğe anlatılmış, köylünün nasıl geçindiği, tarlasını nasıl sürdüğü, ekinini ne zaman ekip biçtiği, ne ekip biçtiği, memleketinde hangi meyve, sebzelerin yetiştiği gibi konulara geniş yer vermiştir. Bunun sebebi eserdeki kişileri tam bir gerçekçilikle anlatma kaygısıdır. Şunu da unutmamak gerekir ki yazar, bilgi verme kaygısı da güderek bu kadar bol ayrıntıya girmiştir.

“Kuşlu adam” sıfatıyla tanıtılan ve romanın büyük bölümünün onun ağzından anlatıldığı karakter önce ailesinden bahseder.

“Büyük babam bir ocağın tek bir oğluydu. Pehlivandı. Bir güreşte bacağı kırıldığından topladı da... Bizim köyümüzden 8-10 saat uzaklıkta Duthe köyü vardır. Vaktile asi köy namile marufmuş... İşte büyük babam büyük annemi oradan almış... Büyük annem Allah rahmet eylesin çok cesur bir kadınmiş. Anası ve babası onu beğenmediği ve istemediği bir adamla evlendirmeye kalkınca o evden kaçmış. Kendi kendine Pazar’a inmiş. Yalı boyundaki kadınlar gürbüz bir köylü kızını görünce yanlarına çağırılmışlar ve nereden geldiğini, nereye gittiğini sormuşlar...”⁵⁹

Köylü kadınlar vasıtasıyla Kuşlu adamın büyük annesi ve büyük babası tanışır evlenirler. Üç kızla bir erkek çocukları olur. Erkek olanın adı Mehmet’tir ve anlatıcının babasıdır. Genç Mehmet cahilliğinin kurbanı olarak civardaki eşkiyaların çocuklarıyla arkadaşlık kurar ve bu sırada eşkiya ağasının kızına gönlünü kaptırarak evlenir. Bir süre sonrası kayınvalidesine karşı çıkan eşkiya kızını döverek babasının yanına geri yollar. Çok geçmeden uzak bir akraba kızına gönlünü kaptırarak bu kızı dağa, eşkiyaların yanına kaçırır.

Kahramanın kitabın adında da geçen “Tüylendi” sıfatını kazanması tütüncülüğe başlamasından sonra olur. Samsun’da tütün için ameleye ihtiyaç duyulduğundan ve savaş yıllarında erkek ihtiyacının çok olmasından kuşlu adamın dayı dediği bir adam annesinden çocuğu ister ve onu tütüncü yapacağını söyler.

Kısa sürede becerisi sayesinde tütünden iyi para kazanmaya başlayan çocukluktan çıkıp genç bir adam olan Kuşlu adam giyim kuşamına dikkat etmeye başlar ve kadınlara karşı ilgisi artar. Bu ilgisinin ilk kaynağı babasının arkadaşı Çarşamba, Hamzalı köyünden Hasan Dayı’nın ateş gibi çalışkan Rum kızlarından birisidir. Hasan Dayı sofı bir adamdır bu yüzden adımlarını dikkatli atar.⁶⁰

Anlatıcı Kuşlu adamın ilk aşkı Silviya adında civelek bir Rum kızıdır:

⁵⁹ Turan Aziz Beler, **Tüylendi Ailesi**, Yayınlayan: Refet Zaimlar, Kenan Matbaası, İstanbul, 1946, s. 12.

⁶⁰ Beler, **age**, s. 30-31.

“Silviya ile yalnız kaldığım zamanlar demet bağlayışından ziyade demeti bağlayan ellere, o ellerin kollarına, o kolların da ince vücuduna hayran hayran bakardım. Kafirin ne de dar beli vardı. Sanki bir yüksüğe girecekti. İçimi delik deşik eden öyle süzgün bakışları vardı ki bu kumral güzelini görmek için sabahları zor ediyordum.

Şeytan kız civelekti de. Benim ona tuhaf tuhaf baktığımı sezmiş olacaktı ki beni görünce alaylar ve şakalar eder, beni çileden çıkarırdı.”⁶¹

Bu kız tütün mağazasında yatan genç adamı uykusu ağır olduğu için uyandırmaya çalışır, onu gıdıklar rahatsız eder. Uyandırmaya muvaffak olduğunda ise birbirlerine el şakaları yapmaya devam ederler. Silviya Kuşlu adama, güzel bir erkek olduğunu ama üst başının perişan olduğunu, elbisesi olması gerektiğini söyler. Bunun üzerine de genç adam para biriktirmeye başlar.

Kuşlu adamın genç bir erkek olmadan önce ayağında çarık, kara bandoldan zıpka, sırtında da alelade bir ceket vardı. Bunların yerine ise İngiliz kumaşından güzel bir külot elbise alır. Çizmeler geçirir ayağına.⁶²

Tütün toplama mevsimi bitip, kış geldiğinde genç adam Tatarlı köyüne gider. Burada Denkçi Uzun Şükrü ona yardımcı olur ve Hatip Mehmet Efendi’nin otuz kırk gündelikçi kadın çalıştırdığı mağazanın başına koyar. Burada Denkçi Yusuf adında işinin ehli bir adamı hayranlıkla izleyerek ondan denkçiliği öğrenir. Kendisi de denkçilik yapmaya başlar.⁶³

Kuşlu adamın ilk göz ağrısı Fadime ile ilk karşılaşmaları, genç adamın Elif’i kaçırp bir de çocuğu olmasından sonradır. Fadime’nin Rize’den Samsun’a gelen vapurdan inişini şöyle anlatır:

“İskele koluna tutuna tutuna inen genç kıza baktıkça gözlerim kamaşıyor, o yaklaştıkça gözlerim de önüme iniyordu. Uzunca

⁶¹ Beler, **age**, s. 31.

⁶² Beler, **age**, s. 23.

⁶³ Beler, **age**, s. 35-36.

boyu, pek hafif balık etinde, yanakları pembe beyazdı. Kızılçık dudaklıydı. İnce kaşların ve uzun kirpiklerin her bir teli bembeyaz cildin üzerinde simsiyah birer yaydı. Öyle yaylanmaları vardı ki, onlara hayran olmamak imkânsızdı. Derler ya! Kirpik ve kaşların okundan vurulmuşa dönmüş...”⁶⁴

Kısaca, *Tüylendi Ailesi* romanının kişiler kadrosunun geniş olduğunu ancak iki karakter dışında hepsinin yardımcı kişiler konumunda olduğunu, haklarında herhangi bir betimleme yapılmadığını, Turan Aziz Beler’in, eserleri içinde kişiler kadrosu üzerinde en az eğildiği romanının bu olduğunu belirtebiliriz.

2. 7. 3. Zaman

Eserde çok geniş bir zaman yelpazesine yayılan olaylar görürüz. Anlatıcı Kuşlu adam, ailesinden başlayarak başından geçenleri anlatır. Örneğin “1895 ile 1900 yılları arasındaydı, Jandarmalıktan ayrılan babam cebinde 50 kırmızı altın ve altında da güzel bir atla memlekete dönüyor.”⁶⁵ cümlesinde babasından geriye dönüş ve özetleme tekniğini kullanarak söz ediyor.

Tüylendi Ailesi romanında zaman kronolojik olarak ilerler. Kozmik zamana yer verilir. Tarihsel zaman ise Turan Aziz’in diğer eserlerinde olduğu gibi öne çıkar. Hangi yılda olunduğunu dönemin tarihsel olaylarından birini seçerek yapar. Örneğin, genç bir erkek olduğunu kanıtlama çabasındaki Kuşlu adam başına bir kasket almak için çarşıya iner. Satıcı artık şapka takılması gerektiğini söyler ve genç adam Tatarlı köyünde şapkayı takan ilk kişi olur. O gün tüm ahali genç adamın şapkasını inceler, yorumda bulunurlar.

Kuşlu adamın ne zaman doğduğuna dair bilgiyi de yukarıda verdiğimiz örneğe benzer biçimde öğreniriz. Annesi tütün tarlasında çalışırken bir ağanın rençberlere “Abdülhamit indi...” müjdesiyle hamile kadının doğum sancısı başlar, aşırı

⁶⁴ Beler, *age*, s. 98.

⁶⁵ Beler, *age*, s. 17.

heyecanlanan kadın oracıkta doğurur.⁶⁶ Buradan da kahramanın 1908 yılında doğmuş olduğunu anlarız.

Yazar zamanı verirken kahramanın ağzından genellikle tarihi bir olay dökülmektedir. Örneğin Kuşlu adamın Rize’den Samsun’a gittiği vakitlerde “İzmir henüz alınmamıştır” ve kaldıkları mekânın çevresinde Rumlardan mürekkep binlerce kişilik çeteler bulunmaktadır.

Kuşlu adamın Tatarlı köyünde denkciliğe başladığı vakitlerde ise “İşte o zaman en parlak devrimiz olan Cümhuriyet de kuruldu. Coşkunca kutluladık.”⁶⁷ ifadesiyle yine tarihsel zamanla birlikte eserin vak’a zamanını da vermiş olur.

Tüylendi Ailesi romanının vak’a zamanı uzun bir süreye yayılır. Kuşlu adamın çocukluktan yetişkinliğine hatta on sekiz senelik hapis hayatının onuncu senesine dek uzanan bir süreç gözler önüne serilir.

2. 7. 4. Mekân

Rize’nin Pazar ilçesinde başlayan eser özetleme tekniği ile pek çok mekânı esere alır. Genel olarak Karadeniz bölgesinden şehir ve köyler ana mekânlardır.

Olayların çoklukla açık havada geçmesi mekânların önemini geri plana atmıştır çünkü ne kişiler sunulurken mekânlarına bağlı olarak özelleştirilir ne de olayların gelişmesinde bu mekânlar önemli role sahip olurlar.

Unutulmaması gereken bir konu da bu eserin başlangıcında asıl mekânın hapisane olduğudur. Anlatıcı esere konu olacak yaşamını anlatmadan önce yazar bu kahraman hakkında gözlemlerini, hapisaneyi anlatmıştır. Eserin sonunda da anlatıcı kahraman sözlerini bitirir ve birden bire dört duvar arasındaki hapisane yaşamına

⁶⁶ Beler, *age*, s. 17.

⁶⁷ Beler, *age.*, s. 37.

geri dönülür. Çoklukla açık mekânların kullanıldığı eserin sonunda tekrar kapalı mekâna geçilmesi okuyucuya tesir eder.

Kahramanın dayı dediği bir adam, annesinin izniyle çocuğu Rize'den Samsun'a buradan da Tekke köyüne harap bir Rum mektebine götürür.

Tekke'den ayrılan Kuşlu adam, birkaç saat mesafedeki Hamzalı köyüne gider. Böylece Samsun madeninden Çarşamba madenine geçer.

2. 7. 5. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Turan Aziz Beler bu eserinde gerçek bir yaşam öyküsünden esinlenmiştir. Kitabın ilk sayfasında romanın büyük kısmında sözünü emanet edeceği kişiyi, hapisane içindeki davranışlarını gözlemler ve Kuşlu adam adı verilen kahraman yaşam öyküsünü yazarla dertleşmek için, kendiliğinden anlatmaya başlar.

Eserin sözü emanet alan kişisi; Kuşlu adam anlatı boyunca arada sırada araya girerek olaylar karşısındaki yorumlarını, hislerini belirtir.

Eserde yukarıda da söz ettiğimiz gibi kahraman anlatıcı tipi, ben anlatıcı kullanılmıştır. Bu anlatma yönteminin sınırlıkları vardır. Bir bakıma dar bir alanda dolaşılır. Gözlemci anlatıcı gibi olayları ve dünyayı daha dıştan ve daha geniş bir alandan kuşatamaz. En üstten bütünlüklü olarak göremez. Olaylara ve çevreye farklı kişilerin değil bir tek kişinin bakış açısı egemendir.⁶⁸ Ben anlatıcının bakış açısı tektir ve doğal olarak gerçekçi sınırlar çerçevesinde sadece onun gözlemlerinin sınırları kadarını okuyucuya verir.

Dikkat çekilmesi gereken diğer husus ben anlatıcıda yansıtıcı bilincin yine kendisi olmasıdır. Olayları, durumları, olguları, duygu ve düşünceleri birlikte, adeta

⁶⁸ Çetin, **Roman Çözümleme Yöntemi**, s. 112.

iç içe aktarırlar. Eserde doğal bir akış içinde biri anlatmaya başlar, bir süre sonra diğeri araya girer ve böylece roman sürer gider.⁶⁹

⁶⁹ Çetin, **age.**, s. 108.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TURAN AZİZ BELER'İN ROMANLARINDA TEMA

3. 1. Kadın

Türk kadınının toplum içindeki yeri tarih boyunca değişiklik göstermiştir. Kadın; kimi zaman toplum düzeninde erkeğin yanında yer alırken kimi zaman da arka plana itilmiştir.

20. yüzyılın başlarının Türk kadını için çok önemli bir devir olduğunu vurgulayan Nüket Esen, Batıcılık ve Türkçülük akımlarıyla üst tabakalarda batılı aile hayatını taklidin başladığını belirtir. Bu sosyal değişim döneminde ahlaki bozuklukların ortaya çıktığı görülür. Savaşlar kadınları çalışma hayatına iter. Son dönemlerde kızların eğitime önem veren bir politika izlenmiş olduğu için eğitilmiş kadın ortaya çıkar. Bu; çoğunlukla üst tabakadan gelen eğitilmiş kadın ev işlerini başka kadınlara devredip tam profesyonel olarak çalışır. Alt tabakadan gelen kadın ailesine maddi yardımda bulunabilmek için çalışırken orta tabakadaki kadınlar evde kapalı kalmaya devam ederler.¹

Yukarıda belirtildiği gibi 20. yüzyılın başlarında Osmanlı toplumunda kadınların konumu bulundukları sosyo-ekonomik duruma göre değişiklik gösterir. Bu değişikliğin Müslüman olan kadınlarla Gayrimüslim kadınlar arasında da farklılık gösterdiği görülür. Kadının eğitim alması ve bunun tabana yayılması düşüncesi toplumun çok hızlı değişmesini sağlamıştır. Devlet politikası olarak ele alınmaya çalışılan kadının eğitimi konusu Abdülmecit ile ivme kazanır:

¹ Nüket Esen, **Türk Romanında Aile Kurumu**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1997, s. XV.

“Osmanlı toplumunda Gayrimüslim kadınlarla Müslüman kadınların hatta şehirli Müslüman kadınlarla köylü Müslüman kadınların hayat tarzları birbirinden farklılık gösterir. Tanzimat sonrasında yapılan reformlar ve değişimlere paralel olarak toplumun “kadın” a bakışı da değişmeye başlar. “Tanzimat” ı ilan eden Abdülmecid bu konuda da öncüdür. Padişah, kızlarının Fransızca’yı ve piyano çalmasını öğrenmelerini ister. Bu tarz eğitim toplumun öteki kesimlerine yavaş yavaş yayılır.”² Tanzimat döneminden itibaren gazete ve dergilerdeki yazılarda³ kadın haklarının geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanır.”⁴

Güneş’in belirttiği gibi Tanzimat döneminden itibaren gazete ve dergilerde kadın hakları savunulmuştur. Kadın hakları yalnızca gazete ve dergilerde savunulmamış, Tanzimat romancıları sayesinde sosyal hayatta tacize uğrayan, ezilen, iradesi dışında evlendirilen, köle/cariye olarak çalıştırılan kadınların trajik yaşamları gözler önüne serilerek okuyucunun vicdanına seslenilmiştir.

Kadın; Servet-i Fünun romanında Tanzimat romanındaki çerçeveden daha geniş bir bakış açısıyla anlatılır. Romanlarda kadına bir eşya, alınıp satılan bir mal yahut aciz bir varlık gözüyle bakılmaktan vazgeçilir. Birey ve sosyal varlık olarak kadın, gerçekten bir değer kazanır. Kişilikli, düşünebilen, duygu ve düşüncelerini savunabilen, gerektiğinde direnebilen bir kimliğe bürünür.⁵

1912 doğumlu olması sebebiyle Turan Aziz Beler, Osmanlı Devleti’nin yıkılmasına ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasına şahitlik etmiştir. Yeni kurulan, “yeni rejimli” devlette yetişen ilk kuşaklardan bir birey olarak Beler, toplumun

² Sema Uğurcan, “Tanzimat Devrinde Kadının Statüsü”, **150. Yılında Tanzimat**, Yayına Hazırlayan: Hakkı Dursun Yıldız, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s. 500.

³ Namık Kemal “Terbiye Nisvan”, “Maarif”, “Nüfus”, “Aile” gibi makalelerinde, Ahmet Midhat Efendi romanlarındaki bazı pasajlarda, Şemsettin Sami *Kadınlar* adlı eserinde, o devrin kadınının durumuna ait gözlemlerini dile getirir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. “Tanzimat Devrinde Kadının Statüsü”, s. 502.

Terakki başta olmak üzere *Şükûfezâr*, *Aile*, *Hanımlara Mahsus Gazete*, *Demet*, *Mehasin*, *Kadın*, *Para Bohçası*, *Kadın* (Musavver Kadın), *Hanımlar Âlemi*, *Kadın Dünyası*, *Süs*, *Bilgi Yurdu Işığı*, *İnci* gibi yayınlarda belli başlı öncülerinden biri haline gelir. Bkz. Aynur Demirdirek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*, Ankara 1993.

⁴ Mehmet Güneş, “Aka Gündüz’ün Roman, Hikâye ve Tiyatrolarında Sosyal Meseleler”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2009, s. 20.

⁵ Cahit Kavcar, **Batılılaşma Açısından Servet-i Fünun Romanı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1985, s. 87.

değişimine yakından tanık olmuştur. Gazetecilik eğitimini almak için gittiği Amerika’da modern toplum yapısının nasıl olduğunu iyi tetkik eden yazar kültür farklılıkları sebebiyle Türk toplumunda böyle bir yapının mümkün olmayacağını düşünür.

Aslına bakılırsa 1930’lu yıllarda Amerikan sinema endüstrisi lokomotif filmler ve yıldızlar ortaya çıkartıyor bu yıldızların pek çoğu cinsi bir meta olarak sunulan kadınlardan oluşuyordu. Film endüstrisi çok hızlı biçimde makyaj, saç ve giyim endüstrilerinin de ortaya çıkmasına sebep olmuş, böylece beyaz perdede gördükleri yaşamları hayal etmek durumunda kalan insanlardan mürettep toplumsal yapı bu uğurda kötü durumlara düşen binlerce kurban vermiştir. Turan Aziz Beler işte tüm bu sosyal meselelere hem kendi ülkesinde hem de tamamen yabancı bir kültürde birebir şahit olmuş bu yüzden de eserlerinde kadının durumu üzerinde fazlası ile durmuştur.⁶

Yazar hikâye ve romanlarında kadın ve erkek ilişkilerinden yola çıkarak kadın teması üzerinde durduğu gibi, yeni toplum düzeninde Türk kadının “modern” olma yolunda attığı yanlış adımlara ve bu yanlış adımlar sonucu nasıl “düşkünleştğine” dikkati çeker. Biz de bu üç başlık altında Turan Aziz Beler’in hikâye ve romanlarında kadını nasıl ele aldığını ortaya koymaya çalışacağız.

3.1.1. Kadın –Erkek İlişkileri

Turan Aziz Beler eserlerinde ironiye sıklıkla başvurur. Kadın- erkek ilişkisine dair dikkat çekmek istediği konularda durumu olduğundan daha abartılı bir hale getirerek ironiden yararlanır. Böylece okuyucunun eğlenmesini sağlayarak esere olan ilgiyi ayakta tutar. Ancak yazarın her zaman bu yolda yazdığını söyleyemeyiz. Özellikle gerçek yaşam öykülerinden esinlendiği romanlarında (*Sevda*, *Tüylendi Ailesi*) daha ciddi bir üslup kullanır.

⁶ Beler’in bu konuya değindiği eseri: **Yıldızlar Arasında** Holivud’a Giden İlk Türk Gazeteci, Vakıf Basımevi, İstanbul, 1938.

Belzer'in eserlerinde kadın erkek ilişkisinin ağırlıklı olarak iki düzeyde geliştiği görülür. Birincisinde kadın egemendir (*Sevda, Türedi Ailesi, Bit Yüzünden*), ikincisinde ise erkek (*Kibar Hırsız, Tüylendi Ailesi, Beyoğlu Piliçleri, Gecelerin Koynunda*).

Turan Aziz Belzer'in *Türedi Ailesi, Gecelerin Koynunda (Monşerler Sosyetes)*, *Kibar Hırsız* ve *Beyoğlu Piliçleri* romanlarında erkekler tarafından kadına cinsi bir meta olarak bakılır. Erkeklerin kadına dair algıları onlardan yararlanma düşüncesi ile paraleldir. Bu düşüncenin sebebi ise temel olarak kadınların modern görünümlü olmaları, modern yaşam biçimini benimsemiş olmalarıdır.⁷

Belzer'in *Sevda, Türedi Ailesi, Gecelerin Koynunda (Monşerler Sosyetes)* ve *Beyoğlu Piliçleri* romanları erkeğin ikinci plana atıldığı kitaplardır. Bu kitaplarda yazar erkekleri bir dekor olarak kurguladığı gibi kadın kahramanın durumunu daha belirgin kılmayı da amaçlamıştır. Örneğin, *Türedi Ailesi* romanında Şehrika'nın kocası Sadık Gelvur, flörtleri Tati (Tarık), İdris, Orhan Canitez ve Veli Hamer ikinci planda kalmış hatta hepsi kendi sosyal durumuna göre tipleşmiş karakterlerdir. Yazar bu tipleri Şehrika'nın garip, ahlak anlayışından yoksun ve çocukça davranışlarını göz önüne çıkarmak için kullanır. Öyle ki evli bir gazeteci olan Orhan Canitez sevgilisi olarak gördüğü Şehrika'nın Veli Hamer'in evine gitmesine müsaade eder, yalnız gece ikide bu evden ayrılması yolunda genç kadınla anlaşır. Genç kadın Orhan'ın Veli Hamer ile bulunduğu apartmanın önünde beklediğini bildiği halde sabaha kadar bu evden çıkmaz. Bu olay sonrasında Orhan Şehrika'ya birkaç tokat atar. Şehrika ise kendisine şiddet uygulayan Orhan'la rabitasını koparmaz bilakis Galata'da ayrı bir ev tutacak kadar ilerletir.⁸

Yukarıda vermiş olduğumuz örnekte görüldüğü gibi *Türedi Ailesi* (1943) romanında kadın erkek ilişkilerine dair iki husus göze çarpar: Birincisi kadın- erkek ilişkilerinde erkeğin arka planda kalarak kadının garip davranışlarını ortaya

⁷ Bu durum "Yeni Toplum Düzeninde Kadın" başlığı altında daha ayrıntılı işlenmiştir.

⁸ Turan Aziz Belzer, **Türedi Ailesi**, İstanbul, 1943.

çıkarması, ikincisi ise kadına şiddet uygulanması, kadının ise bu duruma tepki göstermemesidir. Burada şunu da belirtmemiz gerekir ki Şehrika da kendisine zıfaf gecesinde yaklaşmaya çalışan eşini tırmalamak, yumruklamak suretiyle dövmüş o geceden sonra da kendisine yaklaşan tüm erkekleri şamarları ile yıldırıştır. Kısaca erkeğin kadına olduğu kadar kadının da erkeğe şiddet uygulaması söz konusudur.

Şiddet ögesinin görüldüğü bir diğer roman *Gecelerin Koynunda (Monşerler Sosyetesı)* (1944) adlı eserdir. Annesi ile yaşayan Sibel eski nişanlısı tarafından darp edilir. Sibel'in eski nişanlısından ayrılma sebebi onun gösteriş budalası olduğunu anlamasıdır. Kaba kuvvet karşısında aciz kalan genç kızı tesadüf eseri tanıştığı ve ileride mutlu bir yuva kuracağı Hikmet kurtarır.

Beyoğlu Piliçleri kadının en çok şiddet gördüğü ve bu durum karşısında en aciz kaldığı romandır. Beyoğlu'nun arka sokaklarında kimi vesikalı kimi vesikasız çalışan ya da zorla çalıştırılan onlarca hayat kadınının yaşamından kesitler sunulur. Eserde kadınla erkeğin ilişkisi erkeğin üstünlüğü üzerine kuruludur. Bu üstünlük kadının kötü yola düşmesine sebep olmak, kadının parasına el koymak, kadının kendisine bakmasına izin vererek asalak bir yaşam sürmek, kadını kendisi ile birlikte olmaya zorlamak ve kendisine mukavemet gösteren kadını dövmek hatta öldürmek biçimindedir.⁹

Beyoğlu Piliçleri romanında erkeğin şiddetine en ağır biçimde maruz kalan kadın karakter “İnci” lakaplı Nermin'dir. Bir çocuk annesi olan Nermin, gençliğinde yapmış olduğu bir hatanın etkisi ve eşinin kendisini terk etmesi sonucu evladını babasının ellerine bırakır. Evlat acısı ile kendinden vazgeçmiş durumda tekrar bir umumhanede çalışmaya başlayan Nermin'in iki çocuk babası varlıklı bir tüccar olan Davut adında bir belalısı vardır. Nermin kendisi de eşi tarafından aldatılmış ve çocuğundan ayrı kalmış olduğu için Davut'un kendisinden vazgeçmesini istemekte, onu sürekli reddetmektedir. Yılbaşı kutlamalarının yapıldığı akşam Nermin'i görmeye gelen Davut kadının kendisini yeniden reddetmesine dayanamaz ve

⁹ Beler'in romanlarında “Düşmüş Kadın” teması için Bkz. s. 102.

beraberinde getirmiş olduğu kezzap şişesi ile Nermin'in suratını harap eder. Nermin kendini savunmak adına Davut'a saldırınca ise bıçağını çıkartarak kadını öldürür. Romanda erkeklerin elinden ölüme giden pek çok kadından sadece birisidir Nermin.

Tüylendi Ailesi (1946) romanında mekân olarak Samsun ve Rize'nin köyleri seçilmiştir. Köy yerinde süregelen toplumsal yapıda kadının şiddete sürekli maruz kalması yadsınacak bir durum değildir. Kadına söz söyleme hakkı düşmez. Kadın hem evde hem de tarlada erkeklerden daha fazla çalışır. Eserde kadınların iradesi dışında kaçırılarak evlenmeye mecbur bırakılmaları yoğun olarak işlenmiştir. Eğer kendisini kaçırana mukavemet gösterirse dayak yer silahla tehdit edilir.

Tüylendi Ailesi'nin başkahramanı Kuşlu adamın kaçırdığı ilk kadın bütün ağası Mehmet Efendi'nin kızı Elif'tir. Genç kız bir yemin pahasına kaçırılır, Kuşlu adamla evlenmeye onu sevmeye mecbur olur. Uzun süre dağlarda, ormanlarda aç susuz gizlenirler. Mehmet Efendi'nin zorla rızasının alınması sonucunda hep birlikte çalışmaya yaşamaya başlarlar. Elif'in babası öldükten sonra onun malına mülküne konan Kuşlu adam ise ikinci yemini olan Fadime'yi kaçırmak düşüncesini yıllarca aklından çıkartamaz. Samsun'dan Rize'ye giden genç adam burada Fadime'nin ailesi ve nişanlısı ile çatışmalara girer. Bir süre sonra yolda ablası ile bir düğüne giden Fadime'yi genç kızın karşı çıkmasına rağmen kaçırır.¹⁰

Tüylendi Ailesi'nin yukarıda anlatılan vak'alarına bakıldığında kadın kahramanların erkeğin kaba kuvveti sonucu zorla alıkonuldukları ve rızaları olmadan evlenmek zorunda kaldıklarını görürüz. Bu durumun sebeplerini iki etkene bağlayabiliriz. Birincisi kahramanların üzerinde bulundukları topraklar örfi hukukun üstün sayıldığı, toplumsal düzenin hala bu örflere göre biçimlendiği bir coğrafyadır. İkincisi ise örfi düzenin hüküm sürdüğü bu toplumsal yapı içerisinde kadın güçsüz, iradesiz ve dilsiz bırakılır, erkek tarafından yönetilir. Romanın bütününe baktığımızda eserde adı geçen hiçbir kadının irade gösterdiği görülmez.

¹⁰ Turan Aziz Beler, **Tüylendi Ailesi**, Yayınlayan Refet Zaimlar, Kenan Matbaası, İstanbul, 1946, b.e.

3.1.2. Yeni Toplum Düzeninde Kadın

Turan Aziz Beler'in romanlarında en sık ele aldığı konulardan birisi de yeni kurulan devletin öngördüğü toplum düzeninde kadının yeridir. Bu konudaki yanlış düşünce biçimlerini gülünç bir atmosfer yaratarak vermeyi tercih eden yazar kadınların modernlikten, çağdaşıktan ne anladıklarını onların ağzından aktarır.

Yeni yaşam biçiminde; bazen bu kadınlar birer kurban olurlar. Beler bu durumu *Sevda*'nın ön sözünde şöyle anlatır:

“Her inkılap kurbanlar verir. Memleketimizin sosyolojik rezüleksiyonu da, Şark zihniyetinin atılıp yeni garp düşünce ve terbiyesini almak o kadar kolay olmamıştır. Her sahada sayısız kurbanlar verilmiştir. Bunlar memleketin terakkisi ve ilerlemesi için düşen birer şehiddir ki savaş meydanında memleket için can veren erden farkı yoktur. İnkılapların en çetini muhakkak ki düşünce ve fikir kalkınmasıdır. Yeni bir yaşayışın hayat temelini kurmak, buna ait işleri kavramak elbette müşküldür.) diye yazıyor ve (fakat ben burada hakikaten yaşanmış ve kahramanı ölmüş hazin bir macerayı anlatacağım. Alexandra Dumas Fils, La Dame o Kamelya'nın başlangıcında – henüz yaratacak yaşa varmadım. Ancak hakikati nakledebilirim – dediği gibi, ben de hayattan aldığım bu parçaya hiç fantezi karıştırmaya cesaret edemeden aynen veriyorum.”¹¹

Yazar ilk kitabı *Yıldızlar Arasında* ile kendi görüşünü ortaya koyar ona göre; kadın mutlaka çalışmalı ancak mükemmel bir ev kadını da olmalı evdeki görevlerini aksatmamalıdır.

Belir bu düşüncenin dışında kendilerince bir toplum düzeni yaratan ve bunu “modern olmak, yeni devlete uygun olmak” gibi kisvelerin altında garipliklerini mazur göstermeye çalışan kadınları ele alır. Bu kadınların en büyük eğlenceleri dedikodu yapmak, kocalarını aldatmak, kumar oynamak, alışveriş yapmak,

¹¹ Turan Aziz Beler, *Sevda*, s. 1.

gardıroplarını yenileyerek bununla övünmektir. *Gecelerin Koynunda* (1944) adlı romanın girişinde bu yaşam biçimine ayak uydurmaya çalışan Nüveyre için şu ifadeler yer alır:

“Bayan Nüveyre her gün alış veriş, dişçisi, terzisi, kunduracısı, kuvaforü olan asri bir tazedir. İki senelik evlidir. Kocasını Ahmet Bali, işleri ikinci cihan harbi ile beraber parlayan bir tüccardır...

Nüveyre o kadar oyun meraklısı idi ki, hatta bu yüzden yegâne yakınları bulunan küçük kardeşinden, senelerden beri ayrı yaşamakta idi. Sörlük mektebinde iken ve daha sonra ‘Paris’ romanları okuya okuya ‘Safist’ okulu talebesinden bir morfinoman bile olmuştu. Evlenince kocasının ısrarile bu fena itiyattan vazgeçmişti.”¹²

Aynı ortamda bulunmayan kişi hakkında paylaşılan bilgi olarak dedikodu, kişilerarası iletişimin ortak bir şeklidir. Ancak bir ortamda sadece bir bilgi olarak sunulan şey, diğer bir bağlamda dedikodu haline dönüşebilmektedir. Aktarımın yapıldığı bağlam ile aktarımın konusu, bazen olumsuz olarak nitelendirilebilecek dedikodu ile bilginin yasal olarak paylaşılması arasındaki sınırı çizmektedir. Kötü ününe rağmen, dedikodu toplumsal değerlerin devam ettirilmesi, grubun sınırlarının belirlenmesi ve bilginin yönetilmesi konusunda bir araç olarak işlev görmektedir¹³

Dedikodu ağı ile birbirine bağlı arkadaşların sonunda birbirine düştüğü, asri kadın, asri erkek, asri evlilik diyerek eş aldatmanın meşrulaştığı bir dönem romanı olan *Gecelerin Koynunda* (1944), *Türedi Ailesi* (1943) tam anlamıyla güft u gü merkezli romanlardır. Öyle ki romancı muhiti anlatmayı bir masası başındaki kadınlara bırakır ve kendisi aradan çekilir böylece yukarıda bahsedilen bilgi paylaşma durumunu ve bu bilgiyi paylaşan topluluğun toplumsal değerlerini öğreniriz. Romanda atılan her adım bir sonraki kişi için bir dedikodu malzemesidir.

¹² Beler, *Gecelerin Koynunda*, 1944, s. 3.

¹³ Firdevs Karahan, “Biçembilim ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Dedikodu Sütunlarına Yönelik Bir İnceleme”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi** 2006 / Cilt: 23 / Sayı: 1 / s. 90. <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr>

Yaşayan dil değişen toplumsal koşullara göre yeni sözcüklerle gelişimini sürdürür. Türk edebiyatında da dil önemli bir mesele olarak ele alınmış, yenileşme devri Türk şiiri en büyük, en keskin değişimi biçim ve dil açısından geçirmiştir.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk icraatlarından biri de dilde sadeleşme yolunda önemli çalışmaların yapılmasını sağlamış olmasıdır. Modern eğitim sistemine uygun okullarda Batı dilleri öğrenen bir neslin de yetiştiği bu dönemde dil Arapça, Farsça kökenli sözcüklerden kurtarılmaya çalışılmış ancak yukarıda söz ettiğimiz Fransızca, İngilizce sözcükler olur olmadık durumlarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu konuya Turan Aziz Beler ilk olarak *Bit Yüzünden* (1943) adlı eseri ile değinir.

Bit Yüzünden adlı eserde kadın-erkek ilişkisi ile ilgili ilk tespitimiz kendilerini yüksek muhitten sayan kişilerin birbirlerine “Bay” ve “Bayan” hitapları ile seslenmeye ve seslenilmesine dikkat etmeleridir. Eserin ilk sayfasında hizmetçi kız Şadan tarafından “*Sayın Beyimiz*” ile başlayan cümle Bayan Mürşide tarafından hemen kesilir ve “*Kız yine ne dedin? ‘Sayın bey’ var mıydı?*” diye düzeltilir.¹⁴

“Bay, bayan” hitapları dilde sadeleşme akımının herkes tarafından hissedildiği 1930’lu yıllarda dilimize girmiş bir hitap biçimidir. Günümüzde ise “kadın” sözcüğü yerine tercih edilen “bayan” sözcüğü cinsiyet bildirir bir sözcük olarak kullanılmaktadır. Eserde ise artık “hanım ve bey” gibi hitapların halka göre olduğu, yüksek sınıfın ise “bay, bayan” sözcüklerini dahi bir sınıf işareti olarak kullanmaya çalışması eleştiri konusu olur.

Türedi Ailesi romanıyla Turan Aziz Beler, hangi yollarla zengin olmuş olursa olsun paraya sahip olduktan sonra kendi kimliklerine, kültürlerine yabancılaşan ve sadece bencilce bir harcama güdüsüyle yaşayan kadınları konu edinir. Bu kadınların da ağızlarından “asri olmak, modern olmak” tabirleri düşmemekte ve her yaptıklarını bu kavramlar bağlamında açıklamaktadırlar. Sosyete adı verilen bir muhitin adı ile

¹⁴ Turan Aziz Beler, **Bit Yüzünden**, s. 5.

romana konu olan bu insanların harcadıkları tek şey para değildir. Kendi vücutları, insan haysiyeti ve kazara anne karnına düşen bebekler de göz kırpmadan harcanmaktadır. Medeni olmak adına yapılanlardan birisi de güneş banyosudur, *Türedi Ailesi*'nde Şehrika annesine şunları söyler:

“Kızının plajda fazla kavrulduğunu gören ana, sebebini sorunca ondan şu cevabı aldı:

- Artık medeni oldum da ondan. Sen anlamazsın. Medeniyetin ölçüsü bugün güneş banyosu olduğunu bilemiyorsun. Herkesin deniz mevsimindeki aldığı banyoları boşuna mı alıyor sanıyorsun? Banyonun adedi ne kadar fazla olursa insanın ‘modern’ liği de işte o kadar yükselir.

- Ayol ‘modern’in derecesi olduğunu da şimdi senden işitiyorum. ‘Medeniyet’ demek istiyorsun galiba?”¹⁵

Yukarıda verdiğimiz örnekte olduğu gibi medeni yahut modern olmanın ölçüsünü aşırılık olarak belirleyen bu kadınlar mensubu oldukları toplumun birer yansıtıcısı konumunda okuyucuya sunulmuş, verilmek istenen mesaj ironi ile sağlanmıştır.

Muasır medeniyet seviyesine yükselmeyi hedefleyen ve bunu her fırsatta dile getiren bir muhit olarak sosyete *Sevda* romanının ana karakteri olan Sevda tarafından sınıfta kalmış olarak nitelendirilir. Çünkü bu kesim hem çağdaşlığı dillerinden düşürmez hem de dar kalıplar içinde, sık düşüncelerle başkalarını eleştirerek yaşamaya çalışırlar.

“Yine mi o işsiz güçsüz muhit? O birbirini çekemiyenler. Evdeki koltuklarında ahlak kontrollüğüne çıkan o dar kafalılar... Memleket her sahada terakki etti. Fakat bu gibi kafadakiler bir türlü inkişaf edemiyor. Bu gibileri, sınıfta kalmış kabiliyetsiz talebeye benzetiyorum. Bunlar da, pek tabii, yüksek sınıfın derslerini anlıyamazlar.”

Yeni toplum düzeninde kadın; annelik, ailenin, yuvanın kurucusu olmak gibi rollerden sıyrılmış, yalnız kendi zevkleri için yaşayan ve sosyal fayda düşünmeyen özelliklere sahip olmuştur.¹⁶

¹⁵ Turan Aziz Beler, *Türedi Ailesi*, 34.

3.1.3. Düşmüş Kadın

Turan Aziz Beler düşmüş kadınların nasıl bu duruma geldiklerini araştırmış, hatta bir eserinde tümüyle bu konu üzerinde durmuştur. Yazar ansiklopedik bilgiler ve bilimsel araştırmalardan yararlanarak kadınların nasıl korunabileceğine, dair çözüm önerilerinde de bulunur:

“... Doktor Gibb yapılacak, buna karşı alınacak tedbiri güzel izah ediyor dostum. Kız çocuğa evvel emirde iyi ve sağlam bir aile terbiyesi vermeli bilhassa anne ile kız arasında eskiden beri devam eden edegelen mahremiyete son vermeli. Açıkça kıza kadınlık zaruretlerini öğretmelidir. Bilhassa ve en mühimi bir anne kızına kendisine karşı sır saklamamasını mutlak öğretmelidir. Bu suretle kız çocuk hariçte kendisine söylenen her sözü ve zevke taallük edecek her teklifi annesine söyleyecek. ... Bir ailenin kızını korumak ve için yapacağı en birinci iş çocuğunu arkadaşları ile toplanmaktan, eğlenmekten, sinemadan menederek sıkı bir şiddet ve istibdat altında bulundurmamak değil bilakis ona ebeveyne karşı sır saklamamasını öğretmek büyük bir serbestlik ve hürriyetle yetişmesine meydan vermektir.”¹⁷

Yukarıdaki yargıları Doktor Yakup adlı karakter *Beyoğlu Piliçleri* romanında söyler. Turan Aziz Beler hür ve dürüst yetişen çocukların yanlış yola sapmayacaklarını düşünür. Bu düşüncesini kanıtlayacak pek çok kötü örneği de adı geçen romanda gözler önüne serer. Kızlarını görgülensinler diye köyden şehre yollayan bir ailenin (toplumun) yaşadığı hazin olaylar bu romanda konu edinilmiştir.

Arkadaşı Bedri ile Nermin’in çalıştığı hastaneye getirilmesi ve ölümü üzerine bu kadınların böyle durumlara düşmesine sebep olan meseleleri muhavereye başlarlar.¹⁸

Turan Aziz Beler hizmetçi kızların başlarına neden kötü olayların geldiğini şu ifadelerle anlatır:

¹⁶ Kadının aile içindeki yeri için bakınız Aile.

¹⁷ Turan Aziz Beler, **Beyoğlu Piliçleri**, Akay Kitabevi, Ankara-İstanbul, 1946, s. 247-248

¹⁸ Turan Aziz Beler, **Beyoğlu Piliçleri**, s. 221.

“Fahişelerin çoğu hizmetçilikten gelir. Çünkü onlarda hanım olmak, evdeki hanımı kopye etmek aşkı vardır.

Ev hanımının günlük ev düşünce ve üzüntüsünden habersiz, hanımlığı sadece lüks ve tuvaletten ibaret zanneden bu cahil zavallılar maymunlar gibi hanımlarının yalnız süs ve lükslerini taklit ederler. Her gün göre göre süs ve tuvaletle yakın bağılıkları bulunan bu kızcağızlar işte bu suretle tuvalet uğruna birbiri arkasından felakete sürüklenirler.”¹⁹

Yazar cahil kalmış, ruhları beslenmemiş bu genç kızların neden kötü yola düştüklerini şöyle açıklar:

“Mayaları şüphesiz ki iyi fakat içtimai teşkilatsızlık yüzünden, maateessüf bütün dünyada insanlık değerinden düşürülen bu zavallılar hep anlayamadıkları, yanlış anladıkları serbest hayat, asri hayat, modern hayat uğruna fahişe olurlar.”²⁰

Yazar moda ve sinema mecmualarının bu genç kızları özendirdiğini, bu dergilerin sayfalarındaki ışıltılı dünyanın onları aldattığını belirtir

“*Beyoğlu... İnsanların sağlığında geçtikleri sırat köprüsüdür. Biraz bocalayanlar gayya kuyusuna düşerler.*” ifadesi ile çevrenin etkisiyle sahip olduklarından daha fazlasını isteyenlerin felaketleri verilir.

Beyoğlu Piliçleri romanında kadınlar için modern hayata özenme, baskılardan kurtulmaya çalışırken kötü yola düşme dışında bir diğer tehlike de Anadolu’da zenginleşen “*Hacıağalar*”ın İstanbul’a gelerek zevk ve sefaya dalmaları, geri döndüklerinde yaşadıklarını anlatarak başkalarının da bu talepte bulunmalarını sağlamalarıdır:

¹⁹ Turan Aziz Beler, **Beyoğlu Piliçleri**, s. 113.

²⁰ Turan Aziz Beler, **Beyoğlu Piliçleri**, s. 114.

“Her türlü vurguncular bu taşradan gelenlere türlü türlü tuzaklar kurdular. Ağaların İstanbul’a para yemeye gelişi, kadın ticaretiyle meşgul olanları şiddetli bir hırs ile düşündürüyordu. Kadına ve kıza istek arttıkça kadın ayartan avcılar da patronlara sermaye bulmak işine alabildiğine hız veriyorlardı.

İşten el çekmiş kartaloz kadın müteahhitleri paçaları sıvayarak yeni baştan kadrolarını diriltiyorlardı. Para karşısında ahlak akideleri eriyip dururken gece hayatlarındaki şehvet alevleri de parlıyor cehalet yüzünden sürü sürü masum kızcağızlar ve kadınlar birbiri arkasından felaket çöplüğüne düşüyorlardı.”²¹

Romanda hem Hacıağalar hem de bu düşkün kadınlar felakete uğrayarak gazete manşetlerinde alelade bir haber olmaktan öteye gidemezler.

Türedi Ailesi ile *Gecelerin Koynunda* romanlarında düşkün duruma düşen kadınların ortak noktaları ise eşlerini aldatmalarıdır. Bu kadınlar modern hayat tarzının bir getirisi olarak algıladıkları eş aldatma durumunu, garsoniyer tutacak boyutlara kadar getirirler. *Türedi Ailesi* romanında Şehrika, *Gecelerin Koynunda* romanında ise *Nüveyre Hanım* eşlerini aldatır ve yakalanırlar. Nüveyre kocası tarafından terk edilir ve birkaç varlıklı kişi ile birlikte olduktan sonra şehrin tanınmış kadın simsarlarından biri ile dolaşırken görülür. Şehrika ise babası dahi belli olmayan bebeğin kürtaj edilmesinden sonra tüm güzelliğini kaybeder ve kuralsızca evden eve girip çıkmaya başlar.

Belir romanlarında hem evli kadınların hem de Anadolu’dan gelen biçare kızların ne gibi sebeplerle düştüğünü anlatarak daha önce belirttiğimiz gibi çözüm önerileri sunar.

²¹ Turan Aziz Belir, **Beyoğlu Piliçleri**, Akay Kitabevi, Ankara-İstanbul, 1946, s. 33.

3. 2. Aşk

Turan Aziz Beler'in eserlerinde aşk çoğunlukla dünyevidir. Yazarın ilk romanı *Sevda* (1943) dışında tümüyle aşk ilişkisini konu edindiği bir romanı yoktur ancak *Gecelerin Koynunda* adlı eserin ikinci kısmında Hikmet ile Sibel'in aşkları ve başlarından geçenler mevzu edilir. Bu iki eser dışında Beler'in roman kahramanları aşk konusunu modern hayatta yeri olmayan gülünç bir duygu olarak görür.

Türedi Ailesi romanında Şehrika tabiatı itibariyle sevmeye yatkın olmayan bir genç kız olarak tanıtılır. Evlendikten sonra da ne eşine ne de hayatına giren ve kendisine samimi bir muhabbet besleyen erkek arkadaşlarına karşı sevgiye benzer bir hisle yaklaşmaz.

Sevda romanında gerçek bir aşkın işlendiğini görürüz. Eserde varlıklı bir ailenin kızı Sevda ile babası Birinci Dünya Harbi'nde şehit düşmüş genç bahriyeli Erol'un aşkları anlatılır. Romanda Erol'un Sevda'ya yazdığı bir mektupta aşka, sevgiye dair dikkati çeken bazı ifadeler bulunmaktadır:

“Sevdacığım!

Romantik ve santimantal mektuplar zamanımıza uygun olmamakla beraber, kendimi bu gülünç mevkiden kurtaramıyorum. Çünkü seni seviyorum. Senden uzaklaşınca bunu daha kuvvetle hissettim...”²²

Romantik ve santimantal yani duygusal mektupların yaşadıkları zamana uygun düşmediğini belirten Erol yine de bu duygularını ifade eder. Turan Aziz Beler'in *Sevda*'dan sonra yazdığı tüm eserlerde de içtimai aşk yaşanan devre ait olmayan, küçümsenen bir duygu olarak yansıtılır. Bu karakterlerin yüzeyselliği ile ilgilidir. Aşk ancak cinsi haz mertebesinde yaşanmakta diğeri küçümsenmekte hatta alaturka bulunmaktadır.

²²Beler, *Sevda*, 32.

Sevda'da sevgi ve üzüntü birlikte ele alınır. Büyük sevginin büyük üzüntüsü olduğuna inanan Sevda yaşadığı eziyetlere bu yolla katlanır. Eserin sonunda ise aşkının büyüklüğüne kanıt olarak öldüğünü belirtir.

Gecelerin Koynunda romanında Hikmet ile Sibel birbirlerini gerçekten severler, başlarına pek çok felaket gelse de sonunda kavuşurlar. Gerçek aşkın ele alındığı bu iki eser dışında Turan Aziz dünyevi aşk yaşayanların felaketlerini vermeyi tercih eder.

Tüylendi Ailesi romanında Kuşlu adam iki kere kız kaçırrır. Birincisi ile evlenir ancak aralarında gerçek bir sevgi bağı oluşmaz. İkinci olarak kaçırdığı Fadime ise yolda kaçarlarırken kaza kurşunu sonucu ölür bu durum karşısında pişmanlık duyan Kuşlu adam ölen genç kıza karşı platonik bir aşk beslemeye başlar.

3.3. Evlilik

Turan Aziz Beler'in romanlarında evliliğe üç açıdan yaklaşıldığını görürüz. Bunlardan birincisi birbirini seven iki insanın evlilik yapması ya da evlilik yapmayı istemesidir. İkinci olarak kaçırma yolu ile evlenme işlenir. Yazarın en çok üzerinde durduğu evlilik biçimi ise mantık evliliği diyebileceğimiz evlenme biçimidir. Bu evlilik biçiminde çoklukla dürüst olmayan yollardan kazanılan para ile kendilerine bir çevre edinmeyi amaçlayan erkeklerin; kendilerine yarar sağlayacak, onlara sosyal bir statü kazandıracak kadınlarla evlenmek istemesi durumu anlatılır. Kadınlar ise sahip olmak istedikleri lükse, rahat hayata kolay elde edilebilen bu zengin adamlar yoluyla kavuştukları için mantık evliliğini tercih ederler.

Sosyetenin içine girmeye çalışan bir karı- kocanın yaşamlarının mercek altına alındığı *Türedi Ailesi* romanında sonradan görme Gelvur çiftinin aşırı lükse zaaflarıdır. Banyolarında dahi telefon olan bu çift evlerini ahenksiz bir müzeye

çevirmişlerdir. Aşırı lüks konusu ile ilgili olarak Werner Sombart “*temel ihtiyacı aşacak biçimde yapılan her türlü fazladan sarfiyat, lükstür*” tanımını yapar. Bu kavram, *temel ihtiyacın* ne olduğu bilindiğinde somut bir içeriğe kavuşan göreceli bir kavramdır. Sombart, ihtiyacı saptayabilmenin iki yolu olduğunu söyler. Birincisi; ihtiyacı öznel olarak etik, estetik veya herhangi bir değer yargısına bağlamak, ikincisi ise kendisini ölçebileceğimiz nesnel bir ölçüt bulmaya çalışmaktır. İnsanın fizyolojik doğal gereksinimleri ya da kültürel doğal gereksinim diye tanımlayabileceğimiz şeylerin her biri böylesi bir ölçüt olarak ele alınabilir. Önceki yalnızca doğal koşullara değilse tarihsel zaman aralığına göre değişir. Kültürel gereksinim ya da zorunluluğun sınırlarını nasıl çizeceği, insanın kendi seçimine kalmış bir şeydir.²³

Sombart’ın yukarıda ele alınan düşüncelerine göre Şahika ve Sadık Gelvur çifti için evlilik onları diledikleri “lüks” yaşam biçimine kavuşturacak bir araçtır. Evlendikleri zaman ise lüks yaşama dair bir ölçütleri yoktur.

Aile ilişkileri Gelvurlar için aynı evde yaşamak, aynı sofrada oturmaktan öteye geçmemiştir. Şehrika çocuk fikrinden ölesiye korkmaktadır çünkü bir çocuğu olursa onun gürültüsüne katlanmayacağını, çocuğun onun rahatça gezip tozmalarına engel olacağını düşünmektedir. Buna rağmen, “Koca, evlad, ana, baba vesaireden başka <ekstra modern> cemiyet hayatına mensup aileler kadrosunda evin kadınının bir de <flörtü> olması lazım gelmez miydi?” düşüncesine sahip olan Şehrika modern bir evlilik hayatına dair ilginç tespitlerde bulunur:

“Zamanımızın modern cemiyet hayatı kadınlarımızın çay veya herhangi bir topluluğa bir kavalye ile gelmelerine hak verir. Kavalyeden kasıt koca olmadığından modern aile kadınları hoşlandıkları kimseleri çekinmeden bu gibi yerlere kollarına takıp getirirler.

²³ Werner Sombart, **Aşk, Lüks ve Kapitalizm**, Ankara, Çev. Necati Aça, Bilim ve Sanat yay, 1998, s. 88-89.

Koca, evlad, ana, baba vesaireden başka “ekstra modern” cemiyet hayatına mensup aileler kadrosunda evinin kadınının bir de flörtü olması lazım gelmez miydi?”²⁴

Kısaca Beler’in romanlarında modern evlilik ya da sosyetedeki evlilikler araya giren üçüncü kişilere, flörtlere açıktır. Bu da bize yazarın romanlarındaki aile yapısı hakkında bilgi verir.

3.4. Aile

Toplumun en küçük yapı taşı ailedir. Aile bir toplum ne kadar değişirse değişsin değişmeyen bir bütünlükle toplum içinde korunan bir düzendir. Turan Aziz Beler yanlış düşüncelere kapılarak “aile” kavramının dolayısıyla toplumun temelinin nasıl çürütüldüğünü gözler önüne sermeye çalışır. Anne, baba ve çocuk bakış açılarından ele alacağımız aile teması Beler’in üzerinde çok durduğu bir temadır.

3.4.1. Anne

Sosyete aileleri çoğunlukla kedi, köpek sahibidirler, çocuk sahibi olmayı pek asri kabul etmeyen anne adayları çocuk doğurma işini yapacak hizmetçilerin olması gerektiğini düşünürler. Eğer aile çocuk sahibi ise çoklukla tek çocukla yetinirler. Çocuklarını Fransız mekteplerinde okutmamak onlar için yüz kızartıcı bir suçtur. Çocuğun istidadına göre binicilik, ressamlık, bale gibi Avrupalı hobiler de göz ardı edilmez.

Sosyete kesimi dışarıdan her ne kadar çağdaş, batılı görünse de çocuklarına, özellikle kızlarına karşı baskıcı tavırlar sergilerler. Kızlarının birileriyle görüştüğünü duydukları zaman tepkileri sert olur. Çocuklarına bir robotmuş gibi görevler

²⁴ Turan Aziz Beler, **Türedi Ailesi**, s. 112.

yükleyen bu ailelerin onlara veremedikleri tek şey sevgidir. Evlatlarına karşı gerçek bir muhabbet bile duymayan ebeveynleri kız ya da erkek çocuklarını muhitlerinden zengin ve herkesi kıskandıracak birisiyle evlendirerek daha da zenginleşmeyi umarlar. Evlilikte çocukların söz hakkı yoktur. Sosyetik annelerin de kocalarının çocuk yetiştirme konusunda sözleri üzerine diyecek bir şeyleri yoktur.

Çoğunlukla vurgunculuk yaparak zenginleşen ve maruf bir aileye mensup olmayan erkekler sosyeteye girmek için buradan bir kızla evlenmenin gerekliliğini duyarlar. Sosyete ise bu gibileri küçümser. Kızlarını sosyeteye girsin diye yetiştiren orta halli aileler ise bu gibi damatları birer talih kuşu gibi avlarlar.

Sevda adlı romanda Turan Aziz Beler toplumla ilgili eleştirilerini ana karakteri Sevda'nın ağzından verir. Aile, para, evlilik, sevgi, eğitim gibi pek çok konuda Sevda'nın çevresine ders verdiği görülür. Romana adını veren genç kız anne ve babaların eğlenceye, kendi zevklerine olan düşkünlükleri yüzünden çocuklarını unuttuğunu söyler:

“Ah şu derin şefkat. Neden bunun ufak bir gölgeciği bile yaşadığım muhitte yok. Orada ana, baba, karı, koca, kardeş, teyze, hala, dayı, her şey yapmacık. Velhasıl sağa bak yapmacık, sola bak yapmacık... Sosiyetenin bünyemizi kemiren bin türlü zevk ve safalarına dalan ana ve babalar, çocukları ile hiç meşgul olmayarak, bakım, giyim ve terbiyelerini ecnebi ellere bırakmış değiller mi? Şu muhakkak ki, mütevazı sınıfta hakiki sevgi fazla oluyor.”²⁵

Cemiyete mensup bir aile tarafından yetiştirilen ve gönlünü vatani için çalışan bir bahriyeliye kaptıran Sevda ise ailesini “*Sosiyetenin bünyemizi kemiren bin türlü zevk ve safalarına dalan ana ve babalar, çocukları ile hiç meşgul olmayarak, bakım, giyim ve terbiyelerini ecnebi ellere bırakmış değiller mi? Şu muhakkak ki mütevazı sınıfta hakiki sevgi fazla oluyor.*”²⁶ sözleriyle eleştirir. Mürebbiyelik ile ilgili eleştirilerini daha pek çok yerde belirten Sevda'nın sosyete için de söyleyecekleri vardır:

²⁵ Beler, T. A, (1943), *Sevda*, s. 39.

²⁶ Beler, T. A, (1943), *Sevda*, s. 37.

“Ne gibi ve hangi <sosiyete> demek istiyorsunuz? Unutuyorsunuz ki, bizde <aristokrasi> olamaz... Çünkü resmi günlerde yakanızda taşımakla gururlandığınız <altı ok> işaretli kokartı unutuyor musunuz? Bizim rejimde sınıf farkı yoktur. Zengin veya fakir olabilir. Fakat kanunen herkes müsavidir. Mehmetle Ahmedin oğlu arasında fark mevcut değildir. Kanlar dökülerek fedakârlıklarla elde edilen bugünkü inkılâbımız ancak bu <ideal> ile yapılmıştır. <Sosiyete> ismi verdiğiniz nedir? Dalavere ile vurgun vurup lüks hayat yaşayanları mı kasdediyorsunuz?”²⁷

İster durmaksızın dönen, değişen, koşuşturma içinde geçen dünyada hayatta kalma güdüsünden ister de insanların gerçekte kim oldukları, âlemde ne oldukları sorusunu dahi cevaplayamadan çocuk sahibi olmalarından ötürü evlat sevgisini içlerinde hissetmeyen ve çocuklarının da bunun farkına vardığı pek çok aile vardır. Romancı bu eserinde her şeyden önce aile kurumunu hakkıyla yaşamayan ve yaşatamayan zihniyeti eleştirir:

“Sosiyetenin bünyemizi kemiren bin türlü zevk ve safalarına dalan ana ve babalar, çocukları ile hiç meşgul olmayarak, bakım, giyim ve terbiyelerini ecnebi ellere bırakmış değiller mi? Şu muhakkak ki mütevazı sınıfta hakiki sevgi fazla oluyor.”²⁸

Yazar mürebbiyelik ile ilgili eleştirilerini daha pek çok yerde belirtmektedir. Öyle ki Sevda küçüklüğünde dinlediği masalları, ninnileri annesinden değil Alman, Fransız mürebbiyelerinden duymuştur.

3. 4. 2. Baba

Turan Aziz Beler romanlarında gerçek bir anne-baba-çocuk ilişkisinin ne olduğunu ders vererek anlatmayı tercih eder. *Sevda* romanı bu açıdan önemli bir

²⁷ Beler, T. A, (1943), *Sevda*, s. 43.

²⁸ Beler, T. A, (1943), *Sevda*, s. 37.

örnektir. Baba ile çocuk arasında gerçek bir rabita kurulmaz, suni bir ilişki tasvir edilir.

Yazar zıt özelliklerde çizdiği baba profilleri ile okuyucunun karşılaştırma yapmasına olanak sağlar. *Sevda*'da Erol'un Birinci Dünya Savaşı'nda şehit düşen babası oğluna şerefli bir isim dışında eski bir ev ve savaşta kullandığı kılıcını bırakmıştır. Sevda'nın babası Ahmet Emin Bey ise kızına maddi her türlü olanağı sunan ama zengin bir müteahhide kızını vererek damadı olan müteahhitle işbirliği yapıp Amerikanvari (tröst)ler vücuda getirmek isteyen bir işadamıdır.²⁹

Görüldüğü gibi kızının sevdiği bir insanla evlenerek mesut olmasından çok kendisi için yararlı olacak bir damat isteğine sahip olan baba evladının değil kendi çıkarının peşinde koşmaktadır. Sevda'ya gereken aile sıcaklığını yaşatamayan ve sıkça Sevda tarafından eleştirilen Ahmet Emin Bey romanda şöyle betimlenmektedir:

“Umumi Harp ile İstiklal Mücadelesi'nde hiçbir fedakârlık yapmadan yaşamak hakkını kazanmış kişilerden birisi de Sevda'nın babası Ahmet Emin Bey'dir. Vatan evlatları düşmanla boğuşurken o gamsızca rahatına bakmış ve memleket emniyet ve sükûnete dönünce pek çok ve büyük hizmetler yaptığından dem vurmağa başlamıştır. Zengin bir müteahhide kızını vermek bu müteahhitle işbirliği yaparak Amerikanvari (tröst)ler vücuda getirmek ister.”³⁰

Sevda ile babası arasında Erol ile ilgili olarak geçen bir konuşmada Ahmet Emin Bey çarpık düşüncelerini cesaretle açığa vurur. Sevda zamanın para asrı olduğunu söyler ve buna cevaben babası, “*Paran var mı? Her şeyin var demektir. Erol'un serveti yok. Şerefli olduğuna hiç şüphem olmayan mesleği, alıştığın şimdiki hayatı devam ettiremez ki...*” cümleleriyle karşılık verir. Sessiz kalan Sevda'ya “*Sonra kızım, (ellerini açıp havaya kaldırarak) şöhreti yok ki...*” diyerek şöhretin iyi, namuslu bir insandan daha mühim olduğu düşüncesini belirtir.

Sevda'yı kendi sözünden dışarı çıkarsa evlatlıktan reddedeceğini söyleyen Ahmet Emin Bey “*Sevgi ne imiş? Bu klasik şeyler zamanımızda gülünçtür. Seni*

²⁹ Turan Aziz Beler, *Sevda*, 2. Basım, İnkılâp Kitabevi, Kenan Matbaası, 1943, s. 34.

³⁰ Beler, T. A, (1943), *Sevda*, s. 34.

elimle refah içinde yaşatacak bir zengine vereceğim. Hayatta çok tecrübesizsin. Onun için menfaatin icabı bizleri dinlemelisin...” diyerek kızının iyiliğini hangi yönlerden istediğini açıkça ifade eder.

Türedi Ailesi romanında Şehrika’nın babası romanın sadece başlangıcında eşinin her isteğine boyun eğen, evde söz hakkı olmayan biri olarak betimlenmiştir. *Gecelerin Koynunda, Beyoğlu Piliçleri, Tüylendi Ailesi, Kibar Hırsız ve Bit Yüzünden* romanlarında da baba figürü üzerinde durulmamıştır.

3. 4. 3. Çocuk

Turan Aziz Beler’in romanlarında sosyete mensup çocuklar küçük yaşlardan itibaren mürebbiyelerin ellerinde büyürler. Bu mürebbiyeler yabancı uyruklu olur ve çocuk Türkçe dışında Avrupa dillerinden birini de küçük yaşta öğrenmeye başlar. Mürebbiyelere yüklü miktarda para ödenir, çoğunlukla anne-baba sevgisinden uzak kalan çocuklara acıyan mürebbiyeler onlara iyi bakım sağlarlar.³¹

Belers’in romanlarında aileler çocuklarının maddi isteklerini karşılayarak onlara ebeveynlik yapacaklarını düşünürler. Ayrıca çocuklarını küçük yaşlardan itibaren özel yatılı okullara hatta yurtdışındaki okullara yollayan anne-babalar vardır.

Çocuklarının yurt dışında aldıkları eğitimi, ata binmesini, resim yapmasını, piyano çalmasını prestij kaynağı olarak gören anne- babanın bu konularda son derece bonkör davranma sebebi de budur.

Mürebbiyelerin elinde büyüyen Sevda yabancı kültürlerle ait masalları, efsaneleri bilmekte, annesinden daha önce hiç ninni, masal dinlememiş olmanın

³¹ Tanzimat dönemi romanında mürebbiyelere baktığımız zaman çoğunlukla ahlak yoksunu, mesul olduğu çocuğu döven, kimi zaman onu kötü yollara sapması konusunda teşvik eden hatta misyonerlik yapan mürebbi ya da mürebbiyelere rastlarız.

eksikliğini çekmektedir. Sevda romanında yurtdışından getirilen dadılara ve aile içindeki akrabalık ilişkilerine dair aşağıdaki örneğe benzer pek çok konu tartışılır:

“Memleketin öz evlatları beğenilmeyip, Avrupa’dan fahiş fiyatlarla dadılar, öğretmenler, sofracılar, işçiler getiriliyor ve bunlardan Frenk adabını belli etmeden kapmaya yelteniyorlardı.

Bu yeni zenginler çocuklarını evlendirecek eş beğenmiyor ve daima gözleri kendilerinden daha zenginlerini araştırıyordu. Bu suretle evlatlar gönüllerinin hâkimi olmayıp ancak paranın kölesi olabiliyorlardı. Onlara “maddi sevgi” aşılanıp “hissi sevgi”leri körleştiriliyordu.”³²

Sevda romanının ana kahramanı romana adını veren Sevda yukarıda da belirttiğimiz gibi ailesi tarafından maddi tüm ihtiyaçları karşılanan ancak, şefkate, sevmeye muhtaç biri olarak karşımıza çıkar. Sevda’nın anne, babasından sevgi görememesi dışında onlarla her konuda, her alanda fikir ayrılıkları da bulunmaktadır. Örneğin Sevda “sosyete” adındaki suni sınıfın varlığını ve onun kurallarını reddeder.

“Ne gibi ve hangi <sosyete> demek istiyorsunuz? Unutuyorsunuz ki, bizde <aristokrasi> olamaz ... Çünkü resni günlerde yakanızda taşımakla gururlandığınız <altı ok> işaretli kokartı unutuyor musunuz? Bizim rejimde sınıf farkı yoktur. Zengin veya fakir olabilir. Fakat kanunen herkes müsavidir. Mehmetle Ahmedin oğlu arasında fark mevcut değildir. Kanlar dökülerek fedakarlıklarla elde edilen bugünkü inkılabımız ancak bu <ideal> ile yapılmıştır. <Sosyete> ismi verdiğiniz nedir? Dalavare ile vurgun vurup lüks hayat yaşayanları mı kastediyorsunuz?

Şansın yüzü size gülmüş ve paralar cebinize akarak bugünkü <şöhret> dediğiniz şeyi hazırlamış. Şans size eğer yardım etmeseydi, bizler ne olurduk?”

³² Beler, T. A, (1943), *Sevda*, s. 33-34.

Yukarıdaki örnekte sınıfsal ayırım yapılamayacağını çünkü Türkiye’de böyle bir sınıf siteminin olmadığını babasına hatırlatmaya çalışan Sevda uzun süre konuşur. Kendilerini büyük, önemli işler yapan bir muhit gibi gören bu kesimi anlayamadığını tekrar belirtir:

“Sosiyeteden bana bahsetmeyin. Bu isim midemi bulandırıyor. Bu dar kafalı muhite hiç tahammül edemiyorum. Onlar kendilerinden başka hiç kimseyi düşünmezler. Bakalım nur yüzlü köylülerimiz onlar hakkında ne düşünüyorlar? Neden zenginlerimiz köylülerimizi tenkit ediyor da onları hiç bir zaman ıslaha çalışmıyor? Mademki sosiyete var, neden köylere bunun içinden ekipler gönderilmiyor? Avrupada ve Amerikada, siz de biliyorsunuz ki <sosiyete> vardır. Fakat bu hakiki bir <sosiyete> dir. Kelimesinin tam manasına göre bu bir <teşkilat> tır. Onun mevcudiyeti <sosyal kalkınma> yı temindir. Bir yardım edici teşekküldür. Kadın, erkek, genç, ihtiyar herkes elinden geldiği kadar bu kalkınma vazifesine koşar. Bir ailede babanın, ananın, çocukların bu işde de ayrı ayrı vazifeleri vardır. Bizimkinin vazifesi ve gördüğü iş acaba nedir? Oturup bol bol dedikodu yaparak birbirini çekiştirmek, boşanmaları, evlenmeleri tetkike koyulmak, kimin kiminle gezdiğini etrafa telgraf suratile yaymaktan ibarettir ki, bunlar da çay denilen topluluklarda, kumar masası etrafında ve balolarda yapılır. Bunların karnı tok olduğundan, açın halinden anlamazlar. Memleketimizde her nedense parasızlara medar olabilecek hareketler yapmak layıkile düşünülüyor. Aramızda düşkünlere yardım etmeyi ayıp görenler bile var.”

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi Beler eserinin çeşitli sayfalarında Sevda’nın ağzından genç kızın bulunduğu muhiti ve babası Ahmet Emin Bey gibileri yerden yere vurma fırsatı bulur.

Türedi Ailesi romanı *Sevda* ’nın tam tersine annesinin yol açtığı açgözlü yaşam biçimi sayesinde maddi manevi her konuda doyumsuz bir genç kızın nasıl düşünleştğini anlatır. Şehrika her ne kadar kendi ayakları üzerinde duran bir kadınmış gibi görünse de romanın girişinde annesinin sözünden dışarı çıkmayan bir çocuk olarak anlatılır.

Şehrika da kolejde okumuş, dans dersleri almış, maddi olanaklar elverdiğince gezmiş tozmuş bir genç kızdır. Evlilik alış veriş sırasında dahi annesinin zevki ile giyinip kuşanan genç kadın yasak ilişkilerine başladıktan sonra bağımsızlığını elde etmiştir. Annesinin kızına düğün gecesi nasıl davranılması gerektiğini öğretmemesi romanda eleştiri konusu olmuştur.

3.5. Sosyal Hayat

Belçer'in romanlarında sosyalleşme dedikodudan ibarettir. Konken partileri, balolar, yaz ve kış partileri, sinema günleri dışında kültürel bir aktivitede bulunmayan cemiyet kadınları için okunmaya değer kitaplar kocalarını nasıl aldatacaklarını anlatan ve henüz Türkçeye tercüme edilmemiş eserlerdir.

Sosyal hayata dair yukarıda söz ettiklerimizden farklı olarak Belçer'in *Sevda* romanında çarpıcı bir biçimde işlediği bir olguya dikkati çekmemiz gerekir ki o da genç kızın cenaze sahnesidir.

Sevda'nın evinin önünde camiye gitmeden önce dua edilirken, “*Sosiyetenin laübali şekilde, belden aşağı ellerini açmış efradı, amin amin deyip duaya nihayet verilirken, fırsattan istifade ellerini başlarına götürüp şapkalarını, saçlarını düzeltmeğe çalışıyorlardı.*”³³ Bu sahneyle yazar, sosyetece edilen duaların ne kadar samimiyetsiz olduğuna dikkat çeker.

Evin önünden cenaze namazının kılınacağı camiye doğru gidilirken Sevda'nın tabutunun taşınması da ayrı bir mesele olarak ele alınır:

“Tabutu taşıyanlar, sosiyetenin pek beğenmediği insanlardı. Zira, ona mensup kimseler itina ile tutmağa çalıştıkları üst ve

³³ Turan Aziz Belçer, *Sevda*, s. 189.

başlarını ortalığın böyle mülevves halde bulunduğu bir zamanda kola girip pek tabii kirlenmek istemezlerdi. Tabutu taşımak için candan koşan iyi kalpli ve insani düşünceli tabakaya, en geride mübalağalı keder gösteren yüksek mond istihfafla bakıyordu. Sevda şüphesiz ki en beğendiği kalpler tarafından taşınıyordu.

Ölüye yaklaşanlar, ona son vazifeyi yapanlar, belki onun hayatta hiç de tanımadığı insanlardı. Bir arabacı yere atlayarak tabuta yaklaşıp birkaç adım götürüyor. Seyyar bir satıcı arkasındaki küfesini yere bırakıp kola giriyor. Tezgah başından ayrılan dükkancılar halka karışıyor.

Bütün bunların arasında cenazenin baş tarafını bırakmadan ısrarla taşıyan perişan bir genç... Camiye kadar tabutun altından çıkmıyor... Sevda musalla taşına konduktan sonra, cemaat arasında bu kimse görünmez oluyor...”³⁴

Cenaze namazına katılmayıp caminin çevresinde normalde asla girmeyecekleri kahvehanelere girip oturan ve namazın bitmesini bekleyen bu kimseler muhitin kimi değer yargılarına karşı ne kadar yabancılaştığının da kanıtıdır.

Turan Aziz Beler sosyeteden bir hanımın, eşinin ölümü ardından 40. günde okutulan mevlit ile aynı gün yapılan nikâh merasimini *Gecelerin Koynunda* adlı eserde irdelemiştir. Bu eseriyle ise cenaze merasiminde görülen insani yoksunluklara dikkat çekmeye çalışır.

Yukarıda işlediğimiz gibi insani ilişkiler, sosyal hayat Beler’in romanlarında tüm yönleriyle verilmeye çalışılmış, okuyucunun bu durumlardan ders alması amaçlanmıştır.

³⁴ Turan Aziz Beler, *Sevda*, s. 189-190.

3.5.1. Eğlence

Belir'in romanlarında eğlence yukarıda değindiğimiz gibi kumar partileri ya da danslardan ibarettir.

Turan Aziz Beler sosyeteden bir hanımın, eşinin ölümü ardından 40. günde okutulan mevlit ile aynı gün yapılan nikâh merasimini *Gecelerin Koynunda* adlı eserinde irdelemiştir. Bu mizansenle cenaze merasiminde görülen insani yoksunluklara dikkat çekmeye çalışır çünkü evde başlayan yas töreni büyük gazinolardan birinde aynı kadının başka birisiyle sürpriz nikâh partisi vermesi ile son bulur. Bu uzun süre dedikodu konusu olarak sosyetei meşgul eder.

Partiler, Beyoğlu pastanelerinde akşam çayları dışında *Sevda* romanında sosyetenin uğramadığı hatta isimlerini dahi telaffuz etmediği semtlerde Erol ile özgürce dolaştıklarını görürüz. Sevda bu muhitlere uğramayan kişiler hakkında şunları söyler:

“Ne iyi buralarda tanıdığa rastlama korkusu yok. Kibarlarımız buralarda gözükmeyi <içtimai mevki> lerine uygun bulmadıklarından bu semtlere gelmek şöyle dursun isimlerini bile ağızlarına almazlar. Onlar için İstanbul'un göbeğinde yaşamak, ana caddelerde dolaşmak şarttır. Ekserimizin doğduğu bu yerler bunlar için isimleri ağıza alınmayacak kadar bayağı birer muhittir. Çıktıktan sonra kabuğunu beğenmiyen fındığa benziyor. Az çok Avrupa' da yaşadım mektebe gittim. Birçok millet ve muhit gördüm. Fakat inanır mısın, bizim <sosiyete> denilen şu kibarlık taşıyan aşlama sınıfı kadar hodbinini görmedim. Bizim <sosiyete> egoisttir. Zenginlerimiz her şeyde kendilerini, ille kendilerini, sade kendilerini düşünüp doğup büyüdükleri bu mukaddes yerleri tamamen unutmuştur ve ona karşı daima lakayit bir tavırları vardır. Yüksek ismini verdiğimiz şu bizim muhitte beşeriyete faydalı olmak ve hayırseverlik göstermek her nedense kimsenin aklına gelmiyor.”³⁵

³⁵ Turan Aziz Beler, *Sevda*, 2. Basım, İnkılap Kitabevi, Kenan Matbaası, 1943, s. 47

Eğlence amaçlı yapılan bir diğer etkinlik de yurtdışına yapılan seyahatlerdir. Bu seyahatler bazen rehabilite olmak adına da yapılır:

“Avrupa’ya seyahat yapmak o sıralarda pek almiş yürümüştü. “İş” için, “zevk” için, “tedavi” için gidip gelenler sayısızdı. Oradan dönenler, giyinişlerini, yürüyüşlerini, oturuşlarını, kalkışlarını değiştiriyor, yalan yanlış bir Frenk tavrı takınmaya çalışıyorlardı. Bu sefer bu gibilerin o (sosiyete)de kendi ayarlarında insanlar araştırmaya başlıyorlardı. Bunlar, bir araya gelince, doğup büyüdüğü bu mukaddes toprakları beğenmeyip, lüzumsuz tenkitlerde bulunuyorlardı.”

Yurtdışına yapılan seyahatler içinde en gülüncü *Türesi Ailesi* romanında Şehrika ve Sadık Gelvur çiftinin de içinde bulunduğu bir kafilenin New York’a gitmeleri ve hem gemiyle yaptıkları yolculuk boyunca hem de New York’ta konakladıkları otelde omlet dışında yiyecek yemeyerek etrafa rezil olmalarıdır. Amerika seyahatinin sebebi de eğlenmekten çok gösteriş yapmaktır.

3.5.2. Şehirde Yaşam

Turan Aziz Beler’in romanlarında cemiyet mensubu aileler modernliğin bir simgesi olan ve çoğunlukla Beyoğlu çevresine yapılan apartmanlarda oturur. Bu apartmanlar kaloriferli ve kapıcılıdır. Her evde mutlaka bir-iki hizmetçi bulunur. İkinci Dünya Savaşı döneminde dahi olsa apartmanlardan kömür, sıcak su, elektrik, telefon hattı eksik olmaz. Bir eve ne kadar telefon faturası gelirse o evin o kadar modern olduğu muhit tarafından anlaşılır.

Yeni kurulan devletin olanaklarını kendi lehine çeviren ve sayıları gittikçe artan türedi müteahhitler Beyoğlu ve çevresinde buldukları her arsaya bir apartman dikerek modernleşmeye, sosyeteye girmeye çalışmaktadırlar:

“Cumhuriyet hükümetinin memleketin her sahasındaki atılğan hamlelerinden biri de inşaat işlerine verdiği ehemmiyetti. O zamana kadar ecnebi sermayedar tarafından işletilen müesseseler birbiri arkasına kapanıyor ve yerine memleket evlatlarının kurduğu gruplar vücuda geliyordu. Müteahhitlere verilen sonsuz iş fırsatları, işini bilenlerin kesesini bol bol şişirmeğe vesile oluyordu. Bu sınıf memleketin diğer sınıflarında vurgunluklarla zenginleşmiş bulunan toplulukla birleşerek kendilerini diğer vatandaşlarından her suretle üstün tutuyorlardı. Para, onların gözlerini kamaştırarak bu görmemiş yeni zenginleri çileden çıkarıyordu. Bunlar kendi aralarında bir muhit tesisi ile ona yüksek bir cemiyet süsü vererek Avrupa’daki (sosiyete) ismini de takınmışlardı. O zamanlar her evinde telefonu bulunan kimse bu (sosiyete)ye az çok mensup tanınırdı.

Anadolu evlatlarının sırtından kazanılan para... Bir defa kazanıldı mı başta bir apartıman olmak üzere derhal mülke tahvil ediliyor ve sonra o parayı kazandıran yurdun bu fedakâr çocuklarına bu yüksek binaların pencerelerinden hor bakılıyordu.

Bu cemiyete mensup kimseler için açık ve havadar evler artık makbul olmayıp, havasız ve güneşsiz yüksek katlı, apartıman ismi verilen umumi ikametgâhlar daha üstün tutuluyordu. Buralarda oturmak moda olmuştu. Diktirdiği apartımanın adedi nisbetinde itibarı ölçülüyordu. Apartımanlar fazlaştıkça bu yeni zenginler artık kimseyi beğenmemek adetini edindiklerinden artık kendi gibilerle buluşuyor, konuşuyor ve kaynaşıyorlardı. Bu muhit de oldukça dar olduğundan, tabiatile geniş bir dedikodu mevzuu hazırlıyordu.”

Türedi Ailesi romanında apartmanda yaşamanın gereği olarak evlerinin tüm ışıklarını açıp perde kapatmayarak ne kadar modern bir yaşama sahip olduklarını göstermeye çalışan Gelvur çifti lüks olarak tabir edilen belli başlı mağazalara gelen her eşyayı alır ve bunları yan yana dizerek teşhir ederler.

Gecelerin Koynunda ve *Türedi Ailesi* romanlarında şehirde yaşam Beyoğlu’ndaki terzilerde, kuaförlerde, pastanelerde son dedikoduları dinlemek ve konken partilerinde, danslarda tüm cemiyete yaymak olarak kabul edilir.

3.5.3. Anadolu’da Yaşam

Tüylendi Ailesi romanında köy yaşamının ele alınmasının asıl sebebi cehalettir. Eğitimsiz kalan ve çevresinden gördükleriyle kişiliğini oluşturan gençlerin yol açtığı felaketlerden yalnızca birinin örneği verilir. Ayrıca başıboş bırakılmış, aile kavramının ne olduğunu bilmeyen çocukların ileride başka ailelere de huzursuzluk getireceği, kendi yuvasını da kuramayacağının altı çizilmiştir. Romancı cumhuriyet öncesi düzen ile cumhuriyet sonrası düzeni kahramanın ağzından karşılaştırır. Bu konuya dair eleştiriler getirir.

Turan Aziz Beler’in diğer romanlarında olduğundan farklı bir biçimde sosyete bu eserde eleştirilmez ancak para sahibi olup görgüsüzlüğe düşenlerin eleştirildiğini görürüz.

Tüylendi Ailesi’nde toplumun örf ve adetlerinin insanları bazen ne kadar yanlış yollara saptırdığı gözler önüne serilir. Bu yanlış örf ve âdetin ardına saklanarak destekleyen ne kadar çok insan olduğu da belirtilir. Aşağıdaki örnekte kahramanın kendi ağzından belirttiğimiz hususlar silah örneği ile anlatılmaktadır:

“Senin gibi şehirli kimseye silah kavramak işi tuhaf gelecektir. Fakat ben gözümü açtığımdan beri silah gördüm. Sen silahı yalnız askerlerde ve polislerde taşıdığını biliyorsun. Ben ise çocukluğumdan beri onu erkek süsü olarak bilirim. Onun için de taşırım. Ne yapayım. Çocukluğumda etrafım bana başka bir şey öğretmedi ki... Silah taşımanın fena ve yasak olduğundan değil de, durmadan iyiliklerinden bahsettiler. Bundan kulaklarım o kadar doldu ki, silah silah, yine silah dedim. Bugün o zaman ki aklıma gülüyorum. Fakat şimdi iş işten geçmiştir. Silahlar patlamıştır. Evet o silahın tetiğini ben çektim. Fakat tetiği çektiren kuvvet aldığım o yanlış ve sahici telkinin tesiridir. Buna emin ol... Bu cahil harekete kurban gidecek belki birçok insanlar vardır. İşte ben onlara çektiklerimi çektirmemek için hikayemi olduğu gibi sana anlatıyorum. Silahı tutmak ve çekmek erkekliktir diyen ağza

kaynar yağ dökmeli. O yağ dökülmezse... Benim gibi sonra insanın yağı erir. Adam öldürmek erkeklik mi sorarım sana?...³⁶

Kuşlu adam yukarıda anlattıklarından sonra kendisinin iyi anlaşılmasını istediğini, ruhi vaziyetini açıklamaya çalıştığını belirtir. Erkekliğin ispatı olarak kullanılan silahlar sultanlık devri âdeti olarak anlatılır. Kuşlu adam cumhuriyet çocuğu terbiyesi görseydi olayların bu şekilde gelişmeyeceğini söyler çünkü cumhuriyet; mektebiyle fikriyle barışçı bir yapıya sahiptir.³⁷

3.5.4. Giyim-Kuşam-Moda

Her şeyin daha fazlasını isteyen sosyete giyim kuşamda da kadın erkek hatta evcil hayvan ayrımı yapmaksızın aşırıya kaçır. Aşırılıktan kastımız taklitçiliktir. Erkekler Beyoğlu terzilerine diktirdikleri takım elbise ve gömleklerinin görünür yerlerinde marka ve fiyat kupürünün olmamasına hayıflanırlar. Kimi sosyete mensubu erkekler bir giydikleri takımı bir daha giymezler.

Avrupa'dan ithal kumaşları başkaları almasın diye top top satın alan hanımlar yine Avrupa'dan gelen en son moda mecmualarındaki elbiseleri diktirirler. Aynı kıyafeti giymek istemeyen kadınlar öyle aşırılıklara kaçarlar ki maharetli Rum terziler kumaşı kadınların vücutlarına sararak tuvalet tertip eder ve bu hanımlar elbiseleri ile iftihar ederler.

Sonradan görme olan ve muhite girmeye çalışan kadınlar ise özellikle gülünç giyimleriyle romanlarda yer alır. *Türedi Ailesi* romanında vurguncu damadının parasını harcayan işgüzar anne Şermin ve kızı Şehrika durumun vehametini anlayamaz aksine insanların onlara istihza ile bakışından memnun olurlar.

³⁶ Turan Aziz Beler, *Türedi Ailesi*, s. 55.

³⁷ Turan Aziz Beler, *Türedi Ailesi*, s. 55.

“Kızının yeni tarzda giyimi karmakarışık bir hal alarak çok gülünç olmuştu. Bu acayıpık herkesin gözüne batıyordu. İnsanların başı kızına çevrildikçe ana kız bunu “sükse” addediyorlardı. Bundan dolayı da ahenksiz giyimi Şehrika fazlalaştıkça fazlalaştırıyordu.”³⁸

Belç’in romanlarında hizmetçiler, ev sahiplerinin Avrupa ve Amerika’dan görerek edindikleri bir adetle siyah-beyaz renklerde, dantelli yakalara, önlüklere ve başlıklara bürünerek çalışırlar. *Bit Yüzünden* romanında, hizmetçi kız Şadan; kolalı, dantelli başlıklı, siyah elbiseli ve sakız gibi beyaz önlüklü civelek bir hizmetçidir. Evin aşçıbaşısı tarafından hanımının ince, ipekli çoraplarını aşırarak suçlanır. Benzer biçimde aşçıbaşı da başına iri bir külah takmak zorundadır.

3. 6. İkinci Dünya Savaşı

İkinci Dünya Savaşı Eylül 1939’da çıkmış, fakat 10 Mayıs 1940’ta Almanya Fransa’ya saldırıncaya dek bu sınırdaki bir çatışma olmamıştır. İtalya’nın saldırgan sömürge arayışı politikaları sonucu devletler arasında kutuplaşmalar başladı. İtalya’nın Fransa ve İngiltere’ye savaş ilan etmesi, Bulgaristan’ın Almanya tarafında yer alması ve böylece sınırındaki devletlerden birinin de savaşa dahil olması sonucu Türkiye’nin savaşa katılması gündeme geldi. Rusya ile Almanya savaşmaya başlayınca müttefik devletler Türkiye’ye baskı uygulamaya başladı. Savaşa katılmayan Türkiye dışarıdan getirdiği kaynaklar konusunda sıkıntı çekmeye başladı ve böylece 1940’tan itibaren devletçe iktisat siyaseti izlenmeye başlandı.³⁹

Turan Aziz Belç’in romanlarında ele aldığı önemli temalardan birisi de İkinci Dünya Savaşı sonucu ortaya çıkan birtakım durumlardır.

Bunlardan birincisi savaş ortamının getirdiği kıtlık ve ikincisi de savaş ortamının yarattığı hengâmede vurgunculuk yaparak ceplerini dolduran burjuva sınıfıdır.

³⁸ Belç, T. A, (1944), Türedi Ailesi, s. 23.

³⁹ Sina Akşin, Ana Çizgileriyle Türkiye’nin Yakın Tarihi, Ankara, 1998, imaj yayıncılık. S. 217-219.

3. 6. 1. Hayat Şartlarının Zorluğu

Gecelerin Koynunda romanında İkinci Dünya Savaşı'nın etkisi ironiyle karışık olarak verilir. Karneyle verilen ekmeğin tarihini evin hizmetçisi kontrol ederken, ekmek almaya ise apartmanın kapıcısı gitmektedir. Yine bir arkadaşının eve çağırdığı masöze masaj yaptırdığını duyan Nüveyre aynı masözün mutlaka kendisine de gelmesini ister ve bu isteğini gerçekleştirir: “Bu masaj sıhhi olmaktan ziyade yalnız gösteriş içindi. Nüveyre gibi aynı muhitten birçoklarının da bu gösterişe kapılacakları pek tabii idi. Taklitçilik bu!”⁴⁰ Masaj için aldığı krem ve pudraları alış veriş dönüşü herkese tek tek uğratarak gösterir. Bir yandan hayat şartlarına olumsuz etki eden koşullara kendilerince uyum gösteren sosyete diğer yandan gösterişe ve gereksiz harcamalara devam etmektedir. Karne ile eve ekmek geldiği halde yukarıda anlatıldığı gibi ihtiyaç dışı pek çok malzemeye para bulunabilmektedir.

Hayat şartları aslında bu insanları hiçbir şekilde zorlamamakta hatta *Gecelerin Koynunda* romanında olduğu gibi gösteriş amaçlı yapılan bir yasta un helvası dağıtılarak karaborsadan un alacak kadar zengin olunduğu gösterilmektedir.

Giyim kuşam konusunda kumaş yoksunluğuna düşen sosyete mecburen var olan elbiselerini yeniden düzenletmekte ancak bunu çok gizli bir biçimde yaptırmaktadır. İngiltere Prensesi Elizabeth'in de savaş nedeniyle giysilerini elden geçirdiği haberi dahi onlar arasında alay konusu olmaktadır.

Türedi Ailesi romanında ise İkinci Dünya Savaşı etkisini Şehrika'yı arabasından ederek gösterir. Beyoğlu'nun sokaklarını altında arabası ile arşınlayan Şehrika savaş sonuncu getirilen kısıtlamalar sonucu aracını garaja kilitlemiş, bu sefer de trafiğe sınırlı sayıda salınan özel taksilere kancayı takmış olur olmaz gezmelerine devam etmiştir.

⁴⁰ Turan Aziz Beler, *Gecelerin Koynunda*, s. 15.

Tüylendi Ailesi romanında köyde yaşayan ve geçimlerini tütüncülükle sağlayan çiftçiler ekinlerini ucuza satmak zorunda kalmış, gazyağı, un, şeker, kahve gibi malzemeleri bulamamışlar, kendi mısır unlarını öğütterek savaş yıllarını geçirmişlerdir.

3. 7. 2. Vurgunculuk

Bit Yüzünden adlı hikâyede İkinci Dünya Savaşı'nın pek çok yönden etkisi ele alınır. Bunlardan birisi savaş nedeniyle hususi arabaların kullanılmasının yasaklanması, özel taksilere ise sınırlı sayıda çalışma izni verilmesi sonucu işe, alış verişe, gezmeye toplu taşıma araçları ile giden yüksek muhit insanların buralardan hastalık kapma endişesi ile birlikte yolculuk yaptıkları insanların temizliğinden şüphe duymalarıdır. Bu paranoyak düşünce hikâyede öyle bir hal alır ki Bay Osman'ın bindiği tramvayda yanına oturduğu kişilerin üzerinde bit olduğu şüphesi ile tramvaydan indirilmeleri aşırı titiz adamın kaşınma duymasına ve bitin kendisine de geçtiğine inanmasına yol açar.

Sevda romanında İkinci Dünya Savaşı'nı fırsat olarak görmek ilk defa yaşanan bir olay değildir: Umumi Harp ile İstiklal Mücadelesi'nde hiçbir fedakârlık yapmadan yaşamak hakkını kazanmış olanlardan biri de Sevda'nın babası Ahmet Emin Bey'dir. Vatan evlatları düşmanla boğuşurken o gamsızca rahatına bakmış ve memleket emniyet ve sükûnete dönünce pek çok ve büyük hizmetler yaptığından dem vurmağa başlamıştır.

Sevda vurgunculuk yapan babasından utanır. Özellikle Erol'un babasının şehit düştüğünü öğrendikten sonra bu konuyla ilgili olarak babası ile tartışmaya da girer. Milleti, vatani ilerlesin diye durup düşünmeyen sosyal fayda konusunda elini asla cebine götürmeyen muhitin asıl gayesi Sevda tarafından şu sözlerle gözler önüne serilmektedir:

“Benim Şu yaşadığım muhitin tek bir gayesi vardır. O da: Para, para. Yani serveti olan ancak servet sahibi bir kimse ile evlenir. Tamamen maddi bir düşünce ile sevk olunuruz. Vatanseverlik Őeref, haysiyet, bahtiyarlık, bunlar bulunduğum muhitte gülünç Őeylerdir... Dikkat et bak, zenginlerimizin kaçığı, Kızılay’a veya diğery hayır cemiyetlerine yardımda bulunuyorlar. Gazeteler isimlerini neŐretmeye popöler olmak için vermiş oldukları bu az paraları dahi vermezler. Bizimkiler lüks delisi olmuşlar, kışın muazzam apartımanlarda, yazın da bahçeli, havuzlu, mermer sütunlu villalarda yaŐamasını severler. Kendilerinden başkasına hiç bir kıymet vermezler. Halbuki Amerika ve Avrupa’da öyle midir? Onların zenginleri de bizim zenginlerimizin çoğı gibi fakirlikten ve hiçten yetişmiştir. Onun içindir ki, o zenginlerin gözü hiçbir zaman fakir olanı fena gözle görmezler; onu vaktile kendi gibi <muvakkat> bir durumda farz eder. Bir zengin memleketine her safhada yardım edebilir. Fakat etmiyor; memleketi ile uğraşmıyor. Halbuki onun yaşadığı yer kendi evidir. Bir insan evine sandalye, masa vesaire gibi öteberi almaz mı? Öyleyse memleketin ihtiyaçlarına karşı lakayt davranılıyor. Memleket, evlatların büyütüp onlardan istifade bekler. Can ve gönülden vatan vazifesine koşanlar arasında kaç zengin görölmüşür. Bunlardan koskoca memleketimiz içinde ancak bir avuç ya var ya yoktur... Bir Şehit oğılu olan Erol’un serveti yoktur ve işte bu gülünç sebep, birleşmemize ve mesut olmamıza engeldir. Hâlbuki insanın mesut olması için mutlaka servet sahibi mi olması icap eder? ⁴¹

Sevda’nın yukarıdaki gibi pek çok tenkidine sinirlenen Ahmet Emin Bey’in genç kız için kendisi gibi vurguncu bir müteahhit olan Şakir Bey’le evlenmesi ve işlerini daha da büyütebilmesi yolunda planları vardır. Şakir Bey Anadolu’da müteahhitlik yaptıktan sonra birden zenginleşen işadamlarından birisidir.

Gecelerin Koynunda romanında müteahhitlik dışında bir başka çeşit vurgunculuğa örnek verilmektedir. Kıtlığı çekilen malları gizlice stoklayan yahut gizlice ithal eden kimi insanlar birdenbire zenginleşmiş, bu yolla büyük servetler yapmışlardır.

⁴¹ Turan Aziz Beler, **Sevda**, 2. Basım, İnkılap Kitabevi, Kenan Matbaası, 1943, s.

Yukarıda adı geçen müteşebbislerin hanımları da boş durmaz ve dışarıdan yılan derileri, parfümler ithal ederek kazanç sağlarlar.

SONUÇ

“Turan Aziz Beler’in Romanları Üzerine Bir İnceleme” başlıklı yüksek lisans tezimizin birinci bölümünde yazarın hayatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde *Bit Yüzünden*, *Sevda*, *Türedi Ailesi*, *Gecelerin Koynunda* (Monşerler Sosyetes), *Beyoğlu Piliçleri*, *Kıbar Hırsız*, *Tüylendi Ailesi* adlı eserleri kişiler kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı yönlerinden incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise bu eserlerde açığa çıkan başlıca temalar tespit edilmiş ve ele alınmıştır.

1912 yılında İstanbul’da doğan Turan Aziz Beler, yazın hayatına gazetecilik ile başlamıştır. İlk kitabı 1938 yılında yayımladığı *Yıldızlar Arasında- Holivud’a Giden İlk Türk Gazeteci* adlı gezi-inceleme türündeki eseridir. Beler; 1942’den itibaren ise art arda çıkarmış olduğu romanları ile özellikle İstanbul’da büyük bir ün kazanmıştır. Romanlarında kendilerince bir sınıf olmaya çalışan “sosyete” adı verilen kesimin yaşamlarına dair gerçekçi malumatlar vermiş olan yazar; *Bit Yüzünden* ve *Sevda* romanlarının ardından yayımladığı *Türedi Ailesi* adlı romanı yüzünden dava edilmiştir. 1944 yılında mahkemesi sonuçlanan Beler iki yıl dört ay hapis cezasına çarptırılmış hapis yattığı süre boyunca roman yazmaya devam etmiştir. Turan Aziz Beler, popüler romanların yanı sıra çeviri ve adaptasyon pek çok esere de imzasını atmıştır.

Belers’in yazın hayatı için *Türedi Ailesi* romanı; bir kırılma noktasıdır. Bu roman yazara hem büyük ün getirmiş hem de onun hapse girmesine neden olmuştur. Yazar hapisteyken *Bit Yüzünden*, *Sevda* ve *Türedi Ailesi* romanları ile eleştirdiği muhiti yeren yeni eserler yazmaya devam etmiştir. Öte yandan toplumsal meselelere daha yakın durmuş, Anadolu’ya yönelmiş, yüksek muhitin hizmetçi olarak çalıştırdığı dar gelirli kesimlerin sorunlarını ortaya koymaya çalışan romanlar yazmaya da başlamıştır. Bu romanların arasında kadının erkek tarafından kötü yola düşürüldüğü tezini savunan *Beyoğlu Piliçleri* romanı önemli bir yere sahiptir.

Araştırmamız sonucunda Turan Aziz Beler'in roman yazmayı 1946'da bıraktığı, 1953 ile 1956 yılları arasında *Görgü* kitapları serisi çıkardığı ve 1988'e kadar başka bir eser yayımlamadığı tespit edilmiştir.

Yazar edebiyat ve gazeteciliği bırakarak ölümüne kadar Şile'de eşi ile birlikte otel işletmiştir.

Turan Aziz Beler eser vermiş olduğu devrin edebiyat ortamının etkisi ile popüler tarzda romanlar yazmıştır. Tezimizin “Giriş” bölümünde popüler edebiyat, popüler roman bağlamında Beler'i değerlendirerek tezimizin kavramsal alanı oluşturmaya çalışılmıştır.

Yazarın romanlarının yapısal ve tematik açıdan incelenmesi yapılmış, böylece Beler'in yaşamış olduğu dönemin etkisi de tespit edilerek, ele aldığı başlıca konular belirlenmiştir.

Yaptığımız tematik inceleme sonucu Turan Aziz Beler'in en çok; yeni kurulan devletin politikası olan “muasır medeniyet seviyesine yükselme” gayesinin yasal olmayan yollarla zenginleşen ve kendi içlerinde adeta bir kast sistemi oluşturan “cemiyet, sosyete, monşer, muhit” lakaplı türedi sınıf tarafından hangi açılardan nasıl yorumlandığı üzerinde durduğu tespit edilmiştir. Beler'in bu konuya dikkati çekmek için bazen ironiden bazen de trajik olaylardan yararlandığı, yazarın “reel roman” yazma amacıyla gerçek hayattan esinlenmiş olduğu belirlenmiştir.

“Turan Aziz Beler'in Romanları Üzerine Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezimizle yazarın edebiyat tarihindeki yerini alması amaçlanmış; romanlarını teknik ve tematik açıdan incelemek dışında yazarın hayatı ve diğer eserlerinin içerikleri de araştırma konusu olmuştur.

KAYNAKÇA

1. Turan Aziz Beler'e Ait Kaynaklar

Belers, Turan Aziz:

Yıldızlar Arasında Holivud'a Giden İlk Türk Gazeteci, Vakit Basımevi, İstanbul, 1938.

Bit Yüzünden, İstanbul, Ülkü Basımevi, Hayattan Enstantaneler Serisi No. 1, 1943.

Sevda, 2. Basım, İnkılâp Kitabevi, Kenan Matbaası, 1943.

Türedi Ailesi, Kenan Matbaası, İstanbul, 1943.

Kibar Hırsız, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul, 1945.

Tüylendi Ailesi, Yayınlayan Refet Zaimler, Kenan Matbaası, İstanbul, 1946.

Gecelerin Koynunda, İnkılâp Yayınevi, İstanbul, 1945.

Allah Kurtarsın, Işık Basımevi, İstanbul, 1945.

Beyoğlu Piliçleri, Akay Kitabevi, Ankara-İstanbul, 1946.

War Adam Ein Türke, MET/ER Matbaası, İstanbul, 1988.

Haftalık Sinema, Sinema, Film ve Stüdyolardan Bahseden Türkçe Mecmuadır, yayın yeri yok, İstanbul, 1937.

Gottfried Andreas:

Görgü, çev. Turan Aziz Beler, 1943.

Okul Görgüsü, İstanbul, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık, 1957.

Gençlere Görgü, Derleyen: Turan Aziz Beler, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık, İstanbul, 1958.

Çocuklara Görgü, Tertip Eden ve Derleyen: Turan Aziz Beler, Doğruluk Limited Şirketi, İstanbul, 1952.

Türk, Suat Tahsin:

“Türedi Ailesi” Romanının Müdafaası, İstanbul, Işık Basımevi, 1944.

Türedi Ailesi Davasında Kürtaj Cinayeti, Yayan: Turan Aziz Beler, Işık Basımevi, İstanbul, 1944.

2. Diğer Kaynaklar

Akşin, Sina:

Ana Çizgileriyle Türkiye’nin Yakın Tarihi, Ankara, İmaj Yayıncılık, 1998.

Akyüz, Kenan:

Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, İstanbul, İnkılap Kitapevi, 1995.

Andı, Fatih: “Türk Edebiyatında Roman: Cumhuriyet Devri”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C. 4, S. 8, 2006.

Cevizci, Ahmet: **Felsefe Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Paradigma Yayınları, 2003.

Cumhuriyet Ansiklopedisi: İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002, C. 2.

Çetin, Nurullah: **Roman Çözümleme Yöntemi**, 2. Baskı, Öncü Basımevi, Ankara, 2004.

Edebiyat ve Bilinç, Ankara, Öncü Basımevi, 2010.

“II. Abdülhamit Dönemi Türk Romanı (1878-1908)”, **HECE**, Türk Romanı Özel Sayısı, 65/66/67, Yıl: 6, 2002.

Çoruk, Ali Şükrü: **Cumhuriyet Devri Türk Romanında Beyoğlu**, İstanbul, Yayınları, 1995.

Enginün, İnci: **Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2008.

Esen, Nüket: **Türk Romanında Aile Kurumu**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1997.

Fromm, E: **Yeni Bir İnsan Yeni Bir Toplum**, İstanbul, Say Yayınları, 1999.

Güneş, Mehmet: **“Aka Gündüz’ün Roman, Hikâye ve Tiyatrolarında Sosyal Meseleler”**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2009.

- Kavcar, Cahit: **Batılılaşma Açısından Servet-i Fünun Romanı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1985.
- Kundera, Milan: **Roman Sanatı**, çev. İsmail Yerguz, 1989, İstanbul, Afa Yayınları.
- Moran, Berna: **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008.
- Okay, Orhan: **Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Mithat Efendi**, MEB Yayınları, İstanbul, 1991.
- Sağlık, Şaban: **Popüler Roman, Estetik Roman**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010.
- “Roman Türünün Yenileşmesinde Zaman Faktörü”, **HECE**, Yıl: 12, Sayı: 134, 1984.
- Schroeder, Ralph: **Max Weber ve Kültür Sosyolojisi**, çev. Mehmet Küçük, 1996, Bilim ve Sanat Yay, Ankara.
- Somay, Bülent: **Tarihin Bilinçdışı**, Metis Yayınevi, İstanbul, 2009.
- Sombart, Werner: **Aşk, Lüks ve Kapitalizm**, çev. Necati Aça, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998,
- Stevick, Philip: **Roman Teorisi**, çev. Sevim Kantarcıoğlu, 2. Baskı, 2004, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi: **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, 9. Baskı, İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 2001.

- Tekin, Mehmet: **Roman Sanatı (Romanın Unsurları) 1**, 4. Basım, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2004.
- Türkçe Sözlük: Ankara, Türk Dil Kurumu, 2005.
- Uğur, Veli: **“1980 Sonrası Türk Edebiyatında Popüler Roman”**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi. İstanbul. 2009
- Yalçın, Alemdar: **Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2006.
- Yetiş, Kazım: **Dönemler ve Problemler Aynasında Türk Edebiyatı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2007.

3. Elektronik Kaynaklar

- Deniz, Ümit: “Azizim, Hesap Pusulası Yazmak Roman Yazmaktan Çok Kolay”, **Milliyet**, 27.08.1969, (Çevrimiçi) <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr> 29.09.2010
- Karahan, Firdevs: “Biçembilim ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Dedikodu Sütunlarına Yönelik Bir İnceleme”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**.

2006 / Cilt: 23 / Sayı: 1 / s. 90. (Çevrimiçi)

<http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr>

29.09.2010

Ozankaya, Özer: “Toplumsal Değişme Üzerine Düşünceler”, (Çevrimiçi)

<http://dergiler.ankara.edu.tr>

29.09.2010